
ARENNIOS 18

Col·lectiu pel Museu Arxiu d'Arenys de Munt

Novembre de 2025. 2a Època

Editorial

Lo d'Arenys, poble ditzósJoan Armangué

De Munt i de MarAleix Armangué
Limbardi i Joan Armangué Herrero

Un escut amb incògnites.....Gustau Adzerias

Torrente Malo o Torrentbó?.....Francesc Forn

Els carrers d'Arenys de Munt.....Francesc Forn

Les milícies populars i els voluntaris d'Arenys de
Munt a la Guerra Civil de 1936 a 1939.....
.....Elies Surroca

ARENNIOS. 2a època. Índex d'articles ordenat
per autors, elaborat per Gustau Adzerias

Equip de redacció

Gustau Adzerias
Gaspar Casals
Francesc Forn
Imma Moratalla
Elies Surroca

Impressió: Printcolor. Santa Perpètua de Mogoda
Dipòsit legal: B-24.270-1986

Amb la col·laboració de l'Il·lm Ajuntament
d'Arenys de Munt

L'Equip de Redacció de l'Arennios no es fa necessària-
ment solidari amb els articles signats, els quals expres-
sen únicament l'opinió dels seus autors.

A tocar dels 40 anys, us diem adéu

El mes de juliol de 1986, ara farà uns 40 anys, va aparèixer el primer número de la revista Arennios. En Joan Casademunt, l'Elvira Ortiz, l'Eulàlia Colomer, la Teresa Missé, la Francesca Majó, la Roser Diaz i jo mateix, engegàvem amb molta il·lusió un projecte cultural per al nostre poble. Com a revista d'informació cultural i, sobretot, de recerca històrica, cultural i patrimonial omplíem un buit que creïem que tenia l'Arenys de Munt d'aquells moments. Després de publicar 36 números vam acordar fer una parada que no sabíem si seria definitiva.

El mes de febrer de 2012 va aparèixer el número 1 de la segona etapa de l'Arennios. L'equip de redacció havia canviat força: Golly Rector, Gustau Adzerias, Gaspar Casals, Maria Castillo, Mercè Colomer, Eva Màrtir, Elies Surroca i jo mateix. La recerca i la divulgació cultural tornava a ser l'objectiu prioritari. Avui, amb el número 18, decidim dir adeu a l'Arennios en el format que l'hem conegut. Podeu consultar en línia els continguts de tots els números tant de la primera com de la segona etapa a la pàgina web de l'ajuntament, entrant a Àrees, Cultura i Publicacions.

Tot ha de tenir un final i hem volgut que el nostre sigui un adeu digne i no ho podia ser més que oferint aquest darrer número 18. Estem contents de la feina feta al llarg de tots els números de la revista. Tenim el convenciment que l'Arennios ja forma part de la nostra història i que ha esdevingut de consulta imprescindible per tot aquell que vulgui treballar o conèixer el passat del nostre poble i de la nostra cultura.

Esperem i desitgem que ben aviat algú altre vulgui reprendre l'emocionant i fantàstica labor com és la recuperació del nostre passat.

Francesc Forn i Salvà

LO D'ARENYS, POBLE DITXÓS

Joan Armangué

L'estudi local

L'estudi dels fenòmens culturals que ens són propers –per motius geogràfics, temporals, o fins i tot personals– pot ajudar-nos a entendre els mecanismes de la creació artística, normalment complexos, obscurs i aparentment impenetrables. En el context de la cultura popular, a més, s'hi afegeix la particularitat que nosaltres mateixos en som els consumidors –els destinataris– i alhora els artífexs, de manera que els fils que formen el teixit de la nostra pròpia cultura, ens quedaran propers en el territori i el temps des dels quals analitzem el tema. En definitiva, el nostre ambient més immediat esdevindrà un laboratori de dimensions familiars, dins del qual podrem descriure el fenomen observat resseguint de prop el seu procés creatiu –els mecanismes de funcionament que ens permetran conèixer millor la cultura local i, en acabat, de traslladar a l'àmbit global el mètode experimentat en el nostre laboratori familiar.

En el present escrit, mirarem d'aplicar aquesta estratègia d'anàlisi a un producte tradicional de difusió semiculta ben conegut a Arenys de Munt, que presenta, però, un índex inexcusable de manipulació conscient: els Goigs de la Mare de Déu del Remei. Des del seu origen, el cant sacre en llengua 'vulgar' serví per manipular efectivament la devoció popular, però serà aquí, a casa nostra, i en temps molt més recents, on assistirem a un cas d'alteració volguda d'un text per tal de lloar una de les famílies més destacades de la comarca: els Jalpí, directament o indirecta responsables de la malifeta. L'interès històric i filològic envers aquest cas concret de "literatura per encàrrec" rau –tal com insinuàvem al paràgraf anterior–, en què s'hi confirma la continuïtat d'una activitat prou documentada des dels temps de la poesia dels trobadors, amb l'afegit que a Arenys hi trobem la firma del llinatge responsable –o, de qualsevol manera, beneficiari d'un elogi immerescut i fora de lloc per natura.

Funció antropològica del cant religiós

L'interès dels himnes religiosos d'arrel popular no es troba pas en la qualitat del text ni en la bellesa dels recursos artístics, en l'agudesca de les metàfores o en una inspiració elevada... En definitiva, el text pot fins i tot estar mancat completament d'interès i d'importància, però l'entonació del cant, per ella mateixa, farà que les cobles aconseguixin de dur a terme la seva funció essencial: en primer lloc, el moment del cant fixarà el ritme de la festa i marcarà el seu temps segons si es col·loca a l'inici o al final de la celebració, segons les

repeticions, etc.; i això d'una manera diferent i personalitzada a cada localitat. Al mateix temps, aquest moment del cant és inalienable i compartit per tots els membres presents, participar-hi és un dret espontani i ningú no en pot ser exclòs. L'ocasió de la lloança mariana llima i poleix totes les diferències i asprors entre els membres de la comunitat de devots. Deixa de tenir rellevància, per exemple i sobretot, el seu origen –possible causa de litigi en altres circumstàncies. I, en aquest sentit, és oportú recordar que la devoció envers la Mare de Déu del Remei és compartida pels quatre municipis que tenen en l'ermita del Remei el seu punt de trobada geogràfic: Arenys de Munt i de Mar, Caldes d'Estrac i Sant Vicenç de Montalt. En ocasió del càntic, deixa d'haver-hi locals i forasters perquè tots alhora es troben al mateix regne: en l'execució unànimement entonada dels Goigs del Remei.

La força dels miracles

Fixem-nos ara en el text dels Goigs de Nostra Senyora del Remei (1830-1854), i, més concretament, en la darrera estrofa –a partir de les diverses edicions que coneixem gràcies als principals arxius locals, tant públics com privats:

“Puix la casa de Jalpí
vos trobà per gran ventura,
concediu-li, Verge pura,
Santa vida i ditxós fi:
Tota gràcia és atorgada
Si a Vós clama, o vos implora”.

Com és natural, no hauríem de buscar en un text literari com aquest, en una poesia que beu de les immenses i fantàsiques fonts de la inspiració popular i de la devoció espontània, no hi hem de buscar informacions de caràcter històric rigorós, però qui estigui moderadament familiaritzat amb el territori maresmenc reconeixerà en la referència d'aquests últims versos el nom de la poderosa família Jalpí (responsable de la construcció de la masia-castell que duu el seu nom), propietària dels terrenys on havia estat edificada l'ermita dedicada a la Mare de Déu, dins de la qual hi havia custodiada la imatge de fusta que representa la Santa Mare –i que posteriorment fou traslladada a l'església parroquial de Sant Martí. Els Jalpí, per tant, des de sempre havien estat els senyors i amos dels terrenys, de l'ermita i de la imatge. Això, que és àmpliament documentat, no coincideix però amb el contingut dels gojos, segons els quals la notable famí-

lia arenyenca “vos trobà”. La imatge, d’aquesta manera, passaria sense ser-ho per una de les “marededeus trobades” tan venerades a casa nostra – com la Mare de Déu de Montserrat, punt de referència de la devoció catalana.

I, parlant de la Moreneta, convé recordar que la família Jalpí conservava aleshores, a la capella de la seva masia-castell una altra imatge santa: la talla de fusta de la Mare de Déu de Valldemaria (veg. Arennjos, núm. 15– actualment perduda) que, segons un testimoni de l’època, “s’està tornant negra” com la de Montserrat (de fet, s’havia recremat durant la seva llarga estada a la capella del convent vora la de Tordera, abandonada i aixopluc de bandolers i caçadors, que hi encenien fogueres per escalfar-se i preparar els seus àpats. Veiem, doncs, que si, d’una banda, la marededeu de Valldemaria s’emparentava miraculosament, a través del seu color, amb la de Montserrat, ara, la del Remei, ho feia a través de la seva procedència també miraculosa – havia estat “trobada”. La fama del miracle de la troballa a Montserrat ressonava amb veu intensa a l’imaginari popular i era sabut que una marededeu trobada arribava sempre acompanyada de màgiques lluminàries, encanteris dels sentits i harmonies angelicals -en definitiva, de proves indiscutibles del miracle pel qual la Santa Verge decidia aparèixer en un indret determinat i no pas en cap altre. I ara apareixia en el territori d’Arenys i en terres dels Jalpí.

La invenció del miracle i la troballa anunciada en aquesta darrera estrofa dels Goigs, però, no és present en totes les versions impreses conegudes, cosa que ens porta a creure que es tracta d’un afegit tardà damunt d’un text oral consolidat, ara imprès i distribuït entre els fidels per facilitar el cant el dia de la festa, inicialment celebrada al santuari campestre, i a la presència dels propietaris i patrons de la santa imatge, els Jalpí, que trobaven el nom de llur nissaga lloat al text de l’himne religiós.

La santedat dels goigs glorifica tot el que toca o hi fa referència, de manera que ara la família Jalpí, per a la qual ja hem vist que els miracles eren cosa de casa, queda també glorificada en aquests versos que els emparenten amb les forces ocultes de la divinitat.

El text

Així és com els goigs aconsegueixen de dur a terme una altra de les funcions socials del gènere: no només la integració entre els habitants i fidels del territori, sinó també la seva estructuració al voltant de l’emblematika família Jalpí, de gran influència al municipi des de l’alcaldia de l’Ajuntament. Tot això, però, no significa que puguem atribuir als Jalpí la res-

ponsabilitat directa damunt dels versos de la darrera estrofa. La llargada dels goigs –no només d’aquests nostres sinó de tots en general – no permet la fàcil memorització del text complet – motiu precisament pel qual convenia publicar-lo i distribuir-lo entre els assistents a la festa- i una modificació o variant espontània als versos finals resulta del tot versemblant. Convé assenyalar també que un elogi envers la família responsable de la festa religiosa local, normalment patrocinadora de la publicació dels goigs, és freqüent en moltes versions de diverses localitats, de manera que podria molt ben ser que, a partir d’un patró consolidat en el gènere, entre els fidels es poguessin originar uns nous versos inspirats o bé copiats d’altres goigs – ens referim naturalment a la darrera, espúria estrofa dels nostres Goigs del Remei, estrofa que, sigui quin sigui el seu origen –potser fins i tot un encàrrec dels interessats- degué resultar agradable a les orelles dels patrocinadors de la festa arenyenca (“santa vida i ditxós fi” cantava el cor de devots a l’ermita de propietat dels Jalpí, davant la seva ostentada presència), motiu pel qual, un cop arribat el moment de publicar i distribuir el text dels Goigs, hom decidí d’incloure l’amable elogi envers la poderosa família.

En rigor, no és gens difícil ni aparatós compondre i afegir nous versos o fins i tot una estrofa sencera a uns goigs ja existents, perquè la melodia de la cançó, ben assimilada pels cantaires, és sempre igual i les lleugeres variacions musicals es repeteixen a partir de l’inici de cada estrofa. Els versos, amb un número fix i constant de síl·labes -habitualment set-, s’adapten perfectament a la melodia i sorgeixen de manera espontània i la rima, sempre fàcil, és causada per la repetició de l’esquema mètric. Amb això volem dir que si ens trobem, sense poder-ho documentar, davant d’un cas de literatura per encàrrec, no calia dependre de la creativitat d’un versaire expert -i ni tan sols culte-, sinó que qualsevol devot mínimament hàbil en el gènere podia enllestir l’encàrrec sense gaire esforç... ni despesa.

I amb això arribem al capdavant del fenomen que analitzem. Un cop fixats els nous versos, tant si foren encarregats per la família patrocinadora de la festa com si es tractà d’una generació espontània canalitzada per la imitació de gojos d’altres localitats, només va caldre incloure’ls al full imprès que recollia el text de la cançó per tal d’immortalitzar-los i fer-los arribar fins a nosaltres, sense el filtre de l’oralitat. No creiem que els versos espuris se salvessin gràcies a la memòria popular, sinó exclusivament a través de les edicions encarregades per la família Jalpí o cercles propers, que tenien un especial interès homenatjar a la poderosa família arenyenca.

DE MUNT I DE MAR

Aleix Armangué Limbardi/Joan Armangué Herrero

Sense pretendre descriure totalment la complexitat social, històrica i econòmica del Maresme, aquest article intentarà forjar una mirada diferent respecte a la que se sol utilitzar actualment al moment d'analitzar aquest territori. De fet, no parlarem del Maresme com a destinació turística, i tampoc parlarem de la seva característica bellesa. En aquest text s'indagarà sobre la construcció identitària dels seus ciutadans, fent particular atenció a la separació -o unió, depenent de com ho visqui cadascú- entre les poblacions de mar i les de muntanya, buscant les seves similituds i les seves diferències, mostrant com, amb el pas del temps i no obstant els problemes que puguin sorgir, es pot crear, amb òbvies discrepàncies, un sentit de pertinença comú.

El nostre objectiu és afavorir un itinerari interpretatiu. Per aquest motiu, és essencial poder situar al lector en el temps i en l'espai, per poder-nos orientar i per poder tenir una visió concreta de les dinàmiques referents als motius que han portat a la formació de les diverses identitats maresmenques. Amb aquesta finalitat, es descriurà el territori en termes geogràfics, entenent el seu espai com a frontera entre mar i muntanya per poder, en un segon moment, recordar les economies tradicionals i el seu desenvolupament fins a l'actualitat. A continuació, es demostrarà la importància de reconèixer els "altres", els "diferents", per a poder afirmar el "nosaltres", aportant algun exemple concret que ho pugui demostrar aquesta dicotomia tant en sentit ampli -els habitants d'un mateix poble/ciutat comparant-se amb els forans- com en sentit estricte -els jocs i les burles entre veïns- creant una atmosfera sovint compartida de rivalitat i de cooperació.

Per tot això, ens hem recolzat tant en testimonis locals com en fonts bibliogràfiques, amb la finalitat de poder donar el rigor que aquest tema mereix. A part, també s'han utilitzat articles en línia i d'opinió, capaços de demostrar el dinamisme i la recurrència dels temes citats anteriorment. Per acabar, les festes populars i el recull de malnoms s'han revelat com una testimoniança històrica fonamental que demostra una rivalitat pacífica -o no tant- que perdura fins a l'actualitat, donant la possibilitat d'interpretar la cohesió i reafirmació identitària dins del territori.

Havent manifestat la intenció de parlar de les idees i característiques d'alguns pobles del Maresme, o localitats, depenent de com s'interpretin, és important descriure, abans de tot, com entenem les relacions so-

cials en general i la identitat en particular. Reprement les paraules de Laburthe-Tolra (1993) la paraula societat és, alhora, abstracta i general. De fet, convindria reservar-la per a grups importants en termes quantitativs i estables dins dels quals es transmet una cultura. Tots els problemes socials, com en el nostre cas la identitat dins d'una àrea geogràfica ben precisa, tenen com a elements el funcionament i la interacció entre aquests grups. Aquestes interaccions, independentment del caràcter que tinguin, que es produeixen entre individus i entre grups, constitueixen les relacions socials (Laburthe-Tolra, 1993, pàg. 45).

D'aquesta manera, ja ens acostem a entendre què és la identitat, i com es defineix. Es tracta d'un principi de cohesió interioritzada per una persona o per un grup. Són els trets, comportaments, costums i maneres d'afrontar determinades situacions que un grup social adopta i reconeix com a seves. Per poder fer això, és necessària la presència d'uns antagonistes, uns altres a través dels quals es crea una barrera que divideix i determina la meua identitat, diferent de la teua. Per saber qui som, per saber a quin grup social pertanyem, només cal mirar els altres i trobar les característiques que ens en separen.

La comarca del Maresme, com ja sabem, engloba una estreta franja litoral, el perfil costaner del qual reuneix una sèrie de platges. Tanmateix, si es mira la costa del Maresme amb una mirada més àmplia, es pot notar l'afluència d'un considerable nombre de rieres que s'originen a la Serralada Litoral Catalana. Es tracta d'una alineació muntanyosa que passa per tot el litoral català, de manera paral·lela a la costa, des del massís del Garraf fins al cap de Creus. És un terreny que fa de barrera entre les zones marítimes i les planes i depressions interiors, formada per serres i massissos de diversa alçada (Cuadrada, 2025, pàg. 105). El seu relleu ha estat determinant tant històricament com socialment, condicionant -gràcies a la seva forma- la comunicació entre les poblacions costaneres i les que es trobaven en les zones més internes, que sovint, com en el cas d'Arenys de Munt i de Mar, s'han anat formant al llarg de les rieres, presents en molts pobles maresmencs. La presència de rieres i d'un "Munt" i un "Mar" ha creat un esperit adaptatiu dels habitants al respectiu entorn, formant una identitat, una manera de ser, unes pors i unes inquietuds que són el resultat d'un passat problemàtic que, avui en dia, és quasi imperceptible encara que els temes representatius siguin encara força vius i contemporanis.

qui som nosaltres i qui són ells. Uns són els bons, els que tenen una manera de pensar i de viure correcta; els altres, en canvi, són els dolents, els costums dels quals són equivocats, bàrbars:

“Si les inclemències climàtiques o els esculls costaners eren perills greus per provocar morts i naufragis, en relació a les terres costeres maresmenques cal ressaltar el grandíssim risc que suposà, a més de les incursions i les escomeses dels exèrcits, els atacs de moros, pirates i corsaris” (Cuadrada, 2025, pàg. 112). Un exemple de totes aquestes manifestacions identitàries, de totes aquestes separacions entre el bé i el mal, els pitjors i els millors, el nosaltres i el vosaltres, el podem trobar en la coneguda Arribada dels Pirates, una celebració popular que es porta a terme durant la Festa Major de Premià de Mar. Convertint-se en una història que evoca la identitat col·lectiva del poble, simula el desembarcament d’uns corsaris que ataquen la vila. Els protagonistes de l’acte, els veïns i veïnes de Premià, responen a la imminent amenaça i, finalment, aconsegueixen abatre els enemics i a reafirmar, llavors, la força de la comunitat. D’aquesta manera, el poble es reconeix davant d’uns altres violents i perillous, reforçant la seva unitat i identitat compartida. Aquesta festivitat té un doble valor, si la mirem en la seva complexitat. D’una banda, ens explica els temors i els perills que la gent vivia durant l’època de la pirateria, fenomen que es va acabar durant el colonialisme espanyol. D’altra banda, ens deixa clar com la cultura popular reinterpreta el passat, recreant un escenari i adaptant-lo a les necessitats actuals, a les d’un dia de festa en el qual se celebren les tradicions, els valors, la identitat d’un poble, que es reconeix a si mateix, rebutjant –en aquest cas– l’alteritat.

Sigui com sigui, ens sembla oportú tornar a la característica separació entre pobles de mar i pobles de muntanya que caracteritza el Maresme. De manera més concreta, els diversos pobles del territori –sobretot a partir del segle XVIII– del Maresme van viure processos d’independència, el primer del qual es va originar a Vilassar de Mar. Els pobles que durant el punt culminant de la pirateria es protegien vivint a l’interior del territori, amb la fi del perill van començar a guanyar terreny en les zones costaneres, ja que l’amenaça ja no era tan greu, creant barris que, a poc a poc, van anar sumant habitants.

Així i tot, consultant alguns articles en línia que tracten temes d’actualitat del Maresme, es pot notar que algunes separacions o “independències” es van donar més tard. De fet, per exemple, el Masnou es va separar del barri d’Alella de Mar el 1945, on hi va haver diversos conflictes que, com diu Oliveres en l’article “Independències ‘Made In’ el Maresme”

(9 de desembre de 2024), van ser sobretot guerres entre propietaris per establir els termes municipals. Un altre exemple citat en l’article és la separació de Montgat de Tiana (el 1933). El barri de Montgat era una zona que havia reclamat l’autonomia en diverses ocasions, i així, després d’anys, es va acordar una separació amistosa entre els pobles.

Per acabar, i per demostrar que, de tant en tant, una de les maneres per sentir-se part d’un grup social, d’una comunitat, d’un poble que en concret, cal comparar-se inevitablement amb els altres, sobretot fixant-se en els seus trets més negatius, trobant malnoms, adjectius que poden, de manera menyspreativa, descriure –de vegades sota un vel de broma, altres del tot seriosament– els defectes dels habitants del poble del costat. D’aquesta manera, la gent d’Arenys de Munt anomena “sardinetes” als seus veïns de Mar que, a més, “dormen amb les ulleres posades”, ja que se senten tan intel·lectuals –uns setciències– que s’adormen amb les ulleres posades, descuidant-se de treure-les fins i tot per anar a dormir. Com hem pogut veure en un article que explica tots els malnoms més comuns del Maresme, en canvi, els habitants d’Arenys de Mar se solien referir als de Munt com a “patacots”, o sigui com a pagesos, mal vestits, apedaçats, mal girbats. També se’ls deia “boies”, ovelles velles, llanudes, amb una carn que feia molt mala olor (2011, pàg. 5). La descripció del territori maresmenc, de la dualitat entre mar i muntanya, dels problemes entre poble i poble i, fins i tot, entre poble i pirates, ens demostra com la creació i perpetuació de la identitat col·lectiva és fruit d’un procés adaptatiu històric que ha tingut relació amb tensions, intercanvis, amistats i enemistats. Es tracta d’un munt d’idees representatives en constant moviment, que perduren (i canvien) de generació en generació, que troben manera de viure entre la població, creant identitat, comunitat i, en fi, un sentit de pertinença que difícilment es pot trencar.

BIBLIOGRAFIA

- Capdevila, A. (2004). Pagesos, mariners i comerciants a la Catalunya litoral. El Maresme a l’època moderna. Universitat de Barcelona.
- Cuadrada, C. (2025). El Maresme medieval: paisatge d’aigua. L’Atzavara.
- Diputació de Barcelona. Com ens diem al Maresme? Sant Jordi 2011.
- Laburthe-Tolra, P. (1993). Etnología y Antropología. Akal Textos.
- Montlló, J. (2003). Mapa de Patrimoni Cultural d’Arenys de Mar. Diputació de Barcelona.
- Hidalgo, R. (9 de desembre de 2024). Independències ‘made in’ el Maresme: quan el mar i la muntanya van partir peres. Consultat el 10 de setembre de 2025.

UN ESCUT AMB INCÒGNITES

Gustau Adzerias Causi

Inquiet per adquirir el màxim de coneixements de la nissaga dels Arquer de Goscons, no prou valorats en la història de sant Martí d'Arenys de Munt, llegeixo amb molta cura tots els documents que cauen a les meves mans. Per així confirmar les meves dades arxivades, i si fos necessari, prèvies comprovacions, poder-les modificar.

En Història mai pots tenir una seguretat del 100%. Aquest és el cas.

Va arribar a les meves mans la primera part del treball d'en Josep M. Armengol i Vilanueva, que porta per títol: "ELS ARQUER DE GOSCONS. UNA APROXIMACIÓ A LA SEVA HISTÒRIA DOCUMENTADA" (1).

El vaig llegir amb atenció i d'entrada, una part del treball crida la meva atenció, la dedicada a la baronia de les Planes i Partegàs, i sobretot, la fotografia de l'escut d'armes que l'acompanya, amb el peu que diu: "Escut heràldic de la baronia de Partegàs, amb representació dels Arquer i dels Goscons" (2). En el text s'insinua que la imatge ha sortit de la Gran Enciclopèdia Catalana de la mà de l'heraldista Armand de Fluvià. Efectivament en la seva versió digital i en l'entrada "La baronia de les Planes i Partegàs", apareix la imatge d'aquest escut, però cap referència al reconegut heraldista. (3)

Escut heràldic de la baronia de Partegàs, amb representació dels Arquer i dels Goscons

La mateixa Enciclopèdia ens explica: "Juris-

dicció senyorial centrada en la casa forta del mateix nom que comprenia els antics llocs de Les Planes (del Montnegre) i de Partegàs (Sant Celoni, Vallès Oriental). El terme configurat com a quadra a llarg del segle XI, consta ja documentat com a baronia vers el 1259 en plets de Tomàs de Goscons contra els Gualba i Montclús primer i els Cabrera posteriorment. Al final del segle XIII passà al Arquer de Goscons, fins al començament de XIX".

Però que diu l'escut, que cridà la meva atenció?

- La divisa que està incorporada a l'escut d'armes, no pot llegir-se.
- Resulta estrany que un escut d'armes representes un territori (Una Baronia).

A la primera qüestió i al cap d'una estona de

pensar i gràcies a la tecnologia moderna, l'hi dona a la imatge l'efecte mirall i apareix nítidament la llegenda "Deus arcum suum te tendit". Està publicada al revés. I amb la nova posició, podem blasonar l'armoria (descripció de l'escut d'armes):

- Escut de forma catalana, partit en dos quarts i entrada en punta.
- En el primer quarter: dos cervells (4) en pal (columna). Atribuït a la nissaga dels Cervelló
- En el segon quarter, un arbre (un pi) arrencat i sobreposat per un arc amb fletxa empolsa (arc tensat). Atribuït a una branca de la nissaga dels Arquer.
- Divisa "Deus arcum – suum te tendit", que pot

traduir-se com “Déu tensa el seu arc”

· Com a timbre, corona vescomtal.

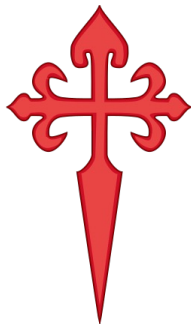
· L'entrada en punta, amb cinc barres fosques i sis de clares, podien portar-nos al casal de Barcelona, però...

No trobem cap representació dels Goscons.

Un punt, possiblement discutible, seria que l'arbre del quarter dels Arquer, que jo identifico com a pi, podria semblar una alzina. Però totes les descripcions consultades, reafirmen un pi. Com per exemple:

En l'ADARGA CATALANA, Arte heraldico y practicas reglas del blason”, de D. Francisco Xavier de Germa i Durán, Barcelona 1753, en el II tom pàg. 18, diu “...un pino terrazado de sinople (color verd)...” En l'Armorial du Rousillon, (arxius des Pyr.) en la descripció de les armes de Montserrat d'Arquer, diu: “...au pin terrassé de sinople...” que coincideix amb la descripció de l'atorgament d'armes feta pel rei Felip III d'Aragó (IV de Castella) l'any 1621 al mateix Montserrat Arquer. “... un pino terrazado de sinople...”. Aquesta ambigüitat sobre l'espècie d'arbre pot originar-se a la vista de tota la sèrie d'escuts dobles dels Arquer del segle XVI i XVII, sobre tots els gravats a la pedra, com els Arquer-Portell, Arquer-Ferrer, Arquer-Milans, Milans del Bosch-Arquer,..., en què predomina la fantasia a la realitat de l'autor material de l'escut.

Amb tot ens falta la datació de l'escut. Per això haurem d'utilitzar un mètode indirecte:

Escut està sobreposat a una creu de l'Orde de Sant Jaume. Sabem que aquest orde militar arribà a Barcelona l'any 1214, i s'establí al monestir de Sant Vicenç de Jonqueres.

A l'esquerra de la corona oberta de llorer (símbol d'èxit o victòria), apareix l'anagrama de la Companyia de Maria (Joanna de Lestonac) congregació

fundada a París l'any 1607; i a la seva dreta, un sol, símbol de la Companyia de Jesús (jesuïtes), fundada l'any 1354.

Si aquestes dades són certes, l'escut estaria dibuixat més tard de l'any 1607.

La segona qüestió plantejada, la representació territorial de l'escut d'armes, quedaria en dubta, perquè segons l'heràldica, la imatge en forma d'escut representa a una persona física, que per mèrits contrets i amb permís per ostentar-lo del seu sobirà, i a proposta del rei d'armes (5). Generalment s'inicia amb un sol quarter. Els escuts d'armes són hereditaris, la seva obtenció acostuma a començar un llinatge.

En el nostre cas consta d'un segon quarter, que per més mèrits, serveis o per entroncament amb un altre llinatge, s'afegirà al primitiu. En heràldica s'afegeixen els quarters d'esquerra a dreta i de dalt a baix.

Aquest escut, amb la seva posició correcta, representaria l'entroncament matrimonial d'un membre masculí de la nissaga dels Cervelló, amb una dona de la nissaga dels Arquer. Que pel seu escut no pot ser oriünda de Goscons (Sant Martí d'Arenys de Munt). L'arbre arrencat, podria situar l'escut a les branques nobles de Pollença (Mallorca), Borriana (València), Càller (Sardenya), Ceret, Arenys de Mar, Barcelona..., Si recordem que el blasó original ostentà una corona vescomtal, i els Arques foren barons, podem creure que aquest escut d'armes no correspon a la baronia de Les Planes del Montnegre i Partegàs.

Per completar aquest estudi, caldria identificar els personatges que originaren aquest escut, que per la seva complexitat, només cal recordar el gran nombre de branques dels Cervelló i dels Arquer, que s'escapa dels objectius d'aquest petit article.

També haurem d'examinar el possible grau d'imaginació del dibuixant de l'Escut.

1. Publicat a “In Maritima núm.3”, pag. 235-278.

2. Item. Pag. 261.

3. Visita el 20 d'agost de 2025.

4. Les protuberàncies de la cornamenta i la falta de cua, els diferencien de la figura heràldica de les cabres (Nissaga Cabrera).

5. Rei d'Armes: vassall del sobirà responsable de l'ordenació, control i disseny dels blasons o escuts, atorgats com a recompensa a un súbdit, generalment acompanyat per un ennobliment.

Torrente Malo o Torrentbó?

Francesc Forn i Salvà

La riera de Torrentbó o riera de Caldes ha jugat un paper important en la història del nostre país. Des de l'alta edat mitjana, amb la creació dels primers bisbats, va ser la frontera natural que marcà la separació entre els bisbats i els comtats de Barcelona i de Girona. Geogràficament, la riera marca el final de la plana litoral del Maresme i el canvi cap a la costa més abrupta de la Marina i de la costa gironina.

Al mateix temps, el topònim Torrentbó també designa un nucli de població dispersa que s'anà conformant entorn dels rials i torrents de la part alta de la riera, dins del terme parroquial de Sant Martí d'Arenys. L'indret reunia bones condicions per a la instal·lació dels primers masos de la contrada. A redós dels Tres Turons, i encarats al sol del migdia, la comunicació era facilitada per l'ample camí de sorres que menava sense entrebancs cap al mar. Al mateix temps, la seva situació arrecerada, oculta a la vista des del litoral, feia de Torrentbó un lloc protegit dels atacs dels pirates nord-africans, una autèntica plaga des dels segles alt medievals que va despoblar tota la zona litoral catalana. El testament de l'any 1230 de Ponç de Montpalau esmenta per primera vegada la capella de Santa Cecília de Torrentbó, un fet que ens parla de la

presència d'una comunitat prou important entorn de l'esmentada capella. Des d'aquell llunyà segle XIII, la capella de Santa Cecília gaudí d'un gran fervor entre la població de la contrada. La gran majoria de testaments de la parròquia de Sant Martí d'Arenys fins al segle XVIII encarregaven misses a la capella de Santa Cecília, juntament amb la capella de Sant Miquel des Tabultols, a Sobirans.

Ara bé, trobem que els primers escrits que esmenten la riera de Caldes, la defineixen com a Torrente Malo. El document de l'any 963 en què el comte Miró ven a Bonfill unes terres que, entre altres, tenen com a límits des d'Argentona fins al Torrente Malo. El mateix figura en un altre document del comte Ramon Borrell de l'any 997, que esmenta al peu del Monte Nigro, l'església de sant Martí d'Arenys i el Torrente Malo. En fi, un altre instrument notarial de l'any 1062 que esmenta el "rivo de Torrente Malum qui discurrir usque ad mare".

Torrente Malo? Per què Malo? Els topònims de lloc no són fortuïts ni aïllats, sempre estan interrelacionats amb l'entorn i obeeixen a realitats consolidades. La riera de Caldes no és un lloc dolent, ans al contrari fou un indret privilegiat, un refugi durant

els inestables i perillous segles alt medievals. Potser Malo no vol dir dolent? Efectivament, Josep Maria Pons i Guri, ho va establir de manera clara i diàfana. El mot Malo no prové del llatí malum, dolent, sinó que deriva del verb malo, que significava el més important. "Mal, en català antic, adjectivat del verb llatí malo, preferit, més important. És sufix de molts topònims catalans, com Puigmal, Torrent Mal; també es presenta com a prefix en

Casament a Santa Cecília

Malgrat, el Mal Grau o platja més important. Ací és Portmal, lloc apte per ancorar-hi vaixells o per pujar-los sobre pals (félipes) damunt la platja. En altres documents, del mateix indret se'n diu Treumal". El mateix podem aplicar a altres indrets, com la font del Mal Pas, la Maladeta, o la Torre del Mal Pas o Torre dels Encantats. Tots aquests indrets agafen un relleu especial, ja que la significació pejorativa que els havia acompanyat no encaixava amb la realitat. La nova proposta ha canviat el seu sentit i han passat a ser llocs propicis i rellevants.

Malgrat o Mal Grau?

El cas de Malgrat ha generat força polèmica. Pons i Guri aportà, ja ho hem vist, una interpretació força fiable del seu origen en l'atribuir-lo al Mal Grau, o sia el port més important, el favorit. Aquesta solució ha estat descartada per Joseph Gulsoy, lingüista de renom internacional que, seguint Joan Coromines, va veure-hi problemes amb la t de Malgrat. L'evolució lingüística del llatí al català implica que el gradum llatí, port, evolucionà perdent la d i esdevenint grau, no grat. Per tant, estem davant d'un indret "mal" "agraït". Aquesta opció sorprèn, perquè ens trobem davant de la unió de dos contraris: mal i agraït, que ens pot fer pensar en un oxímoron. D'altra banda, la realitat de la plana al·luvial de la Tordera conforma un dels indrets més fèrtils del nostre país. Una realitat que contradu aquest terreny escabros, pedregós, mal agraït. En tot cas si Gulsoy té raó, hauríem de retrocedir fins a

la creació de la Vilanova de Palafolls o Malgrat per veure si aquest primitiu nucli de població s'havia ubicat en un indret "malagraït". Aquesta interpretació estaria d'acord amb les queixes al llarg del segle XVI que hem pogut recollir sobre l'estat sanitari de la vila de Malgrat. Durant aquell segle, el governador general efectuà nombroses crides (els anys 1554, 1568, 1574,..) per tal que es donés solució als problemes creats per l'estancament d'aigües pluvials, acumulació de brutícia als carrers i als entorns ..., causats per la manca de drenatge de les aigües brutes i de les aigües pluvials. El fossat que envoltava la vila amb tota probabilitat agreujava la situació. Al segle XVI, Malgrat era un poble "malagraït".

Retornant al nostre Torrentbó, el seu significat de "el millor torrent" queda confirmat per raons històriques, socials i geogràfiques. Per tal que no hi hagués cap dubte d'aquest significat i per evitar el qualificatiu de Malo que podria crear confusió, des de mitjan segle XIII la saviesa popular començà a fer servir un topònim més adequat i que ha arribat fins als nostres dies: Torrentbó.

Ermita de Santa Cecília

ELS CARRERS D'ARENYS DE MUNT

Francesc Forn i Salvà

1. Evolució urbanística d'Arenys de Munt

La creació del poble modern és fruit no només d'una llarga evolució urbanística, sinó també d'un procés mental col·lectiu que porta a identificar cada integrant de la comunitat com a membre d'una població. Cada col·lectivitat farà servir, primer, el nom de la parròquia però, ben aviat en ple segle XVIII, se'n diferenciarà per adoptar un nom nou lligat, la majoria de vegades, a la denominació de l'antiga parròquia.

En l'evolució d'Arenys de Munt podem identificar clarament tres etapes. Primer, un poblament rural dispers durant les primeres etapes medievals. Segon, una fase de transició des del poble medieval al poble modern, entre els segles XVI i XVIII, amb unes característiques pròpies, que hem qualificat de poblament rural semi concentrat. Tercer, un poblament concentrat, ja força ben estructurat a final del segle XVIII, que arriba fins als nostres dies.

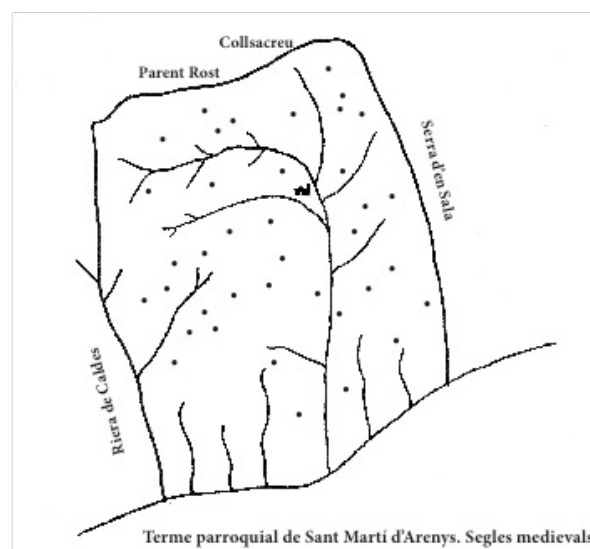
1.1 Els segles medievals. Poblament dispers

La primera dada històrica que tenim d'una església dedicada a Sant Martí a les nostres contrades és del 9 de setembre de l'any 878. Aquell any, al concili celebrat a Troies, el bisbe de Barcelona, Frodoí, aconseguí mitjançant un precepte del rei franc Lluís el Tartamut, la cessió de noves propietats i la confirmació d'altres que ja posseïa. Entre les propietats donades s'esmenta una "cellam qui est pagi Gerundensi sive sancti Martini ecclesiam", és a dir, l'església de Sant Martí dins del territori gironí i que, anys més tard, afegirà el topònim dels arenys. (1)

Aquell primitiu terme parroquial abastava un extens territori que comprenia des dels Tres Turons, el Collsacreu i el Parent Rost fins al mar, d'una banda, i des de la Riera de Canet fins a la Riera de Caldes de l'altra. L'església parroquial on havien estat batejats i on els seus avantpassats havien estat soterrats, va ser el referent més important durant tota aquesta etapa. L'església proporcionava el sentiment de pertinença tan necessari durant els foscos segles medievals.

Des d'un bon començament, aquell terme parroquial fou anomenat Sant Martí d'Arenys, recollint amb aquest topònim la referència a les arenys, les sorres de la Riera; una Riera que en tots temps ha constituït una veritable columna vertebral que ha donat unitat i personalitat a l'extensa vall d'Arenys. Al llarg dels segles medievals, entre l'XI i el XV, un bon nombre de masos anà omplint tot el terme. Excepte per a un nombre reduït de casals (Tries, Sala, Bellsollé,

Borrell, Arquer, Forn, Miró, ...), que presentaven una sòlida construcció, la resta de tot aquest poblament dispers estava formada per precàries construccions de pedra i tàpia, la majoria de les quals serien renovades en ple segle XVI.

El terme parroquial amb els límits territorials mostrant un poblament rural dispers. Cada punt correspon a un mas. L'església era el nexa d'unió entre tots ells

1.2 L'inici del poble modern. Un poblament rural semi concentrat. Segles XVI, XVII i XVIII

La Sentència Arbitral de Guadalupe (1486), amb la redempció dels mals usos, possibilità un redreçament del camp català després dels conflictes remences. L'expansió de l'agricultura mitjançant el conreu de la vinya, amb la incorporació de mà d'obra procedent del "regne de França", sobretot del Llenguadoc, propicià la creació d'una capa benestant de la pagesia. Aquests "pagesos grassos" constituïrien el nucli dirigent de les parròquies de la Marina de Llevant al llarg de l'Edat Moderna.

L'impuls econòmic amb la construcció de noves esglésies, incidí directament sobre el sentiment de pertinença a una comunitat. D'una banda, aixecar un nou temple suposà la participació en un projecte comú, amb un important esforç econòmic de tots els habitants de la parròquia. De l'altra, la nova construcció propicià una reordenació urbanística de la sagrera, del fossar i dels seus entorns. Amb el ritme constant d'edificació de noves esglésies que substituïen els vells edificis romànics (Sant Martí d'Arenys 1514-1550, Sant Pere de Canet 1579-1591, Sant Cebrià de Vallalta 1562-1577, Sant Pol de Mar 1566-1601, Santa

Maria i Sant Nicolau de Calella 1539-1564, Sant Antoni i Sant Nicolau de la Vilanova de Palafolls consagrada el 1563) (2) , podem dir que al llarg del segle XVI es crearen els pobles moderns en la Marina de Llevant. El nou temple de Sant Martí d'Arenys, a més a més, aportava una novetat: la façana principal quedava encarada cap a llevant, capgirant la disposició de l'església romànica (encarada a ponent), fet que permetia crear la nova plaça de l'Església i revalorar la Riera com a artèria principal de la població.

El fogatge de 1554 realitzat a Sant Martí d'Arenys ens mostra un repartiment del terme parroquial en quatre verals ben diferenciats: El veral de Mar o Ribera d'Arenys, des de les Doedes fins a la ratlla de mar, amb 52 llars. El veral d'Aiguaviva o de l'Església en avall, fins a les Doedes, amb 26 llars. El veral de l'Església, abarquant tota la part alta del terme, des de la Rasa fins a Sobirans i Goscons, amb 29 llars. El veral de Torrentbò, amb 19 llars. (3)

Els tres nuclis de poblament més antics del poble els trobem al Panagall- carrer de Sant Antoni, a Sobirans i a Torrentbò.

Al llarg del segle XVI, l'espai urbanitzat a l'entorn de l'església s'anà ampliant amb noves edificacions que conformarien el carrer Vell, el carrer Nou i el carrer de l'Olivera. La Riera no urbanitzada, la via de comunicació més important del poble, esdevingué nexa d'unió entre els diferents barris. Al mateix temps, comportava un obstacle en època de pluges.

L'any 1620, la creació de la Confraria del Santíssim Sagrament a Sant Martí d'Arenys, comportà la celebració de la festivitat del Corpus així com de les festes de l'octava de Corpus, les enramades, en els diferents barris, "bredes" o verals de la població. La celebració de les enramades va permetre una relació directa entre la gent, un fet que va facilitar, amb el pas dels anys, que la consciència de poble quallés entre els seus habitants.

Els diferents verals que trobem al segle XVIII, agrupats a partir de les celebracions de les "bredes" són: veral de la Plaça, carrer Vell i carrer de l'Olivera, veral del Panagall i del carrer de Sant Antoni, veral de Torrentbò i veral de les cases de Jalpí, Catà i Puig. (4)

1.3 Un poblament rural concentrat. Segle XVIII

La represa econòmica a partir de mitjan segle XVIII, amb un increment demogràfic i un creixement de l'activitat urbanística, va ocasionar el naixement del poble modern. La urbanització dels espais que havien restat buits entre els verals va contribuir a relligar la trama urbana.

El fet rellevant va ser la urbanització de la Riera al llarg del primer terç del segle XVIII, amb la

El carrer de Sant Martí a final del segle XVIII. ACA. Archivo de colecciones, mapas y planos. 514.1786.

creació del carrer de Sant Martí (antigament Camp de Plaça) i Riera i Penya. El carrer Sant Martí -i uns cinquanta anys més tard la seva prolongació cap a tramuntana amb el carrer de Sant Ramon- van unir els dos nuclis més importants de la població: carrers Vell, Nou i Olivera, d'una banda, i la barriada del Panagall i carrer de Sant Antoni, de l'altra. A banda i banda de la Riera, tant els Borrell a ponent, com els Bellsollell a llevant, establiren en emfiteusi nombroses cossos de terra per tal d'aixecar-hi casa. Aquell lligam urbanístic, juntament amb la celebració de les "bredes", va contribuir a crear una novedosa consciència de poble. Ben aviat fou necessari disposar d'escuts i segells municipals que identifiquessin aquesta nova pertinença municipal.

Al mateix temps, des de mitjan segle XVIII s'anaren conformant nous verals a la part alta de la població: el Pi Gros i el Barracar. A la part alta de la Riera es començaren a aixecar noves edificacions del que un segle més tard seria l'Eixample.

La part baixa del poble també experimentà l'increment de construccions que es traduí en l'aparició de nous carrers: carrer de Can Barbeta (1783), carrer Regàs (1756), carrer Capellans (1775), carrer Pasqual i carrer Rial Pasqual (finals del XVIII).

1.4 Segles XIX i XX. De l'estancament al creixement

Durant tot el segle XIX i bona part del XX, el creixement demogràfic quedà frenat, reflex de la crisi política i econòmica que es visqué al llarg de tot el període.

Amb una estructura urbanística pràcticament inalterada, al llarg del segle XIX s'anaren omplint espais buits. Els carrers s'anaren densificant, especialment els que conformaven la Riera: Penya, Sant Martí, Sant Ramon i Sant Josep. El carrer de Sant Pau quedà conformat, paral·lel al carrer de Sant Antoni. El Panagall s'anà urbanitzant a la part alta del Torrent d'en Terra.

Entrats al segle XX es continuà amb la mateixa tendència a l'estancament tot i una notable immigració procedent de Múrcia i d'Andalusia. Les primeres dècades del segle veieren com es conformava un nou carrer a la població, l'Eixample (Ensanxe en versió popular). L'Eixample, amb una amplada superior a la Riera urbana històrica, creava un carrer espaiós i equilibrat.

D'altra banda, els vaivens de la política anaven deixant petja en els noms dels carrers i places. Els primers anys de la vintena centúria, la Plaça de l'Església canvià el nom i passà a anomenar-se plaça Manzano; mentre que el carrer de Sant Ramon esdevingué la Rambla Jalpí. A la Segona República Espanyola (1931-1939), foren batejats de nou amb el nom de Plaça de Pi i Margall i Rambla Francesc Macià. Durant la guerra de 1936 a 1939, la revolució portà un ball de noms: carrer de sant Martí canvià a carrer Durruti, carrer Capellans a Jaume Compte, Vell a Lina Odena, Panagall a Ignasi Iglésias, sant Antoni a 10 de juliol, sant Pau a Francesc Ascaso i sant Josep a Primer de Maig.

El franquisme va esbandir tots aquests noms que passaren a ser substituïts per representants del nou règim: de Rambla Francesc Macià a Rambla Generalísimo Franco, de Panagall a José Antonio Primo de Rivera, de Vell a Calvo Sotelo, de Nou a general Mola, de plaça Pi i Margall a Plaza de la Iglesia.

A partir de 1960, amb la industrialització generalitzada del municipi s'experimentà un augment de població, fruit d'una nova onada de nous vinguts. La majoria d'ells foren ubicats en la recent construïda barriada de Sant Carles (1961).

El reordenament de la part alta del Panagall i Barracar portà a l'aparició de nous carrers: Joan Maragall (abans Martí de la Nena), Pere Serafí (abans carrer d'en Sans), Sant Antoni Maria Claret (abans

Barracar), San Pedro (abans Rial de Can Gravat, avui Lluís Companys), san Agustín (abans Rial de la Cantina, avui Pau Casals), Sant Isidro (avui Camí Rossell), Travessia Panagall (abans carrer de Can Majó). A la part alta del carrer Sant Jordi, (prolongació del carrer Panagall), va veure aparèixer tot un verall de cases unifamiliars batejat amb el nom de Ca l'Aranyó. D'altres iniciatives varen canviar noms populars en noms sense cap arrel a la població: el carrer Capellans mudà a Mossèn Cinto Verdaguer i el carrer Pascual passà a dir-se Miguel de Cervantes (el primer ajuntament democràtic retornà el nom original al carrer).

L'arribada de l'ajuntament democràtic portà a la revisió i canvis de noms en casos determinats. Molts noms de carrers que el franquisme havia imposat van tornar a la seva denominació popular. Abans d'acabar el segle i per primera vegada en la història municipal, es donà el nom a un carrer d'una personalitat política nascuda a Arenys de Munt: carrer Josep Maria Soler, alcalde durant la segona República.

El creixement urbanístic a la part alta de la Riera va trencar la barrera que suposava la carretera de Cornellà a Fogars de Tordera amb l'aparició de nous carrers: Jaume Safont, Can Cosme i Joan de Tours.

2. Els carrers

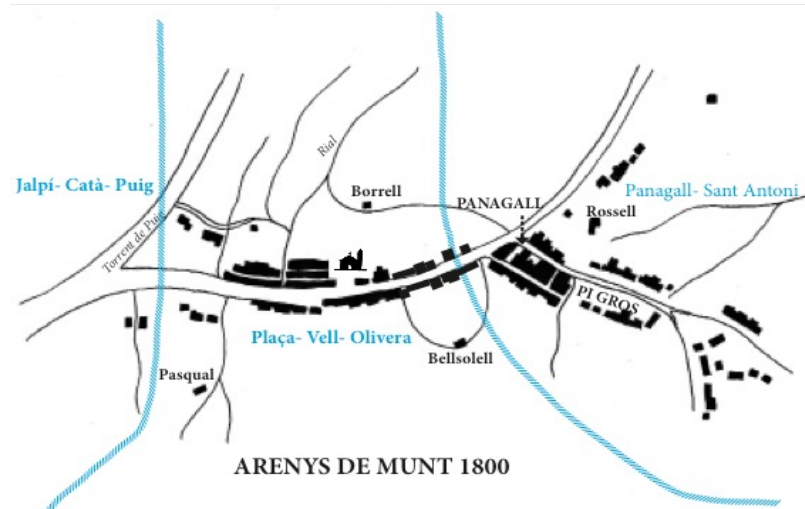
Tenim poca documentació que faci referència als carrers més antics del poble. L'ordenació que fem a continuació és purament orientativa i respon al que coneixem de l'evolució històrica del nostre poble. En el llistat trobarem els carrers que constitueixen la trama bàsica urbana d'Arenys de Munt. Hi manquen altres noms, bé per la seva modernitat o bé per no tenir cap dada que ens pugui orientar del moment de la seva obertura. De més antic a més modern, trobem:

1. 1508. Panagall

Al capbreu que el notari Joan Camps va efectuar del terme del castell de Montpalau (5), trobem la referència més antiga al mas Panagall. En el capbreu, Jaume Terra, senyor útil i propietari del mas Panagall fa constar com a mas principal el seu mas Panagall.

2. 1560. Carrers Vell i Nou

Els terrenys ubicats entre el temple parroquial i el rial de la Rasa eren de senyoria directa (propietat) del mas Borrell, però la senyoria jurisdiccional havia estat cedida a la rectoria. Tal com esmenten els documents, aquells terrenys erms eren "alou de la rectoria". No fou fins a la dècada de 1560, poc després de la construcció de la nova església gòtica (1531-1555), que Antoni Llobet, àlies Borrell, propietari del mas Bo-

El poble relligat amb els seus verals, inici d'una nova mentalitat municipal

rell, començà a establir nombrosos cossos de terra al llarg dels dos carrers, dissenyats en paral·lel a la Riera, que unien la Rasa amb la nova església i que avui conformen el carrer Vell i el carrer Nou. En una vintena d'anys, s'establiren 28 cossos o patis de terra a la banda de ponent i 17 cossos a la banda de llevant (que arribaven fins a la Riera) del que avui és carrer Vell. En el que avui és carrer Nou s'establien 17 patis de terra al costat de llevant, mentre que a la banda de ponent es mantingueren els camps dels Borrell lliures d'establiments i edificacions.

La construcció de cases de cos o de cos i mig, amb pati al darrere dels edificis, fou simultània en els dos carrers. En aquells moments els dos carrers van rebre el nom, indistintament, de carrer dels Capellans o de carrer de l'Església. Ara bé, el que avui és carrer Vell apareix esmentat com a carrer Nou en nombroses ocasions o bé com a carrer recentment construït: "lo carrer vulgarment dit lo carrer Nou per allí passant y novament construhit" (establiment d'Antic Borrell), "lo carrer públic allí novament principiat" (establiment de Joan Cassà), "mitjençant carrer allí novament principiat" (establiment d'Oliver). Aquestes referències ens fan pensar en un carrer just acabar de dissenyar entre els camps dels Borrell, mentre que el carrer més antic seria precisament el que havia aprofitat un tram del camí que portava des de l'església cap a Torrentbò, just al revés dels noms que més tard es varen consolidar. Per què el que era carrer Nou va rebre posteriorment el nom de carrer Vell? Probablement perquè fou el primer carrer que es va consolidar com a tal, amb edificacions a banda i banda, mentre que el carrer que avui és el Nou, només es va edificar a la banda de llevant, conformant-se més com un camí que no pas un carrer . (6)

3. 1602. Carrer de sant Antoni

Amb tota probabilitat, el carrer és força més anterior a la data de 1602 , (7) conformant un dels nuclis de poblament més antics del poble.

4. 1615. Carrer de Sant Pau (8)

5. 1664. Carrer Olivera (9)

6. 1620. Riera i Penya. Carrer Pasqual (10)

7. La Riera: 1719. Carrer de Sant Martí.

Carrer Riera i Penya. Carrer de Sant Ramon.

Rambla Jalpí. Rambla Francesc Macià

La Riera, un espai natural amb moltes limitacions però també amb molts recursos, actuava bàsicament com una via de comunicació per a persones i mercaderies. Pocs degueren pensar que aquella barreja de sorres, pedres i canyes arribaria a ser el carrer major de la població de Sant Martí d'Arenys. Tot l'espai que abarcava la nova església fins a l'altra banda de la Riera, tocant a la penya dels Bellsollell, fou anomenat

Camp de Plaça.

El 28 d'octubre de 1719, Francesc Bellsollell de la Torre signà 12 contractes d'establiments de cossos de terra dins dels terrenys de la seva propietat a llevant de la Riera, uns contractes que en l'espai de quatre anys portarien a la materialització del carrer major del poble: el carrer Sant Martí (11) .

El primer establert va ser Feliu Gual, sastre, amb dos cossos de terra, al lloc dit Camp de Plaça "nunc vero lo carrer de Sant Martí" (12), és a dir, ara anomenat el carrer de Sant Martí . Cada cós de terra feia 26 pams d'ample (5'20 metres) i 315 pams de fondària (63 metres), una llargada que anava des de la Riera fins a "la rasa de les alsines" de la propietat dels Bellsollell. A la part de la Riera, s'havien de deixar 18 pams (3'60 metres), "franchi pro carrario", és a dir, lliures per al carrer, "sens poder entrar endavant ni enderrera de la paret de la Riera". (13)

Aquell mateix dia, Francesc Bellsollell va anar establint els cossos de terra de la seva propietat, un al costat de l'altre, en direcció cap al nord, és a dir, Riera amunt. Primer fou Joan Clavell, negociant d'Arenys de Mar, un cos i mig de terra, enganxat amb el de Feliu Gual, al qual havia de donar 2 lliures i 10 sous "en adjutori de la primera paret de pedra, calcs y argila en que lo he obligat haja de fabricar" . (14)

Poc després, es contractaren nous establiments a la part baixa de la Riera, ja superat el Camp de Plaça, un sector que ja rebia el nom de La Penya. Així trobem que el 8 de desembre de 1723, Francisco Homar y Pasqual, tinent del regiment d'Extremadura, senyor del mas Pasqual de la Torre, signà contracte d'un cos de terra a Francesc Tarrés, al lloc dit La Penya . (15)

Cap a 1725, i en menys de quatre anys, s'havia conformat el que seria carrer major de Sant Martí d'Arenys. El carrer Sant Martí, abans Camp de Plaça, presentava a la banda de llevant de la Riera, una paret que separava el carrer pròpiament dit de les sorres de la riera i una vintena de cases de cós o doble cós bastides arran de carrer. A la banda de ponent en canvi, la urbanització es retardava i només s'hi havia aixecat algun edifici prop de la Plaça de l'Església i l'imponent casal-torre de Can Pibernat.

Entrat el segle XIX, s'anà urbanitzant la Riera en el tram comprès entre el Rial Bellsollell i el carrer Panagall, conformant el que fou batejat com a carrer de Sant Ramon. A començament del segle XX passà a ser Rambla Jalpí per tornar a canviar de nom amb l'ajuntament republicà: ara seria la Rambla Francesc Macià.

8. 1725. Barracar

El 12 de novembre de 1725, Francesc Ferrer mestre

de cases de Sant Martí va establir a Francesc Alsina ferrer, un pati de terra al lloc anomenat Panagay o Barracar. (16) Uns anys més tard, el 1787, trobem un nou topònim relacionat amb el Barracar. Aquell any, Rosa Cot va vendre a Jaume Vergés, bracer, un cos i mig de terra amb casa construïda al lloc anomenat Camp d'en Cusachs o Barracar. (17)

El plànol de 1786 ja mostra el nou veral anomenat Barracar.

9. 1756. Carrer Regàs

A la part baixa del Camp de Plaça, seran els Regàs, amb el permís dels Bellsoll, que començaran a fer establiments de cossos de terra per construir-hi casa.

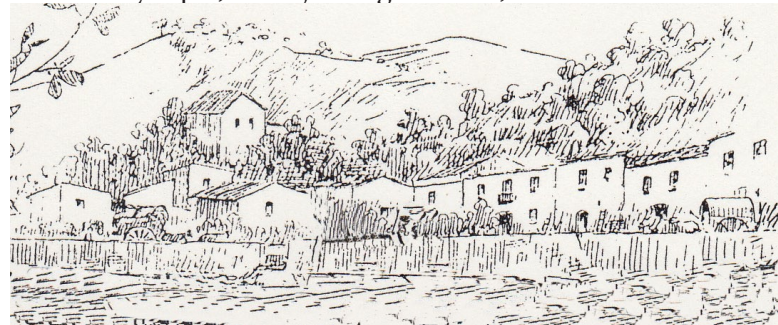
El Camp d'en Regàs, propietat dels Regàs de la Riera, ocupava una extensa peça de terra ubicada a la banda de ponent de la Riera, entre les propietats del Benefici i les terres de Can Pons de l'Alzina. De la nissaga dels Regàs, sobresurt en Josep Regàs de la Riera, una persona que tingué un actiu protagonisme durant el darrer quart del segle XVIII i primer quart del segle XIX.

Des de mitjan segle XVIII, els Regàs començaren a establir emfitèuticament per construir casa a diferents persones a la banda més allunyada de la seva propietat, tocant a les terres del Benefici. La planificada distribució dels establiments conformava un nou carrer a l'Arenys de Munt del segle XVIII: el carrer Regàs. La primera intenció dels Regàs va ser donar el nom de Sant Pere al nou carrer i amb aquest nom el trobem en diferents documents. Les referències constants a les cases construïdes al Camp d'en Regàs, o bé les cases anomenades d'en Regàs, van fer que s'abandonés el primer nom de Sant Pere i que el costum imposés el nom de carrer d'en Regàs o carrer Regàs, tal com el coneixem avui.

Un dels primers establiments que coneixem va ser el que va fer Mariano Regàs, pagès, pare d'en Josep, a favor de Pere Colomer el 8 de febrer de 1756, "al lloch dit lo Camp d'en Regàs", al costat del Benefici. (18)

10. 1775. Carrer dels Capellans

Els terrenys que, a mitjan segle XVIII, envoltaven el

El carrer Sant Martí al segle XIX, una imatge molt semblant a la que deuria tenir al segle anterior. Dibuix de Francesc Flos i Calcat a la revista La Costa de Llevant

potent casal dels Pasqual eren coneguts com a Camp d'en Pasqual del Mas. Des de 1770, Josep de Homar i Pasqual (1722-1790), tinent de cavalleria del regiment d'Extremadura, hereu i propietari del mas Pasqual, havia començat a establir alguns pagesos i menestrals a la part baixa dels seus terrenys, tocant a la Riera, en el que ja s'anava conformant com a carrer Pasqual.

L'any 1775, l'hereu del mas Pasqual va efectuar una venda important de la part nord de la seva propietat. El 8 d'octubre de 1775, davant del notari Vicenç Malet, regint la notaria d'Arenys de Mar, Josep de Homar efectuà la venda perpètua del sector de la seva propietat ubicat entre el Rial Pasqual i els terrenys més propers al mas Pasqual, al rector i comunitat de preveres de Santa Maria d'Arenys de Mar. El preu de la venda fou de 1204 lliures i 2 sous, una quantitat realment notable de diners. El rector que gestionà la compra fou Josep Coma, que en aquells moments era rector tant de Sant Martí d'Arenys com de l'església sufragània de Santa Maria d'Arenys.

A partir de 1784 comencem a trobar els primers establiments de cossos de terra per aixecar-hi casa en el que en aquells moments constava ja com a carrer dels Capellans. El 18 de juliol de 1784, Grau Gelpí, rector de Santa Maria d'Arenys, juntament amb

ACA. Archivo de colecciones, mapas y planos. 514.1786.

Mariano Cortés i Bonaventura Lluell, "preveres, protectors y administradors y generals gobernadores dels aniversaris y misses d'estaca" de dita parròquia, establiren a Pere Colomer i Fusta un cos i mig de terra per fabricar casa "en lo camp anomenat d'en Pasqual del Mas y vuy lo carrer dels Capellans", afrontant "a migdia ab Josep de Homar y Pasqual, y a tramuntana ab lo Rial Pasqual".

El contracte d'establiment emfitèutic més comú al carrer dels Capellans fou el d'un cos de terra (30 pams, és a dir, uns 6 metres)), tot i que

sovint s'establí un cós i mig de terra (45 pams, és a dir, uns 9 metres), amb una fondària de 19 canes i sis pams (uns 31 metres i mig).

La comunitat de preveres d'Arenys de Mar, interessada a omplir tot el carrer, donà facilitats per establir nous cossos de terra.. El contracte especificava que per fer la casa se li donaria l'argila i pedra necessàries, així com deu quintars de calç i l'aigua provinent de la boca de la mina de dit Homar i Pasqual. Podem afirmar que, entorn de l'any 1800, el carrer dels Capellans presentava una fesomia força semblant a la que manté avui en dia. (19)

11. 1783. Carrer de Can Barbeta.

El plet del camí del Remei

El camí del Remei era una via molt transitada per la població d'Arenys de Munt, sobretot per anar al Remei, a Torrentbò, a Sant Vicenç de Llavaneres o a Caldes d'Estrac. L'origen del camí era incert i molt antic i el seu ús es perdia en el record de la gent més gran del poble. El costum de passar-hi havia motivat que la majoria de la gent el tingués per un camí públic que comunicava l'església amb el Torrent d'en Puig.

El mes de gener de 1783, Francesc Sans i Sala, obtentor del benefici de Santa Maria, per on passava el camí del Remei, amb una decisió sense precedents, va demanar la publicació d'un ban prohibitòri per tal que ningú pogués passar per les seves terres ni transitar pels seus camins. El Beneficiat justificava aquella mesura dràstica amb el fet que algunes persones havien introduït els ramats a les seves terres amb un clar perjudici pels conreus. La prohibició de passar pel camí del Remei indignà no només la gent que hi transitava de forma habitual, sinó a tota la població. Poques setmanes després, Josep Regàs, en nom d'un grup de persones i amb el suport de l'ajuntament, va recórrer aquella prohibició davant de l'Audiència amb l'argument que els privava de passar pel camí "que existe allí de tiempo immemorial" (30). S'iniciava d'aquesta manera un plet a l'Audiència que es perllongaria fins a l'any 1787.

La qüestió entorn de la qual giraren els arguments del plet fou la de determinar si aquell era un camí públic reputat com a tal per la comunitat o bé era un camí privat d'ús particular de Casa Sala i les terres del Benefici. El testimoni de la majoria d'usuaris del camí anà en el sentit de confirmar el seu caràcter públic i que des de temps immemorial s'hi havia transitat "a pie, a cavallo y ahún con carros y en la forma que les ha parecido, así de dia com de noche". El rector de Sant Martí d'Arenys, Josep Paucot, manifestà que per espai de 25 anys hi havia passat, ja fos en processó, per portar el viàtic als malalts o per traslladar els difunts del veïnat de Torrentbò per tal de

ser enterrar al fossar de la parròquia. El vicari, Fidel Miró, confirmà la declaració del rector.

L'estira-i-arronsa entre la legalitat borbònica i una acció popular recolzada per l'ajuntament i el governador de Girona s'allargà uns anys més. La constància en l'esforç de la gent d'Arenys de Munt obtingué els seus fruits i l'ús continuat d'aquell pas, així com el fet de tenir-ne cura, li acabà conferint el caràcter de camí públic. Avui és el carrer de Can Barbeta. (20)

12. 1786. Pi Gros

El mapa de 1786 mostra clarament format el veïnat del Pi Gros, conegut des d'aquella data tan llunyana amb aquest mateix nom.

13. Segle XVIII. Camp de Sant Pere a Arenys Sobirans.

Notes

(1) Josep Maria Pons i Guri. Opuscle commemoratiu. Arenys de Munt, 1978.

(2) Josep Maria Madurell i Marimon. L'art antic al Maresme. Premi Iluro 1968. Mataró, 1970.

(3) Josep Maria Pons i Guri. Quan nasqué, s'emancipà i s'organitzà una vila. Lleida: Pagès Editors, 1999. Pàgs. 22 i 23.

(4) Francesc Forn i Salvà. "Les breches". Arennios, núm. 4. Arenys de Munt, desembre de 1987.

(5) Arxiu Històric Fidel Fita i Municipal d'Arenys de Mar. Notari Joan Camps. 16. 1505-1508.

(6) Vegeu Francesc Forn. "L'església romànica de Sant Martí d'Arenys". Arennios 10. 2a època. Desembre de 2018.

(7) APAdemunt. Censals. Parròquia, 5.1.1.

(8) APAdemunt. Censals. Parròquia, 5.1.1.

(9) APAdemunt. Censals. Parròquia, 5.1.1.

(10) APAdemunt. Censals. Parròquia, 5.1.1.

(11) Tots els establiments van ser emfitèutics. Els establiments emfitèutics eren establiments indefinits, a canvi d'un pagament fix anual al propietari. Aquest contracte donava una quasi-propietat als establerts ja que podien sots establir a altres persones, podien donar en herència la casa. Aquest contracte fou molt comú a la Catalunya dels segles XVI, XVII i XVIII.

(12) Arxiu Històric Fidel Fita i Municipal d'Arenys de Mar. Secció notarial. Arenys. Notari Marià Arquer de Portell. 1718-1721. Vol. 271. Fol. 71vº.

(13) Ídem. Fols 71vº i 72.

(14) Ídem. Fol 72vº.

(15) Arxiu Històric Fidel Fita i Municipal d'Arenys de Mar. Secció Notarial. Arenys. Notari Gabriel Arquer de Portell. 1723-1725. Vol. 274. Fol. 222.

(16) Arxiu Històric Fidel Fita i Municipal d'Arenys de Mar. Secció Notarial. Arenys. Notari Josep Baralt. 1725. Vol. 1077 bis.

(17) Arxiu Històric Fidel Fita i Municipal d'Arenys de Mar. Secció Notarial. Arenys. Notari Francesc Mora i Fontanals. 1787-88. Vol. 1152.

(18) Vegeu Francesc Forn. "Arenys de Munt 1786. El plet de Francesc Sans i Sala contra Josep regàs i altres (Primera part). Arennios 7. 2ª època. Arenys de Munt, juny de 2017.

(19) Francesc Forn i Salvà. "El carrer dels Capellans". Arennios 9. 2a època. Arenys de Munt, juny de 2018.

(20) Francesc Forn i Salvà. "El plet de Francesc Sans i Sala contra Josep Regàs i altres". Arennios 7 i 8. Arenys de Munt, Juny i desembre de 2017

Les milícies populars i els voluntaris d'Arenys de Munt a la guerra civil del 1936-39

Elies Surroca Campàs

1. Creació del Comitè de Milícies antifeixistes de Catalunya

A Catalunya, durant els tres primers dies posteriors a l'alçament militar i a l'esclat de la guerra (18, 19 i 20 de juliol de 1936), militants de partits i sindicats van constituir comitès antifeixistes a barris, municipis i comarques. A vegades, els grups o les persones més radicals dominaven el comitè i actuaven al marge de les institucions. Per reconduir la situació, "per a la defensa de la República i per a la lluita contra el feixisme i la reacció", la Generalitat va crear les Milícies Ciutadanes de Catalunya i el Comitè Central de Milícies Antifeixistes (1).

En aquest organisme, creat el 21 de juliol de 1936 a Barcelona a proposta de Lluís Companys, s'hi aplegaren les organitzacions sindicals i els partits del Front Popular. Figuraren en el primer comitè central: 3 dirigents de la CNT, 2 de la FAI, 1 del PSUC, 1 del POUM, 3 d'ERC, 1 de la Unió de Rabassaires i 1 d'Acció Catalana Republicana. El comitè organitzà les milícies obreres i les columnes que partiren al front, principalment al d'Aragó.

Les funcions del Comitè Central eren bàsicament militars i afectaven les Milícies en el front i en la rereguarda. Formaven el Comitè, un comissari de Defensa —el conseller de Defensa Lluís Prunés (2), que el presidia—, un cap militar, dos delegats de la Generalitat i els representants dels partits i sindicats. Entre juliol i agost, Jaume Miravittles (3) en va ser el secretari. Com qualsevol altre òrgan col·legiat, el Comitè Central acordava i resolvia, però eren les unitats administratives dels departaments de Governació/Seguretat Interior i, sobretot, Defensa les que executaven els seus acords i resolucions.

2. Formació i estructures de les columnes catalanes de milicians

Un cop controlat l'aixecament militar a Barcelona, van començar a organitzar-se les columnes de milicians per anar al front d'Aragó a combatre els rebels que s'havien apoderat d'una part d'aquella regió. Columnes, que es van anar formant, quan el poble va disposar de les armes de les casernes, amb els voluntaris dels diferents partits i amb els militars que encara eren lleials a la República. Havia nascut l'exèrcit milicià. El dia 24 de juliol es van començar a organitzar les grans columnes. A la plaça Catalunya de Barcelona es van concentrar els voluntaris de la Carles Marx del PSUC i amb camions es van traslladar per agafar el tren en direcció al front d'Aragó, mentre els anarquistes de la CNT a les ordres d'en Bonaventura Durruti Dumange (4) i el comandant Enric Pérez i Farràs (5) es concentraven a la plaça Francesc Macià per traslladar-se en camions i autocars cap a l'Aragó. Els del POUM van sortir del Passeig de Gràcia en formació, per anar a l'estació a pujar al tren. Altres, com la columna Ascaso (Roig i Negró) va sortir el

dia 25 de la caserna Bakunin, la columna Ortiz el dia 27 o la Macià-Companys el dia 5 de setembre. Altres columnes minoritàries anaren sortint progressivament, integrant-se un cop arribaven al front, dintre de les columnes més grans.

A Barcelona de seguida, es van organitzar llocs de reclutament, a les casernes, als locals dels partits, sindicats o als locals requisats, com l'Hotel Colon, El Cercle Ecuestre i l'edifici de la Pedrera, centres del PSUC, o el teatre Principal que fou el centre de reclutament del POUM. Les antigues casernes es van transformar en llocs de concentració, reclutament i instrucció dels milicians. La caserna de Numància es convertí en la Lenin del POUM; la del Bruc fou rebatejada com Bakunin per la CNT; el convent de Pedralbes es convertí en el quarter Vorotxilov de les Joventuts Comunistes i a la caserna de Jaume I, s'instal·là el PSUC-UGT i s'anomenà Carles Marx.

A Mataró, el reclutament es feia al local del POUM, a la caserna Enric Malatesta (excaserne d'artilleria) els de la CNT. Els del PSUC al local social del partit de la rambla Mendizábal, d'on van sortir una quinzena de voluntaris d'Arenys de Munt enrolats en la columna Jaume Graells.

Es calcula que, pel cap baix, uns 20.000 milicians/es catalans (6) van estar lluitant al front d'Aragó, però, mal armats i mal preparats. Molts d'ells, també van anar amb el capità Bayo a la conquesta frustrada de Mallorca el mes de setembre de 1936, o a la defensa de Madrid el mes de novembre amb en Bonaventura Durruti i 1.600 milicians, i que quan van assassinar a Durruti molts van tornar al front d'Aragó o a casa com va fer en Ramon Coll i Casals Andelet.

També, algunes columnes de milicians valencians, van marxar cap al front d'Aragó per tal, d'aturar als feixistes, com: La columna de Ferro amb 3.000 milicians/es, la columna Torres-Benedito, amb uns altres 3.000 o la Temple i Rebeldia amb més de 1.000. Aproximadament, foren uns 10.000 milicians/es de València els que es van desplaçar al front (7).

3. Finançament i pagament dels subsidis als milicians (8)

Segons les disposicions publicades al DOGC entre agost de 1936 i maig de 1937, el Departament de Defensa de la Generalitat s'ocupava de tramitar els subsidis i de gestionar els crèdits extraordinaris per fer front al seu pagament. Sobre el pressupost de la Generalitat, cal dir que el darrer pressupost aprovat pel Parlament de Catalunya va ser el de 1936. Quan va esclatar la guerra, per atendre les necessitats del moment, s'aprovaren crèdits extraordinaris amb càrrec al capítol XII. "Obligacions de caràcter general i circumstancial", article 3. "Despeses generals i atencions diverses", que es publicaren al DOGC. El 4 d'agost de 1936 en suspendre's l'activitat parlamentària, el Parlament va

facultar el Govern de la Generalitat perquè, a causa de la guerra, pogués legislar sobre matèries que en temps de pau corresponien al Parlament. En el cas dels pressupostos generals, de 1937 en endavant es van aplicar pressupostos prorrogats i, com l'any 1936, els crèdits extraordinaris es publicaven al DOGC a mesura que s'aproven.

Pel que fa a la tramitació de pagament dels subsidis, les oficines o els delegats del Departament de Defensa eren els receptors dels justificants de pagament, un formulari titulat "SUBSIDIS" que portava imprès l'escut de la Generalitat i on s'estampaven els segells de control de pagament. El formulari recollia el nom del milicià o miliciàna, el de la persona que cobrava el subsidi en nom seu, el lloc de residència, el front on prestava servei, l'import (10 pessetes per dia), el període corresponent al subsidi (normalment es pagava per quinzenes), i la data de pagament. Al justificant de subsidi calia adjuntar la "certificació" de sortida o de permanència al front. Segons el cas, el títol del formulari era: "certificació" de sortida al front i de cobrament del subsidi" o "certificació" de permanència al Front, de continuació del Subsidi i de retorn". A les certificacions hi constava l'organització política o sindical a la qual pertanyia el milicià o la miliciàna, el front, la columna, el lloc on es trobava el destacat i el nom de la persona acreditada per cobrar (9).

4. Dissolució de les milícies Antifeixistes

El 28 d'octubre de 1936, per decret del conseller Primer, Josep Tarradellas i del Conseller de Defensa Felip Diaz Sandino (10) la Generalitat va militaritzar les Milícies Antifeixistes, i el 6 de desembre d'aquell any va crear l'Exèrcit de Catalunya. Un cop dissolt el Comitè per Decret del conseller Primer de la Generalitat, les seves competències van ser assumides pel Departament de Defensa, i l'anarcosindicalista Joan Garcia Oliver (11) —representant de la CNT a l'extingit Comitè Central— passaria a ser secretari general d'aquest departament.

La militarització implicà canvis en l'organització i en la denominació de les unitats: les agrupacions i columnes (Durruti, Hilario Zamora, Jubert, Lenin, Macià-Companyns, POUM, Tierra y Libertad, etc.) passaren a convertir-se en les divisions, regiments, batallons, seccions i escamots de l'Exèrcit català, al mateix temps que es creaven les Escoles Populars de Guerra.

Labril de 1937, però, el govern central va imposar la unificació dels exèrcits republicans (12): tant el de la Generalitat com el de la República havien de tenir la mateixa estructura. L'Exèrcit de Catalunya va passar a ser l'Exèrcit de l'Est, i passà a estar format per cossos d'exèrcit, divisions, brigades mixtes batallons i companyies. Arran dels Fets de Maig de 1937, amb la pèrdua de competències de la Generalitat en matèria de defensa, l'Exèrcit de l'Est va passar a dependre directament del govern de la República.

5. Columnes de milicians/es que van sortir cap al front amb voluntaris d'Arenys de Munt

Uns 137 homes i només una dona (que nosaltres sapiguem: la Mariana Viudez i Aguilar), van ser els veïns i veï-

nes d'Arenys de Munt, que es van sentir interpel·lats per les crides a allistar-se voluntaris a les milícies o altres cossos militars, per defensar la República. Una vintena d'aquests milicians, però, no eren veïns d'Arenys de Munt quan esclatà la guerra, sinó, que hi van venir a viure durant la postguerra i, per tant, es van allistar a les milícies en altres llocs de l'estat.

No tots, però, es van integrar a les milícies al començament de la guerra, sinó que, es van anar afegint progressivament, a les columnes que marxaven cap al front a lluitar contra el feixisme, apuntant-se als centres de reclutament que tenien destinats els diferents partits a Mataró, Barcelona o altres llocs de l'estat.

Dels principals partits i sindicats catalans, els de la CNT-FAI van ser els que més voluntaris d'Arenys de Munt van aportar a les milícies, seguits dels comunistes del PSUC, el POUM i ERC-RE (13). Els Cossos de Seguretat també tingueren una important aportació de voluntaris que estigueren lluitant al front.

Segons les nostres investigacions, van estar repartits de la següent manera:

Columnes de la CNT-FAI	- 46
Columnes del PSUC-UGT	- 38
Columnes del POUM	- 8
Columnes d'ERC-EC	- 5
Arma d'Aviació	- 4
Cossos de Seguretat	- 12
Companyies de Transport	- 6
Altres	- 19.

A continuació fem una relació de les columnes en què van estar integrats els voluntaris d'Arenys de Munt, dels quals, 23 van morir al front o assassinats per la represi-
sió franquista.

6. Columnes del PSUC-UGT:

L'afluència de milicians a inscriure's a la caserna Carles Marx, a partir del dia 20 de juliol de 1936 era constant, amb una mitjana de 300 milicians diaris. Feien deu dies d'instrucció i ja estaven preparats per anar al front. Es calcula que al cap d'un mes, n'havien sortit uns 9.000, distribuïts en diverses columnes, que s'anaven formant contínuament. El dia 24 sortia la primera, la Del Barrio-Estivill-Trueba; el dia 26 la centúria Motoritzada; el dia 2 d'agost la columna Zapatero amb 9 centúries i el dia 3 les columnes Gavalda, Cabrera, Guillamot i López Tienda (amb 9 centúries més en total) i a continuació: la Carlos Marx, la Ramon Casanellas, la Libertad o l'Alsina Graells, entre altres. La majoria, però, van anar primer a la conquesta de Mallorca amb el capità Bayo, i a la tornada van ser enviades al front d'Aragó.

6. 1. Columna Del Barrio (també, coneguda per la tercera columna)

La primera columna del PSUC, la Del Barrio-Estivill-Trueba, agrupació formada per quinze centúries, amb majoria d'afiliats del PSUC-UGT de Barcelona i província, es

van concentrar al Passeig de Gràcia/Plaça Catalunya i van sortir amb el tren, el 24 de juliol de 1936 cap a Lleida, a on van desfilar per la rambla de Ferran amb camions que portaven metralladores i d'allà a Tardienta. Formaven la columna uns 2.000 milicians amb tres bateries d'artilleria i un batalló (o centúria) de milicians internacionals, els "Thaelmann" dirigits pel comunista alemany, Hans Beimler. Però, pel camí se'ls hi van afegir el Batalló de Metralladores de Manresa i un cop al front, al llarg dels dies i setmanes posteriors, més milicians aragonesos i catalans arribats de diferents ciutats catalanes, van fer augmentar els efectius de la columna, convertint-se en una unitat militar de gairebé 3.500 efectius (la majoria del PSUC i UGT). Els seus caps principals eren: en José del Barrio Navarro (14), Manuel Trueba (15) i Àngel Estivill (16), com a caps polítics; el comandant d'infanteria Enric Sacanell com a assessor militar i com a comissari de la columna, en Miguel Alcubierre (17).

Un cop al front i després d'ocupar Tardienta, van marxar amb camions en un intent d'apoderar-se d'Almudévar, que no ho van poder aconseguir, a causa d'una aferrissada defensa enemiga i es van tornar a retirar cap a Tardienta. Van poder apoderar-se, però, de Sarinyena, Leciñena i Granyén, que estaven en poder dels rebels. Posteriorment, van ocupar les poblacions de Granja i Cuervo, i van participar en l'ofensiva republicana dirigida pel coronel Villalba que pretenia apoderar-se d'Osca, amb violents combats a l'ermita de Santa Quitèria i al Vedat de Zuera, establint la seva zona d'acció als voltants de Tardienta, Robres i Alcubierre. El mes d'agost, a Tardienta, van patir una forta ofensiva feixista d'unitats de marroquins que els hi van ocasionar moltes baixes. A finals d'agost es trobaven al sector d'Alcubierre-Almudéver i van tornar a intentar ocupar Osca, sense aconseguir-ho.

El 10 d'octubre 4 centúries del PSUC es van traslladar a Madrid dirigides pels seus principals caps. Van formar el regiment Engels dirigit per Marcelino Usatorre (18) i amb els batallons internacionals Màxim Gorki i Potemkin, lluitant en els combats de la Ciudad Universitaria i la Casa de Campo al costat de les altres columnes de milicians locals. El mes de desembre en arribar reforços de Barcelona i estar el front estabilitzat, els del PSUC van tornar al front d'Aragó.

Milicians d'Arenys de Munt enrolats en la columna Del Barrio del PSUC:

-Barés i Andrés, Cecili. 1890-1970. Militant del PSUC. Natural de Tordesillas. Vivia al barri de Vallvidrera a Barcelona quan es va enrolar a la caserna Carles Marx i fou assignat a la columna Del Barrio. Participà amb la columna als atacs a Sarinyena, Tardienta i altres poblacions del front d'Aragó. Va ser ferit el 2 d'octubre i enviat a l'Hospital General de Catalunya, però, un cop refet tornà al front a servir a la Divisió "la Bruixa". Al final de la guerra vingué a viure a Arenys de Munt i fou detingut per ser jutjat per auxili a la rebel·lió. El van condemnar a reclusió perpètua, però, l'any 1945 fou indultat.

-Borrell i Caballé, Josep. 1917-1991. PSUC. Tenia la residència a Barcelona, però, era d'Arenys de Munt. S'allistà

voluntari a les milícies del PSUC en la caserna Carles Marx de Barcelona. Marxà al front de Terol amb la columna Del Barrio (centúria 33) participant en els fronts del sector de Tardienta i en els combats de l'ermita Santa Quitèria. Un cop militaritzades les columnes del PSUC i reconvertides en la 27a Divisió "La Bruixa", dirigida per en Manuel Trueba i integrada a l'XI Cos d'Exèrcit, van participar en la fracassada ofensiva sobre Osca, tot i que, 'abans van poder ocupar Sangarrén i Almuniente. A principis de l'any 1938 van tenir un important paper en la recuperació de "Las Celadas". En aquest sector, en Josep el van donar per desaparegut el 6 de febrer de 1938, però, en realitat l'havien fet presoner i traslladat a un BBT. Sortí en llibertat el 5 de juny de 1940, amb certificat de bona conducta, després d'haver passat infinitat de calamitats, i es traslladà a viure a Sabadell.

6. 2. Columna Carles Marx

Agrupació de 4 centúries que sortí el dia 3 d'agost de Barcelona cap al front de Mallorca amb un important contingent de voluntaris francesos, anglesos, alemanys i d'altres nacionalitats europees que formaven la Centúria Tchaapaiev, però, el nucli principal estava compost de militants del PSUC de Barcelona i província. Un cop a Maó, si van afegir soldats que estaven fent el servei militar al regiment d'Infanteria núm. 37 de Maó i entre els quals n'hi havia tres d'Arenys de Munt. El cap militar de la unitat era el comandant Manuel Gavalda i es van desplegar al front de Manacor. Aquestes centúries de la columna Carlos Marx van prendre el nom de Els Tigres de la Mort, quedant-se en aquest sector fins que van ser reembarcats cap a la península, per ser traslladats al front d'Aragó el dia 6 de setembre, situant-se als municipis de Tardienta i Torralba d'Aragó. Una part de les centúries dels "Tigres de la Mort" foren enviats al front de Madrid per integrar-se sota el comandament de la columna "Libertad" del capità López Tienda (19).

Milicians d'Arenys de Munt en la columna Carlos Marx:

-Castro i Fernández, Ignasi.- 1902-1982. Fill de la mestra Maria Fernández. Es va inscriure com a milicià a la caserna Jaume I del PSUC de Barcelona per anar amb la columna Carlos Marx a Mallorca. En tornar, suposem que marxà al front d'Aragó, però, no en tenim notícies. Després de la guerra tota la família anà a viure a Almeria, excepte ell que es quedà a Les Franqueses del Vallès.

-Gros i Hosta, Manel.- 1911-1937. Carreter. Militant del PSUC. Natural del Montnegre. Es va enrolar a les milícies del PSUC a la caserna Jaume I de Barcelona. Marxà voluntari al front de Mallorca amb la columna Carlos Marx a les ordres del capità Bayo, que van desembarcar a Maó i van intervenir en les batalles per ocupar Manacor. A la tornada a Catalunya, van ser enviats directament al front d'Aragó per intentar conquerir Osca i Saragossa. En ser militaritzada la seva unitat, fou destinat al 569e Batalló de la Secció de Màquines d'Acompanyament de la 143a Brigada Mixta (1a. Bateria) formant part de la 44a Divisió, integrada al

XII Cos d'Exèrcit. La seva brigada, que era dirigida pel comandant Felipe, va participar en els atacs a Quinto i en la defensa del Vértice Viñaza. En Manuel va morir ferit per una bala de fusell, en un enfrontament amb l'enemic, el 16 de setembre de 1937 a Fuentes de Ebro del sector d'Azaia. -Esteve i Feliu, Martí.- 1914-1984. Mestre. Natural de Roses. Va deixar l'escola d'Arenys de Munt per ingressar a les milícies del PSUC. Es va inscriure a la caserna Jaume I, però no va anar al front, ja que es quedà a les oficines de la caserna. Va morir a Manresa.

-Llobet i Font, Octavi.- 1914-1997. Quan va arribar a Maó la columna del capità Bayó, l'Octavi estava fent el servei militar al Regiment d'Infanteria núm. 37 i s'enrolà a la columna Carlos Marx del PSUC. En tornar de les Illes marxà amb la columna al front d'Aragó. No tenim cap més informació.

-Miró i Teis, Isidre de ca l'Escabellat.- 1914-1970. Pagès, afiliat a la UGT. Quan esclatà la guerra es trobava fent el servei militar a Maó (Menorca) en el batalló d'infanteria núm. 37 de Maó, però amb l'arribada dels milicians del PSUC es presentà voluntari per lluitar amb les forces del capità Alberto Bayo, dintre de la columna Carles Marx del PSUC. A la tornada fou destinat a una companyia de Transmissions de la columna Carlos Marx al front d'Aragó i posteriorment formà part d'una brigada mixta de la 27a Divisió. El 7 de febrer de 1939 es passà al sector dels sollevats a Prats de Lluçanès i va ser traslladat al camp de concentració de Cervera.

-Mossull i Gispert, Josep de can Damià.- 1914-1992. Natural d'Arbúcies. Teixidor. Quan esclatà la guerra estava fent el servei militar a Mallorca integrat en una companyia de metralladores del Regiment d'Infanteria núm. 37 de Maó. En arribar la columna del capità Bayo a Maó s'hi presentà voluntari com a milicià i fou destinat al 2n batalló de Transmissions de la columna Carlos Marx. En tornar a la península, va ser enviat de nou a una unitat de transmissions de la mateixa columna destacada al front d'Aragó, amb base a Tardienta i li tocà participar en diverses batalles per la conquesta d'Osca i Terol. Després de passar a França a finals del mes de gener de 1939 i estar internat més de vint-i-cinc dies en un camp de concentració francès, tornà a Espanya per Irun i fou traslladat al camp de concentració de Padrón (la Corunya).

-Pérez García, José El Nene.- 1913-? Jornaler. Natural de Puerto Lumbreras (Múrcia). Afiliat al PSUC. Destacat activista durant la República, havia estat detingut pels fets del 6 d'octubre de 1934 i empresonat a la Model de Barcelona, per un parell de mesos. El dia 2 d'agost de 1936 ingressà com a voluntari a la columna Carlos Marx per anar a la conquesta de Mallorca, participant en el front de Manacor amb el capità Bayo. Tornà el 5 de setembre i al cap de pocs dies es va allistar a la columna Jaume Graells que marxà de Mataró el dia 19 per anar al front de Madrid, a on participà en la defensa de la Ciudad Universitaria i posteriorment a la batalla de Belchite, entre altres fronts. Amb la militarització de les milícies fou destinat a la 209a Brigada Mixta (835e Batalló, 4a. Companyia) que formava part de la 46a Divisió – dirigida pel reconegut militar co-

munista Valentín González González El Campesino (20) - i estava assignada al XXII Cos d'Exèrcit. El cap de la brigada era el major de milícies Severiano Aparicio Gayà i el comissari en José del Campo Cayol del PCE. El 13 de març de 1938 varen partir cap al front de Llevant amb la missió de defensar Vinaròs i participar en els contraatacs dels caps de pont de Castelseràs i Alcanyís. Van quedar copats a la Sierra de Borriol, però pogueren escapar-se, desplaçant-se cap al front d'Extremadura, a on van quedar-se fins al final de la guerra. En José es presentà als franquistes a Moncofa (Castelló) el 7 d'abril de 1939 i el van internar al camp de concentració de Porta Coeli (València). El mes de setembre del mateix any fou jutjat per rebel·lió militar i condemnat a vuit anys de presó major, però, en total va complir dos anys, sis mesos i tretze dies de condemna al Palau de les Missions de Montjuïc (Barcelona). L'any 1948 es traslladà a viure a Arenys de Mar.

-Roig i Ordeig, Antoni.- 1913-1986. Barber/pagès, afiliat a la UGT. A partir del maig del 1936 ostentà el càrrec de Dipositari de les Joventuts de la USC. A primers d'agost de 1936 es presentà voluntari a les milícies al local del PSUC de Barcelona de l'hotel Colon (Casal Lenin), marxant a la conquesta de Mallorca amb la columna Carlos Marx formant part d'un batalló d'infanteria, que lluità al front de Maó. Tornà a casa a finals de setembre del mateix any, en trobar-se malalt, i el mes de novembre va ser mobilitzat amb els de la seva lleva, i fou destinat a l'Agrupació d'Artilleria de la 134a Brigada Mixta (1a bateria, 3a Companyia) de la 31a Divisió, integrada al X Cos d'Exèrcit. La brigada era dirigida pel comandant Celestino Garcia-Miranda Fernández i el comissari era, l'Álvaro Costea Juan. Quan s'inicià l'ofensiva a Catalunya, la brigada estava defensant el front del Coll de Nargó, i d'aquí passà a Caldes de Montbui. A l'Antoni el van fer presoner el 19 de novembre de 1938, al sector del Segre i el 3 de març de 1939 fou internat al camp de concentració de Santoña (Cantàbria). En sortir anà a viure a Barcelona.

-Torrent i Martori, Josep.- 1916-1988. Natural de Barcelona. Mecànic, militant del PSUC-UGT. Voluntari a les milícies antifeixistes de la columna Carles Marx que van marxar al front de Madrid i posteriorment, al sector de Tardienta a l'Aragó. Un cop militaritzada la columna, fou destinat al Cos del Tren de la 27a Divisió (coneguda per La Bruixa) actuant de xofer. La divisió va participar en l'ofensiva sobre Saragossa i en els fronts de Terol i Osca. Durant la batalla de l'Ebre, de juliol a novembre de 1938, van estar situats en la zona de reserva, desplegant posteriorment, les seves forces cap a Cervera i Tàrraga. El mes de gener de 1939 passà a França i tornà a entrar per Irun el 7 de febrer, essent traslladar al camp de concentració de la plaça de Toros de Santander. Va ser declarat desafecto i fou enviat al BDST núm. 42, (2a Companyia) de Lleida. El van alliberar a finals del 1942.

-Torres i Colomer, Josep M. en Bleda.- 1907-? Natural de Vallgorguina. Jornaler, afiliat a la USC – UGT. El 2 d'agost de 1936 marxà voluntari al front amb la columna Carlos Marx, que s'integrà a les forces del capità Bayo (21) per participar en la conquesta de Menorca i estava destacat a

Maó. A la tornada, marxà amb la seva columna al front d'Osca, participant en els combats de Tardienta, Robres i Santa Quiteria. Un cop militaritzada la seva unitat passà a la 117a Brigada Mixta (Companyia de Metralladores) integrada a la 25a Divisió, que intervingué a Belchite i en diverses batalles del front de Terol i Llevant, fins al gener de 1939. La brigada es va retirar cap a Catalunya i el 28 de març, en Josep M. s'entregà als franquistes, quedant internat al camp de concentració d'El Toro (Castelló).

-Xandri i Majó, Francesc de l'Horteta de ca l'Amar.- 1915-1937. Pagès. S'allistà voluntari a les milícies antifeixistes de la caserna Carles Marx, marxant al front d'Aragó, a on lluità en els combats de Tardienta i Santa Quiteria. El mes de juny de 1937 passà a la 122a Brigada Mixta que fou constituïda amb el 1r. Regiment de la Carles Marx. L'antiga divisió Carles Marx prengué el número 27 i fou adscrita al XXI Cos d'Exèrcit. El Cap de la brigada era el major de milícies Marcelino Usatorre i el comissari polític l'Ignacio Tresaco del PCUS. Mentre la brigada lluitava a la zona del Vedado de Zuera, en Francesc va perdre la vida en una gran ofensiva que es produí en aquest sector a finals del mes d'agost de 1937.

6. 3. Columna Llibertat-López Tienda

Agrupació de dues centúries comandada pel capità Rafael López Tienda, formada per militants del PSUC de les comarques catalanes de Barcelona, Lleida i Tarragona, que sortí el 3 d'agost de 1936 juntament amb altres columnes catalanes i internacionals, a les ordres d'Albert Bayo per intentar la conquesta de les Balears. Amb la retirada de les tropes de Mallorca i un cop a la península, el capità López Tienda s'afegí amb els seus milicians a la columna Llibertat, també del PSUC, que el 8 de setembre marxava al front de Madrid amb 7 centúries (uns 2.500 efectius), amb dues centúries internacionals, la Gastone Sozzi i la Comuna de París, i en López Tienda fou designat cap de la columna. Van arribar a Madrid el 12 de setembre i un cop allà enviats al front de Belchite. L'Estat Major es va instal·lar al poble de Cenicientos, avançant la columna cap a Talavera de la Reina, a on van protagonitzar forts combats. El mes d'octubre totes les columnes del PSUC del sector del centre es van agrupar amb la columna Llibertat i el 24 d'octubre en López Tienda comandava una força de més de 5.000 efectius, amb en Llanos Manteca (22) com a comissari polític, i que es van dedicar a defensar les posicions de Brunete i Fresnedillas. Precisament, fou en un d'aquests combats que morí el comandant López Tienda el 25 d'octubre de 1936, passant a dirigir la columna l'Hilario Salanova "Negus". Després de l'esfondrament de front pel riu Manzanares i del mal paper fet per la columna, va ser enviada al front d'Aragó, a on va ser transformada en el 3r Batalló de la Divisió Carles Marx.

Milicians d'Arenys de Munt enrolats en aquesta columna:

-Batallé i Roca, Josep.-1919-? Natural de Blanes. Vidrier. USC-UGT. Es va inscriure a les milícies en el local del PSUC de l'Hotel Colon i fou designat a la columna Llibertat, que juntament amb els milicians de la columna López-

Tienda marxà cap al front de Madrid el dia 8 de setembre, comandada pel capità Rafael López-Tienda. El 20 de desembre la columna va ser traslladada al front d'Aragó i al municipi de Lanaja foren integrats a un regiment de la Divisió Carles Marx que s'estava formant en aquells moments. Uns mesos més tard, en Josep va ser destinat a una bateria d'artilleria (una de les tres de les que disposava la divisió) de la 124a BM de la 27a Divisió La Bruixa, comandada pel major de milícies Manuel Trueba Mirones i integrada en el XXI Cos d'Exèrcit. Van lluitar al front de Terol, al sector Alcorisa-Calanda-Allosa i posteriorment, als atacs a Singra i Los Cabezos, motiu pel qual van ser felicitats pels comandaments militars. A la batalla de l'Ebre van lliurar durs combats al triangle Villalba-Corbera-Vértice Gaeta, a Gandesa i a la Venta de Camposines, abandonant l'Ebre el 14 de setembre en quedar la divisió gairebé destruïda. En Josep va ser detingut pels franquistes a Sant Joan de Mediona el 2 de febrer de 1939 i internat al camp de concentració de Santoña (Santander), jutjat en consell de guerra i condemnat a dotze anys de presó, que va complir parcialment a la presó provincial d'Osca i a la Model de Barcelona. Aconsegüí la llibertat condicional el mes d'abril de 1942 i en sortir de la presó s'establí al poble de Calella.

-Ruzafa i Maria, Joaquim.- 1915-1936. Natural de Lorca. Vidrier. Marxà també, a primers d'agost per anar amb la columna del capità Rafael López Tienda a la conquesta de Mallorca i a la tornada continuà cap al front de Madrid amb la mateixa columna Llibertat-López Tienda, participant en la defensa de les posicions de Brunete, Fresnedillas i Malpartida. Posteriorment, la columna fou destinada a la zona de la Ciudad Universitaria i en un dels combats del 31 de desembre de 1936, en Joaquim va ser donat per desaparegut.

6.4. Columna Ramon Casanellas (23)

Columna organitzada a la caserna Jaume I amb afiliats del PSUC i la UGT, però, també amb voluntaris d'Euskadi, Múrcia i València. Sortí el 6 d'agost cap a Mallorca organitzada en dues centúries i baix el comandament del militant del PSUC Hèlios Gómez Rodríguez (24). Tornà de Mallorca el dia 6 de setembre i fou enviada al front d'Aragó a lluitar a la conquesta d'Osca amb altres agrupacions del PSUC, fins que el mes d'octubre va ser traslladada a Madrid a les ordres del comandant López Tienda. La columna Casanellas del PSUC amb tres milicians d'Arenys de Munt, es trobava el dia 13 d'octubre a la caserna de la Muntanya (Milícies Armades-Dipòsit General) de Madrid i van sortir cap al front de Talavera del Tajo (abans de la Reina). Després dels combats de finals de novembre a la capital d'Espanya, la columna Ramon Casanellas va ser enviada al front d'Andalusia, a on fou dissolta.

Els tres milicians d'Arenys de Munt en aquesta columna, es van enrolar a la caserna Carlos Marx i després de servir en altres unitats, el mes d'octubre foren destinats a la Ramon Casanellas:

-Artigas i Pol, Francesc.- 1916-2002. Natural de Terrassa. Pagès, militant de la USC – UGT. S'allistà voluntari a les

milícies el 21 d'agost de 1936, a la caserna Carles Marx de Barcelona. En marxar la columna Ramon Casanellas del PSUC-UGT cap a Madrid en Francesc i els altres companys seus hi van ser destinats, passant a la Centúria 3, Grup Joventut. En ser militaritzades les milícies en Francesc s'integrà a la 124a Brigada Mixta de la 27a Divisió (4a Companyia del 494e Batalló). La brigada estava sota el comandament del major de milícies José del Barrio Navarra i l'any 1938 participà en els combats del cap de pont de Balaguer, com també a la batalla de l'Ebre, amb una actuació molt decisiva. Poc després, a en Francesc, el van traslladar a la 145a Brigada Mixta de la 44a Divisió. Fou detingut per soldats de l'exèrcit revoltat a la línia de front del poble de Senès (Osca) abans d'acabar la campanya de Catalunya. L'1 de febrer de 1939 va ser alliberat i tornà a Arenys de Munt creient que no seria represaliat, però no fou així, i a finals de l'any 1939 va ser detingut, jutjat en consell de guerra ordinari i condemnat a quinze anys de reclusió temporal pel delictes de rebel·lió militar.

-Carpena i Pérez, Joan.- 1910-? Teixidor. Natural de Santa Fe de Mondújar (Almeria). Oncle dels regidors Joan i Maria Molina Carpena, que es va enrolar voluntari en la caserna Carlos Marx, i fou destinat a la columna Ramon Casanellas (Centúria núm. 3, Grup Joventut) que fou enviada a la defensa de Madrid. Posteriorment, va ser integrat a la 35a Brigada Mixta i estigué lluitant al front d'Aragó. El gener de 1938 va ser ascendit a sergent d'infanteria i fou destinat a la 60a Brigada Mixta. Es va exiliar a França al final de la guerra i estigué dos mesos en un camp de refugiats dels Pirineus Orientals (no sabem quin) abans de tornar a Espanya per anar a viure, primer a Ciria (Sòria), després a Vilarroyo de la Sierra (Almeria), i el 1943 ja tornava a estar a Arenys de Munt.

-Carrasco i Parra, Josep de can Carrasco.- 1913-1967. Tintorer. Natural de Puerto Lumbreras (Múrcia). S'allistà voluntari a les milícies, ingressant a la caserna Carles Marx. Fou destinat a la columna Ramon Casanellas (Centúria 3, Grup Joventut) composta majoritàriament per militants del PSUC-UGT, que van marxar al front de Madrid i d'Aragó. Quan es van militaritzar les milícies passà a la 35a Brigada Mixta (integrada a la 10a Divisió del IV Cos d'Exèrcit), formant part del 140e Batalló que s'havia constituït amb components de l'antiga columna Jaume Graells. El cap de la brigada era el major de milícies Liberino González González. El 12 de febrer de 1937 van marxar cap al front de Guadalajara, a on estigueren fins al gener de 1939. El van capturar els franquistes el mes de març de 1939; fou reclòs al camp de concentració de San Marcos de Lleó fins a l'octubre de 1939 i posteriorment internat a un BST. El 1948 es traslladà a viure a Barcelona.

6. 5. Columna URSS

Agrupació de tres centúries que sortí de la caserna Carles Marx el 7 de setembre cap al front d'Aragó i es va desplegar als pobles d'Alcubierre, Robres i Torralba. Estava formada per membres del PSUC de Barcelona i les províncies catalanes. Van protagonitzar forts enfrontaments amb l'enemic al front de Tardienta en l'intent de conquerir Saragossa.

Milicians d'Arenys de Munt que es van enrolar en aquesta columna, a la caserna de Barcelona:

-Alberti i Banchs, Salvador en Badó (de can Patota).- 1913-1937. Teixidor. Es va presentar voluntari a la caserna Carles Marx del PSUC a Barcelona i fou enrolat a la columna URSS (1a Companyia, 2n Batalló) posteriorment, convertit en el Regiment d'Infanteria de l'URSS núm.3. Mentre no foren militaritzats van combatre a la línia de front de Tardienta, intentant conquerir Saragossa i Osca. L'abril de 1937 el regiment es convertí en la 124a Brigada Mixta (amb els batallons 493 e i al 496 e) de la 27a Divisió agregada al XXI Cos d'Exèrcit, sota el comandament del major de milícies José del Barrio Navarra i amb en Millán Muñoz Galache com a comissari polític. Després que la brigada intervingués en l'ofensiva d'Osca amb forts combats al front de Tardienta, en Salvador va ingressar com alumne a l'Acadèmia de Zaidí, per tal d'obtenir el grau d'oficial. Posteriorment, el seu grup va ser agregat a l'agrupació "A", passant a cobrir el sector Ontiñena-Candasnos-Fraga. En Badó va ser mort el 16 de desembre del 1937 mentre es trobaven lluitant en l'assalt a les poblacions de Gavin i Biescas (Osca).

-Artigas i Catarineu, Martí de can Menut.- 1913-1937. Minaire. Afiliat a l'USC i a l'UGT. S'allistà voluntari a la caserna Carlos Marx i fou destinat, a la 1a Companyia, 2n Batalló del Regiment d'Infanteria de l'URSS núm. 3 (més tard reconvertit en la 124a BM). Van ser enviats al front d'Aragó, participant en l'ofensiva d'Osca el juny de 1937, passant a continuació a cobrir el sector Ontiñena-Candasnos-Fraga i col·laborant en la dissolució del Consell d'Aragó. La divisió ja reconvertida en la 27a va participar en l'assalt a l'Ermita de Santa Quitèria al sector de Tardienta (Osca), a on en Martí va ser mort el mes de maig de 1937.

-Roca i Marpons, Joaquim de cal Minaire.- 1915-1992. Electricista, militant del PSUC. Voluntari a la caserna Carles Marx, estigué destinat també, igual que els seus dos companys morts, al 3r. Regiment d'Infanteria de l'URSS, (2n. Batalló, 1a. Companyia), però el maig de 1937, el regiment es transformà en la 124a Brigada Mixta que participà activament en l'atac a Tardienta i en l'ofensiva per conquerir Saragossa. El mes de setembre de 1938 va ser ascendit a sergent, continuant a la mateixa brigada. En la retirada passà a França i estigué bastant de temps als camps de refugiats d'Argelers i Septfons. Sortí del camp per anar a treballar a una CTE i posteriorment, amb l'ocupació de França pels alemanys fou integrat un GTE (25) que treballà per l'organització TODT. Quan van entrar els americans a França estigué treballant per ells en una base de submarins (probablement a Bordeus). Tornà a finals de l'any 1947, aprofitant la llei d'amnistia proclamada pel general Franco l'any 1945.

6. 6. Columna Alsina Graells (també, coneguda per columna de Ferro)

Estava formada per dues centúries que el 15 de setembre van sortir cap al front d'Aragó, integrada per militants del

PSUC-UGT de Barcelona i província. A principis del mes d'octubre va ser destinada al front de Madrid, integrant-se en les forces catalanes dirigides pel comandant López Tienda. Els voluntaris milicians d'Arenys de Munt que van participar en la columna Jaume Graells del PSUC, es van enrolar al local del partit de Mataró. El dia 16 de setembre el diari Llibertat de Mataró publicava un anunci de l'agrupació local del PSUC, fent saber que aquell mateix dia a les 9 de la nit es faria una reunió a la seu del partit (rambla Mendizábal) de Mataró, per ultimar els detalls de l'organització de la columna Alsina Graells (secció de Mataró) que ja feia dies s'estava preparant militarment a la caserna de Mataró, amb gairebé una quinzena de milicians d'Arenys de Munt, que s'hi havien allistat el dia 12.

El dia 19 de setembre a les 5 de la tarda sortia la columna del local social del PSUC de Mataró per anar a concentrar-se a la caserna de Barcelona. Anaven precedits de la banda de la caserna Carles Marx de Barcelona i de la banda municipal. El diari Llibertat ho explicava així: "La rambla de Mendizábal estava materialment atapeïda de públic per tal de despedir els braus soldats de la Llibertat que marxaven davant de les Cases Consistorials, feren parada i per mitjà de l'altaveu els adreçaren la paraula Pasqual Carniago president de les Joventuts Socialistes Unificades de Mataró, el qual com a castellà de naixença saludà al poble de Catalunya i especialment a les dones, per la seva abnegació a salvar els germans d'Espanya. També, Jaume Comas diputat a Corts, adreçà una vibrant allocució als milicians (...) i el company Leal en nom del Comitè va dir, que darrere els que marxaven no hi havia solament ulls que ploraven, ni mans que es despedien, sinó que hi havia també, cors que palpitaven amb els sentiments dels que lluiten al front. Les bandes tocaren la Internacional, Els Segadors i l'Himne de Riego".

El 30 de setembre sortia cap a Madrid, des de Barcelona, la tercera centúria del primer batalló de la columna Graells (o columna de Ferro) sota el comandament polític del militant mataroní Verdalet, el comandament militar d'en Manuel i amb militants de Mataró, la comarca i d'Arenys de Munt. Van desfilar de la caserna de Sarrià fins a la de Carles Marx "demostrant a bastament la gran instrucció militar i la immillorable condició d'equipament i armament de la centúria", segons publicava el diari Llibertat del dia 8-10-36. El dia 13 d'octubre l'oficina d'Informació del PSUC a Mataró, rebia una carta del Cap polític de la 3a centúria confirmant que tots estaven bé.

A primers de novembre la 1a i la 3a centúria de la columna Graells, amb els milicians de la comarca estaven juntes al front de Belchite.

El mes de novembre la Generalitat intentà la creació d'un Exèrcit Català i a primers de l'any 1937 totes les columnes catalanes es van transformar en les 5 divisions de l'exèrcit de Catalunya i la columna del Barrio, juntament amb les altres del PSUC, es van convertir en la Divisió Carles Marx (coneguda per La Bruixa) i formada per cinc regiments d'infanteria i 6 bateries d'artilleria, amb la missió de cobrir el front comprès entre les localitats de Tardienta i Alcubierre i dirigida per José del Barrio. El

PSUC afirmava que tenia repartits pel front més de 15.000 homes.

Posteriorment, el mes de juny del mateix any, per ordre de Vicente Rojo, coronel en Cap de l'Estat Major Republicà i d'acord amb la Generalitat, la Bruixa quedà convertida en la 27a Divisió de l'exèrcit Popular de la República, formada per 3 brigades mixtes, les núm. 122a, 123a i 124a.

Milicians d'Arenys de Munt, que s'hi van apuntar en la primera crida i que els van destinar a diferents batallons o seccions de la columna Alsina Graells:

-Alsina i Salvà, Joan.- de ca la Laia.- 1913-2006. Teixidor. S'allistà voluntari a les milícies, ingressant a la columna Jaume Graells que sortí de Mataró el 19 de setembre de 1936 per anar al sector de Madrid i van lluitar als fronts de Brunete i Villafranca del Castillo, passant després al front d'Aragó. A principis de l'any 1937 va formar part d'un dels batallons de la Divisió Carlos Marx. L'any 1939 va ser detingut, jutjat i condemnat a dotze anys i un dia de reclusió temporal a la presó Model de Barcelona, acusat de rebel·lió militar, però, li va ser commutada per la de sis anys.

-Belando Martínez, Joaquim.- el Cafetero.- 1897-1980. Carreter, casat, amb 7 fills, natural de Caudete (Albacete) i resident al municipi des de l'any 1924. Ingressà voluntari al local del PSUC de Mataró i fou destinat a la columna Jaume Graells del PSUC que marxà al front de Madrid el dia 19 de setembre de 1936. Posteriorment, passà a la 124a Brigada Mixta (4t. Batalló, 3a. Companyia) integrada a la 27a Divisió, a on obtingué el grau de sergent, participant en la batalla de Belchite i al front de Terol. El gener de 1938, en el contraatac al sector de Singra i Los Cabezos, la brigada va tenir una actuació distingida i va rebre una felicitació del Ministeri de la Guerra. El mes de febrer van participar al front d'Argente-Lidon, patint un fort càstig en Sierra Palomera. El 6 d'agost foren enviats a la batalla de l'Ebre a cobrir el sector de Villalba dels Arcs, intervenint en intensos combats. Després de la victòria franquista fou sotmès a consell de guerra acusat de diversos delictes greus i condemnat per rebel·lió militar a dotze anys i un dia de reclusió temporal. Sortí en llibertat condicional el mes de desembre de 1941.

-Capella i Fernández, Esteve.- de cal Paraigüero.- 1914-1965. Vidrier. L'any 1934, estigué pres en el vaixell-presó Argentina pels fets del 6 d'octubre. Marxà de Mataró amb la columna Jaume Graells del PSUC el 19 de setembre de 1936 en direcció al front de Madrid, conjuntament amb el seu cunyat Ginés Pérez. Quan la seva unitat es retirà cap al nord, passà la frontera i fou internat al camp de refugiats d'Argelers. El desembre de 1939 es va enrolar a la Companyia de Treballadors Estrangers (CTE) núm. 167 de l'estat francès. Es nacionalitzà francès i ja no va tornar.

-Casas i Estol, Jaume de can Quirze del carrer Nou.- 1916-? Teixidor. Residia a Canet de Mar des de l'any 1927. S'allistà voluntari a la columna del PSUC Jaume Graells, que va sortir de la caserna de Mataró, participant a les principals batalles del front de Madrid i de l'Aragó. El gener de 1939 travessà la frontera francesa durant la retirada; fou internat al camp de refugiats de El Barcarès i a finals de l'any

1939 fou transferit al camp d'Argelers. Va sortir el 31 de gener de 1940, per anar a treballar a la CTE núm. 200. No ens consta que hagués tornat, ja que va ser declarat pròfug per la caixa de reclutes, al no presentar-se a la convocatòria d'allistament de la seva lleua.

-Collbatallé i Vives, Manuel.- de can Joan Petit.- 1914-2001. Ferrer. El mes d'octubre de 1936 es presentà voluntari a la caserna Carles Marx de Barcelona per integrar-se a una de les columnes Jaume Graells del PSUC que anava al front de Madrid. Fou destinat en principi, al 2n Batalló de Ferro i més tard, a la 120a Brigada Mixta (4t. Batalló) de la 26a Divisió, integrada a l'XI Cos d'Exèrcit i que anteriorment formava la columna Durruti. Va prendre part a la batalla de Belchite, al front de Fonts d'Ebre i al cap de pont de Balaguer. En l'ofensiva final sobre Catalunya es trobava en el cap de pont de Tremp, a on la brigada va patir moltes baixes, i s'entregà als franquistes a la localitat de Santa Eulàlia de Riuprimer l'1 de gener de 1939. Després de l'entrada dels rebels a Arenys de Munt, va ser detingut i condemnat a quinze anys de reclusió temporal per rebel·lió militar, pena, que li va ser rebaixada a vuit anys. En total va complir 838 dies a la presó Model i a la sortida anà a viure a Sant Andreu de Llavaneres.

-Domènec i Ballester, Benedicto.- de can Valent.- 1911-1938. Jornaler. Natural de San Francisco Javier (Múrcia), però vivia a Arenys de Munt des del 1932. Després del cop d'estat feixista es va enrolar voluntari a la columna de milícies Carlos Marx del PSUC que marxà a la fallida conquesta de Mallorca amb el capità Bayo. A la tornada, el 5 de setembre, es va inscriure al local del PSUC de Mataró per anar al front de Madrid amb la columna Jaume Graells. També, participà amb la Divisió de Jose Bueno Quejo al sector de Tardienta i posteriorment, passà a la 117a Brigada Mixta (1a. Companyia, no sabem de quin batalló) que estava integrada a la 25a Divisió. L'abril de 1938 la Brigada, sota el comandament del Major J. Carreras, marxà cap al sector d'Aliaga (Osca) i posteriorment al front de Llevant, on va morir en Domingo. No sabem el lloc ni la data.

-Gamell i Catarineu, Salvador.- 1918-1937. Vidrier. Es va inscriure voluntari a la columna Jaume Graells (2n Batalló de Ferro) al front de Madrid, que marxà de Mataró el 19 de setembre de 1936. Posteriorment, la columna es va integrar a la Carlos Marx del PSUC i a les ordres del comandant López Tienda per ser enviats al front d'Aragó. Amb la militarització de les milícies fou destinat a la 143a Brigada Mixta (44a Divisió del XII Cos d'Exèrcit) comandada en aquell moment, pel major Nicanor Felipe, antic cap del Cos de Seguretat dels serveis locals de Barcelona i que, també va morir al front. El comissari polític era en Jaime Girbau Esteban. La brigada fou enviada al front aragonès d'Escatrón, com unitat de reserva per la batalla de Belchite en l'ofensiva a Saragossa. Va ser afegida a l'Agrupació "F" per lluitar en l'atac a Fuentes de Ebro, on va morir en Salvador el 27 de setembre de 1937.

-Gómez i Navarro, Jaume.- 1910-1975. Transportista, afiliat al PSUC - UGT. Natural de Huércal-Overa (Almeria). Es donà d'alta al poble l'any 1932. El mes d'agost de 1936 s'allistà voluntari a la columna Jaume Graells del PSUC,

que sortí de Mataró per anar al front de Madrid, participant a les ordres del comandant López Tienda a tots els fronts d'aquell sector. Més tard, amb la militarització de les milícies passà amb el grau de sergent, a un batalló d'infanteria de la 60a Brigada Mixta (3a. Divisió) que era dirigida pel major de milícies José Garcia Acebedo. A la tornada a Arenys de Munt un cop acabada la guerra, va ser jutjat en consell de guerra sumaríssim i condemnat a dotze anys i un dia de reclusió temporal a la Model de Barcelona acusat de rebel·lió militar. Finalment, li van rebaixar la sentència a tres anys de presó menor.

-Nialet i Mazarico, Joaquim.- Parroy.- 1906-? Natural de Camporells (Osca). Secretari del partit USC a Arenys de Munt durant la República. S'allistà voluntari a la columna Jaume Graells del PSUC a Mataró, per marxar al front de Madrid passant, més tard, a pertànyer a la 124a Brigada Mixta. Va ser ferit, el mes d'octubre de 1937 i fou hospitalitzat a l'Hospital núm. 4 de Barcelona. Durant la retirada, el mes de febrer, marxà cap a França amb la seva divisió. Sol·licità asil polític i s'hi quedà a treballar i a viure definitivament.

-Noguera i Pérez, Salvador.- 1900-1968. Natural de Palma del Condado (Huelva). Resident a Arenys de Munt durant la guerra, es va inscriure a les milícies del PSUC a Mataró per marxar a la defensa de Madrid. No tenim cap més informació. Va morir a Madrid.

-Pagès i Estapé, Joan.- 1915-1951. Natural de Barcelona. Militant del PSUC. Marxà amb la columna Alsina Graells de Mataró cap a Madrid, participant en els mateixos fets que els seus companys d'Arenys de Munt. En la retirada s'exilià a França, però, tornà a Barcelona.

-Pascual i Torrent, Isidre de can Pasolet.- 1917-1986. Teixidor, militant de la USC. El 5 de gener de 1937 es va allistar voluntari a la caserna de reclutament Vorochilov de la Divisió Carlos Marx (més tard 12a Divisió), i fou destinat a la 2a. Companyia, 2a. Secció, del regiment De Ferro de la columna Jaume Graells que estava lluitant al front de Belchite. Dos mesos més tard, va ser integrat a la 83a Brigada Mixta de l'Exèrcit de Centre, que era dirigida pel comandant Joaquín García-Morato Ruiz. El 23 de gener de 1937 es van incorporar al front de Terol, participant en diversos enfrontaments amb l'enemic, fins que foren enviats a la defensa d'Albarracín i més tard, tornà de nou al front de Terol, en l'intent d'ocupació d'El Campillo. En arribar els franquistes al mar, la brigada fou enviada a la costa amb la Divisió Extremadura i amb la missió de defensar el front sud de Castelló, però no tingueren èxit. Aleshores van passar a defensar el front de Guadalar. A l'Isidre el van capturar els franquistes a Briuega (Guadalajara) el 28 de març del 1939, i fou traslladat al camp de concentració de Cifuentes-Gárgoles de Abajo (Guadalajara).

-Pérez i Luján, Ginés.- 1912-? UGT. Matalasser. Casat. Natural de Deià (Mallorca), però abans de venir a Arenys de Munt vivia a Barcelona. Voluntari a la columna Jaume Graells del PSUC, que marxà al front de Madrid. En ser militaritzada la seva columna el van integrar a la 117a Brigada Mixta (1e Batalló, Companyia de Sanitat) de la 25a Divisió que van anar a defensar el front d'Aragó. El 29 de

març de 1939 s'entregà als franquistes al poble de Requena (València), però pogué escapar passant a França, a on estigué un temps en un camp de refugiats. L'any 1944 ja estava a Arenys de Munt, però fou detingut i empresonat a la Model fins a l'any 1950.

-Riera i Peric, Josep.- de can Tanta Canalla.-1918-92. Natural d'Arbúcies. Pagès. Es va allistar voluntari a la columna Jaume Graells del PSUC, que sortí de Mataró el 19 de setembre per anar a defensar Madrid, participant en totes les batalles d'aquell sector. Més tard s'integrà a la 35a Brigada Mixta amb el batalló 140e (també anomenat Jaume Graells) que passà a cobrir el sector de Valdemorillos. La brigada quedà baix el comandament del tinent coronel Nino Nanetti i estava assignada a la 8a Divisió. El van fer presoner els franquistes el mes de març de 1939, ingressant com a presoner de guerra a un BBT fins al juny de 1940. Declarat desafecte per la caixa de reclutes núm. 38 fou destinat al BDST núm. 20 de Monte Cónico (4a Companyia) de Tetuan. Sortí llicenciat a finals del 1941.

-Rucarols i Jaurés, Antoni.- de can Maranyó.- 1917-1938. Teixidor. Milicià voluntari a la columna Jaume Graells del PSUC que sortí de Mataró en direcció a Madrid, passant pels mateixos fronts que els seus companys. Posteriorment, fou destinat a la 215a Brigada Mixta (859e Batalló E.M.) integrada a la 67a Divisió del XX Cos d'Exèrcit. El cap de la brigada era el major de milícies Santiago Tronchoni Miró i el comissari polític l'Àngel Jiménez Torres del PCE. La Brigada fou enviada a primera línia del front d'Aragó a primers de gener de 1938, integrada en l'Agrupación Galan i situant-se al sector de Valdecebro (Terol), perdent les posicions del Vértice Tocón, El Campillo i El Enebral, i retirant-se tota la brigada desordenadament, cosa no gens estranya, ja que estava formada per quintos de les lleves del 1937 i 38 sense cap experiència. Aquí a Valdecebro, va ser on morí l'Antoni, el 4 de febrer de 1938.

-Soler i Pelegrí, Joan.- de can Troi.- 1917-1937. Pagès. Secretari General del PSUC i regidor del Consell Municipal. S'allistà voluntari l'any 1937 a la columna Jaume Graells del PSUC que sortí el mes de setembre de Mataró cap al front madrileny. Quan es van militaritzar les columnes de voluntaris, la unitat de la Jaume Graells en què es trobava en Joan i altres companys seus d'Arenys de Munt, es transformà en el Batalló 140e, dirigit pel comandant Jaume R. Mercader del Rio (a) Ramon Mercader (més tard, assassinat d'en Lev Davinovitx Trotsky) i s'integrà a la 35a Brigada Mixta. En Joan Soler, posteriorment, passà a la Brigada Mixta 124a. (2n Batalló, 1a. Companyia de Transmissions), comandada pel major de milícies José del Barrio Navarra formant part de la Divisió 27a, La Bruixa, del XXI Cos d'Exèrcit. El militant de PSUC Millan Muñoz Galache fou designat comissari polític de la brigada, que situada al front d'Aragó va participar en l'ofensiva d'Osca el juny de 1937. A continuació, tota la brigada col·laborà en la batalla de Belchite i en la conquesta de Zuera, que va ser un fracàs. En una nova operació per arribar a Saragossa el dia 11 d'octubre fou mort en Joan, mentre intentaven defensar l'ermita de Santa Quitèria.

-Sureda i Mores, Manuel.- 1916-1938. Llauner. Natural de

Barcelona, però, resident a Arenys de Munt des del 1932. Va ingressar a les milícies de la columna Jaume Graells (2a. Companyia, 4a. Secció) el 21 de desembre del 1936 i es va integrar a la columna que actuava a Madrid. El maig de 1937 passà a formar part de la 35a Brigada Mixta i el mes de març del 1938, a les ordres del major Liberino González, va estar lluitant al front de Guadalajara, a on el van fer presoner en un dels combats que van tenir lloc en aquest sector. El van jutjar per rebel·lió militar i va ser condemnat a mort. Fou afusellat el dia 2 de juliol d'aquell mateix any de 1938 al poble d'A Guarda.

7. Columnes de la CNT

La Confederació Regional del Treball de Catalunya organitzà, també les seves columnes denominades milícies confederades i foren les més nombroses. La principal caserna que va ocupar la CNT va ser la del Bruc, que passà a denominar-se Bakunin. El dia 24 de juliol les dues primeres columnes de milicians es van concentrar al Passeig de Gràcia per sortir cap al front, dirigits per Durruti i Ortiz. El dia 29 sortia la d'en Domingo Ascaso cap al front d'Osca, posteriorment, la Malatesta al mateix front, i la Casas-Sala marxà al front de Castelló-Terol, entre altres que es van anar formant. El mes d'agost de 1937 i després de la militarització de les milícies i els fets del maig del 37, la XI Divisió dirigida pel general Enrique Lister va dissoldre el Consell d'Aragó amb majoria de la CNT-FAI, quedant els anarquistes derrotats políticament i obligats a deixar la caserna Bakunin, que va ser transformada en un Hospital Militar.

7. 1. Columna Durruti-Farràs

Les primeres columnes anarquistes que van sortir cap al front foren les comandades per Buenaventura Durruti el dia 24 de juliol de 1936, i que estava formada en principi, per dotze centúries a les quals s'hi van afegir l'endemà, 700 milicians (entre ells mossos d'esquadra) a les ordres del comandant Enric Pérez Farràs, arribant a formar una columna de trenta centúries amb les noves incorporacions. La columna fou coneguda aleshores per Columna Durruti-Farràs. Estava integrada majoritàriament, per militants de la CNT, per dues centúries d'internacionals, dues centúries de la FAI i alguns afiliats de la UGT. Més de la meitat eren anarquistes de la ciutat de Barcelona i província (entre els quals es trobaven molts cenetistes d'Arenys de Munt). Per marxar cap al front, es van concentrar al Passeig de Gràcia i d'allà van pujar en camions i autocars en direcció a Zaragoza, amb la intenció de conquerir-la. En arribar al front, ja eren gairebé, 4.000 milicians i van aconseguir apoderar-se de Casp amb la col·laboració del regiment Almansa (que havia sortit de Tarragona) el dia 26 de juliol, continuant fins a arribar a Bujalaroz, a on van entrar sense trobar resistència, situant-se a 40 Kilòmetres de Saragossa. Però, després de ser atacats per avions feixistes i patir moltes baixes van decidir tornar a Bujalaroz, a on van establir el quarter general estabilitzant les línies en aquest sector.

Posteriorment, la columna va estar actuant a l'est

de Saragossa, des dels Montes de Alfajarin, per les estacions sud de la Sierra de Alcubierre i cap a Osera, Pina de Ebro i Gelsa. Van ocupar Farlete i Alfajarin el dia 11 d'agost i foren atacats pels feixistes a Osera, però, el front quedà estabilitzat en aquesta línia. La columna editava un butlletí informatiu titulat El Frente.

El mes de novembre el Comitè Regional de la FAI obligà Durruti a participar en la defensa de Madrid, amb les forces del front d'Aragó de les agrupacions de José Mirà i Liberto Ros, i amb nous efectius arribats de Barcelona (amb ell van marxar el sergent José Manzana i el comisari Miguel Yoldi, militars de la seva confiança). Un cop a Madrid, van entrar en combat el dia 16 del mateix mes al sector de la Casa Velázquez en direcció al Manzanares, a on els feixistes van trencar la línia defensiva de la columna. El dia 19 i durant el replegament de la columna, va ser ferit en Durruti, que morí l'endemà. Arran d'aquesta tragèdia, el diari Llibertat de Mataró publicà el següent comunicat: "Donant el pit a l'enemic ahir va caure Durruti, el qual feia uns dies portà a Madrid l'ajut del seu coratge i la seva valentia. És la contribució de la sang que els lluitadors de la llibertat ofrenen per la victòria. No podem contenir el nostre dolor per tots els que cauen en aquesta hora tràgica que passa el país, però, cada vegada és més ferma la voluntat i el coratge de vèncer. I vencerem. Perquè no podem donar als nostres morts el record de cap derrota. Endavant! Per cada caigut, mil lluitadors! Per la victòria!"

En Ricardo Sanz Garcia (26) va ser designat cap de la columna a Madrid i en el front d'Aragó ho foren els anarquistes Lucio Ruano Segúndez i Pedro Campón Rodríguez. El dia 19 d'octubre va sortir de Mataró una nova columna anarquista per unir-se a Durruti, amb milicians de la CNT d'Arenys de Munt, que un cop al front d'Aragó, van marxar amb els que anaven a Madrid. En ser militaritzades les columnes de milicians, la columna Durruti es convertí en la 26a Divisió, formada per les brigades mixtes 119a, 120a i 121a i com a cap continuà en Ricardo Garcia Sanz.

Milicians d'Arenys de Munt enrolats en aquesta columna:

-Alfonseda i Sánchez, Manuel de ca la Castellana.- 1917-1988. Estigué lluitant al front de Bujalaroz i quan el van deixar estabilitzat, la columna es quedà estacionada en aquesta zona. El mes d'octubre, en Manuel es posà malalt i fou ingressat a un hospital militar de Bujalaroz, marxant posteriorment, amb en Durruti i la seva columna cap al front de Madrid. Després de la guerra anà a viure a Barcelona.

-Artigas i Cruells, Conrad de can Menut.- 1916-? Vidrier. Resident al Masnou i militant de les Joventuts Llibertàries del Maresme (JJLL). El 19 d'octubre de 1936 va sortir cap al front allistat al segon regiment de la columna anarquista Durruti que sortí de Mataró. Van lluitar als fronts d'Aragó de Farlete, Lécera i al de Belchite de Madrid, quedant-se en aquest front fins a la batalla de l'Ebre. La columna acabà reconvertida en la Divisió 26a i el segon regiment en la 120a Brigada Mixta. Al final de la guerra, en Conrad passà

a França i a la tornada fou detingut i sotmès a un consell de guerra sumaríssim i condemnat a dotze anys i un dia.

-Ballesta i Pérez, Joan.- 1904-? Natural de Puerto Lumberras. Es va enrolar a la columna en la caserna Bakunin dels anarquistes de la CNT per ser destinat a la columna Durruti, però, no tenim cap més dada. Podria ser que hagués mort al front, però, no en tenim constància.

-Carrasco i Mula, Domingo.- 19015-1987. Ferroviari. Natural de Martorell i resident a Arenys de Munt, però quan esclatà la guerra vivia a Arenys de Mar. Es va enrolar a la columna que sortí de Mataró el 19 de setembre de 1936. La seva unitat participà en l'intent de conquerir Saragossa i als fronts de Farlete i Lecere, marxant posteriorment al front de Madrid. Una vegada militaritzades les milícies, la columna es convertí en la 26a Divisió i en Domingo fou integrat a la 120a Brigada Mixta, que baix el comandament del major Joaquin Morlanes Jaulin intervingué al front d'Osca cobrint el sector de l'Ermita de San Martin. També, van participar en el front de Belchite i als combats del cap de pont de Balaguer, entre d'altres. El van fer presoner a principis de l'any 1939, fou jutjat en consell de guerra ordinari i condemnat a vint anys i un dia de reclusió temporal per rebel·lió militar, a la presó Model de Barcelona.

-Coll i Casals, Ramon.- de ca l'Andelet. 1903-1980. Vidrier. Vivia a Arenys de Mar quan va esclatar la guerra. Es va allistar voluntari a la secció de la columna Durruti que sortí de Mataró per anar a lluitar al front d'Aragó, marxant, posteriorment, a la Ciutat Universitària de Madrid. Amb la mort d'en Durruti va tornar a Arenys de Mar el 26 de setembre, però, marxà de nou al front, quan li va tocar per lleva. El van fer presoner els feixistes i el van internar al camp de concentració de San Marcos, on patí molta fam i maltractaments i finalment, fou jutjat en Consell de guerra acusat d'assassinat i condemnat a dotze anys i un dia.

-Colomer i Vila, Vicenç.- 1904-? Militant de la CNT. Vivia a Barcelona quan es va enrolar en la columna Durruti a la caserna Bakunin, per ser enviat al front d'Aragó, i posteriorment, al de Madrid amb en Durruti. Fou promociónat a sergent d'infanteria un cop integrat a la 120a Brigada Mixta de la 26a Divisió.

-Collet i Solsona, Paulí Dedos.- 1900-? Militant de la CNT. Pagès. Natural de Sant Iscle. Va marxar amb la columna que sortí de Mataró el 19 d'octubre, cap al front d'Aragó, fent el mateix recorregut que en Conrad Artigas.

-Dalmau i Culell, Lluís.- 1911-? Pagès. Militant de la CNT i natural de Mataró. Es va allistar també, a la columna que marxà de Mataró cap al front d'Aragó, però, no tenim més dades.

-Donadeu i Fulgueras, Josep.- 1914-? Militant de la CNT. Quan esclatà la guerra vivia a Barcelona (carrer Joan Blancas, 29) i es va allistar a una petita columna de la CNT, que sortí de la caserna Bakunin i posteriorment, durant el mes de setembre i un cop al front, es van unir a la columna Durruti. Va lluitar al front d'Aragó i Madrid, a on estigué fins al mes de desembre, que tornà a Barcelona, marxant al front posteriorment, quan van cridar la seva lleva.

-Ferrer i Carbonell, Alfred.- 1907-1989. Teixidor. Casat i natural de Canet de Mar. Es va allistar voluntari a les mi-

lícies anarquistes d'en Bonaventura Durruti que van sortir de Mataró per anar al front d'Aragó i Madrid. El mes de gener de 1939 va ser internat al camp de concentració de San Marcos (León). Sortí en llibertat el mes d'abril de 1939.

-Martínez i Giménez, Agustín el Manobre.- 1902-1992. Jornaler. Natural de Caudete. Es va allistar a la columna de la CNT que marxà de Mataró el 16 d'octubre cap al front d'Aragó. No tenim més dades.

-Martínez i Ortuño, Josep.- 1908-1987. Pagès. Natural de Caudete (Albacete). Afiliat a la CNT-FAI. Durant la guerra va residir a Canet de Mar, després es traslladà a Arenys de Munt, per tornar a marxar més tard, a Arenys de Mar. Va ser membre de les Milícies Antifeixistes de Canet i marxà al front amb la columna Durruti que sortí de Mataró. Posteriorment, passà a lluitar incorporat al 31e Regiment d'Infanteria amb els galons de sergent. Després de la guerra fou sotmès a consell de guerra sumaríssim acusat d'estar a les ordres del comitè antifeixista local i de participar en les patrulles milicianes de control. Va ser condemnat a dos mesos d'arrest major.

-Martos i Masegosa, Pedro.- 1914-? Militant de la CNT. Natural de Cantoria. També, enrolat a Mataró el 16 d'octubre.

-Montull i Zapater, Josep.- 1895-? Carreter. Natural de Torrent del Cinca (Osca). Es va empadronar a Arenys de Munt l'any 1925 (carrer Sant Antoni, 37). S'allistà a les milícies antifeixistes de la columna Durruti de la CNT de Sant Andreu del Palomar que, el mes de novembre marxà directament al front d'Aragó. La seva unitat estigué destacada durant tot el mes de desembre a la localitat de Pina de Ebro, a on editaven el butlletí "El Frente" i estava comandada pel cenetista Manuel Manzano. En entrar els nacionals en Josep fou sotmès a consell de guerra ordinari i condemnat a quinze anys de reclusió temporal per auxili a la rebel·lió.

-Navarro i Liria, Josep.- 1916-1989. Militant de la CNT. Resident a Cerdanyola del Vallès quan esclatà la guerra. Sortí cap al front de Madrid el dia 5 de novembre de 1936, amb una de les noves centúries que es van afegir a la columna i no deixà el front de Madrid fins a finals de febrer de 1937, per marxar a l'Aragó.

-Parera i Puntés, Francesc.- 1904-1992. Industrial fuster, afiliat al Sindicat de Tècnics de la UGT i posteriorment, a la CNT. El 23 d'abril de 1937 s'enrolà voluntari a la caserna Bakunin de la CNT i marxà amb la columna Durruti, cap al front d'Aragó, quan estava en marxa la militarització de les milícies. Tornà a Arenys de Munt per marxar de nou en ser mobilitzat el 6 de juny de 1938 amb els de la lleva del sac i anà destinat a infanteria de la 122a Brigada Mixta (485e Batalló, 1a Companyia) de la 27a Divisió, anant directament cap al front de l'Ebre. El 19 d'agost es van trobar immersos en els combats del triangle Villalba-Corbera-Vértice Gaeta i el mes de setembre hagueren d'aguantar un fort atac enemic al sector de Gandesa. A en Francesc, el van fer presoner el 21 d'agost del 1938 i enviat, primer al camp de concentració de Deusto (Bilbao) i posteriorment, al de Miranda de Ebro (Burgos). L'any 1946 anà a viure a Mataró.

-Torrent i Casas, Miquel.- 1904-? Militant de la CNT. Va marxar voluntari amb la columna anarquista Durruti de la caserna Bakunin de Barcelona l'1 de setembre de 1936, que estigué destacada a Vinacete al front d'Aragó passant, més tard, a la columna Ortiz. A la tornada a casa, fou mobilitzada la seva lleva i ell, fou destinat a la Comandància General d'Artilleria. El mes de novembre va ser ascendit a sergent.

-Torrentó i Nonell, Pere Peret de Blanes.- 1911-1990. Natural de Blanes i resident a Canet de Mar. Militant del POUM. Abans de marxar al front formà part del Comitè Local i de les patrulles armades de control. S'allistà voluntari a la columna anarquista de Bonaventura Durruti que anà a lluitar al front d'Aragó i estava enquadrat en la 61a Centúria. En tornar a Canet el gener de 1939, fou sotmès a consell de guerra sumaríssim a l'Audiència Militar de Girona. Acusat de molts delictes greus i de rebel·lió militar fou condemnat a la pena de mort, que finalment li va ser commutada per trenta anys de presó. Va estar internat a la presó Model de Barcelona i al Destacamento Penal de Blanes. El 23 de març de 1944 sortí amb llibertat condicional, quan ja havia complert 1.786 dies i n'hi quedaven 8.870 de condemna. Fou desterrat de Canet i anà a viure a Torrentbò. L'any 1968 li van donar la llibertat definitiva.

-Viudez i Aguilar, Ginés.- 1905-1994. Jornaler, natural de Taberno (Almeria). Estigué vivint a Arenys de Munt des de l'any 1930 al 1934 en què es traslladà a Arenys de Mar, a on el va ensopegar la guerra. Va marxar al front com a voluntari amb la columna anarquista Durruti, que va sortir de Mataró el mes d'octubre cap al front d'Aragó i Madrid. Passà després, a la 117a Brigada Mixta com a caporal i el 15 de gener de 1939 fou ascendit a sergent. Al final de la guerra el tribunal militar de Barcelona li obrí un consell de guerra sumaríssim que acabà amb un sobreseïment l'any 1943. Tornà a Arenys de Munt i es quedà a viure al veïnat de Vallvidrera.

-Zafra i Torres, Eduardo.- 1910-1988. Militant de la CNT. Natural de Jaén. Es va allistar a la ciutat de Barcelona i participà a la lluita del front de Madrid i posteriorment al d'Aragó. Va venir a viure a Arenys de Munt després de la guerra.

7. 2. Columna Ortiz (2a columna o columna Sud-Ebre)

Agrupació de 20 centúries que sortí de Barcelona cap al front d'Aragó el 25 de juliol de 1936 i va ser una de les més efectives en l'àmbit militar i logístic. Era dirigida pel cenetista Antoni Ortiz i Ramírez (27), com a cap polític i el coronel d'infanteria Fernando Salavera com a assessor militar. En un principi, va ser, la que més territori aragonès va ocupar, però, finalment, hagué de replegar-se i fixà el seu quarter general a Casp i posteriorment, a Híjar. Van protagonitzar durs combats a la zona de Belchite i a partir del 6 d'agost van poder disposar d'una bateria que manava el sergent Valeriano Gordo Pulido (28) i que es va desplegar a Lécera. A partir del 19 d'agost 4 columnes anarquistes que actuaven a la zona es van integrar sota el comandament de l'Antoni Ortiz: Saturnino Carod-Ferrer al subsector d'Azuara; el capità Jubert a Lécera; el capi-

tà José García-Miranda (29) a Azaila; el capità Sebastià Zamora Medina (30) i el sindicalista Hilario Esteban Gil (31) a Sástago. L'Estat Major es va situar a Híjar i a partir del gener de 1937 la columna passà a nomenar-se Divisió Jubert, en homenatge al capità gironí mort a Belchite.

Milicians d'Arenys de Munt que van formar part d'aquesta columna:

-Collado i Campoy, Roc.- 1917-1992. Militant de la CNT i natural de Barcelona. Vivia al carrer Arc del Teatre, 46 i es va allistar a la caserna Bakunin el 19 de setembre. Van marxar cap al front d'Aragó i estigueren estacionats a Azaila després d'ocupar la població. Quan la columna Carod-Ferrer formada per guàrdia civils i militars, provinents de Reus es va integrar a la columna Ortiz, en Roc s'incorporà a aquesta unitat, que estava sota el comandament del capità Miranda, participant en forts combats al front de Belchite i Sástago. El van fer presoner el mes d'octubre de 1938 i fou internat al camp de concentració de La Merced (Pamplona).

-Hernández i Bayo, Antoni Rusques.- 1911-1937. Natural de Bunyol. Casat i amb un fill. Paleta. Es va allistar voluntari en un batalló d'infanteria de la columna a la caserna de Barcelona i marxà al front d'Aragó. Amb la militarització de les milícies, la columna (aleshores Divisió Jubert) passà a convertir-se en la Divisió 25a de l'XI Cos d'Exèrcit, i l'Antoni i tots els seus companys del 2n Regiment de la divisió Jubert quedaren integrats a la 117a Brigada Mixta. El juny del mateix any van intervenir a l'ofensiva d'Oscà i el mes de setembre en l'atac a Belchite, ocupant el dia 28 la posició Románico. El dia 2 d'octubre van atacar el dipòsit d'aigua i el transformador de Belchite. Precisament en un d'aquests atacs del mes d'octubre va desaparèixer l'Antoni Bayo, mentre la brigada estava estacionada al poble de Calanda.

-Hernández Bayo, Vicenç.- Rusques.-1904-1940. Minaire afiliat a la CNT. Casat, amb un fill i una filla. Resident a Arenys de Munt, però, natural de Bunyol (València). En crear-se les milícies antifeixistes marxà voluntari al front d'Aragó amb la columna Ortiz, igual que el seu germà, participant en les batalles del front d'Aragó anteriorment esmentades, i també, s'integrà a la 117a BM. El 10 de maig de 1939 fou detingut a Arenys de Munt i conduït al jutjat Militar d'Arenys de Mar pel falangista i antic Mosso d'Esquadra Joan Caritat. Va ser jutjat el 23 de setembre en consell de guerra i condemnat a mort per rebel·lió militar, fou afusellat el 20 de juliol de 1940 i enterrat al Fossar de la Pedrera. El seu germà Federico, fins fa poc donat per mort a la presó, no va anar a la guerra a l'estar internat en un sanatori i va morir l'any 1942 a Santa Coloma de Gramenet.

-Jaurés i Vallalta, Jaume.- 1918-1996. Teixidor. Afiliat a la CNT. No sabem a on es va inscriure a la columna, però, va lluitar al front d'Aragó amb el capità Jubert i el comandant Ortiz. En ser militaritzada la columna, passà a formar part de la 117a Brigada Mixta (1r Batalló, 1a Companyia) participant en les batalles de Terol i del front de Llevant.

-Roig i Matas, Joaquim.- 1911-1998. Cisteller, afiliat a la CNT. L'1 de juliol de 1937 es va presentar voluntari a les Milícies Antifeixistes de la CNT i fou destinat directament

a la Divisió Jubert del comandant Ortiz, passant posteriorment, a la 117a Brigada Mixta que participà en la batalla d'Aragó. El mes de març mentre defensaven el sector d'Aliaga, Joaquim va ser ferit de metralla en una cama i a finals del mes d'abril tornà al front. En la retirada, va passar a França i estigué internat als camps de refugiats de Le Barcarès i Argelers (Departament dels Pirineus Orientals). Quan pogué sortir entrà a Catalunya i va ser empresonat al camp de concentració de Cervera, però aconseguí molt aviat els avals corresponents per poder sortir, i el mes de novembre pogué tornar a Arenys de Munt. Va morir a Cal·lella.

-Ruzafa Maria, Francisco.- 1919-1939. Vidrier. Resident a Arenys de Munt des del 1930, però natural de Lorca (Múrcia). Ingressà voluntari a les milícies de la columna Ortiz, com els seus companys. Marxà al front aragonès i posteriorment, va ser destinat a la 117a Brigada Mixta (1a Companyia) integrada a la 25a Divisió. La seva brigada, dirigida pel major de milícies Agustín Barrios Corredera, va participar en les batalles de Belchite, Terol i Aliaga, a on va resistir fins al 28 d'abril de 1938. A partir d'aquí, es van replegar cap al front de Llevant, a on van estar fins al 19 de gener de 1939, que van marxar cap a Catalunya. En Francisco va tornar a Arenys de Munt i el 3 de maig de 1939 fou detingut per membres locals de la Falange i entregat al caporal de la guàrdia civil d'Arenys de Mar, José Sánchez. El jutjà el tribunal militar de Mataró acusat de diversos delictes greus. El 15 de juliol se li obrí un procés sumaríssim d'urgència al jutjat militar acusat de rebel·lió militar i d'haver participat en patrulles armades. Condemnat a la pena de mort fou executat el 28 d'octubre de 1939 a la presó Model i enterrat al Fossar de la Pedrera. Fins a la data de la seva execució estigué reclòs a la cel·la 312 de la 4a Galeria de la presó Model de Barcelona. Un cop mort i en aplicació de la llei de responsabilitats polítiques fou sancionat econòmicament i es procedí a l'embargament dels seus béns.

7. 3. Columna Capità Jubert

Aquesta agrupació formada per 6 centúries sortí el 31 de juliol en direcció al front d'Aragó i estava formada bàsicament de militars professionals. Anava comandada pel capità Lluís Jubert i Saliatti (32). En el front es va integrar dintre de la columna Ortiz i van participar en les mateixes operacions que la columna Ortiz. El capità Jubert va morir en un atac al sector de Brunete i la columna passà a denominar-se Divisió Jubert i posteriorment, 25a Divisió. En Jubert, un cop mort, va ser ascendit a tinent coronel.

Milicians d'Arenys de Munt que van lluitar en la columna Jubert:

-Casals i Horta, Joan Juanito.- 1918-1938. Vivia a Barcelona i va fer la instrucció al Camp núm. 2 d'Arenys de Munt. Estava afiliat a les Joventuts Llibertàries (JJLL) i es va allistar voluntari a la Divisió Jubert (1a Companyia, 2n Batalló) que posteriorment es convertí en la 116a Brigada Mixta de la 25a Divisió del XII Cos d'Exèrcit. El cap de la brigada era el major de milícies Jesús Boada Bayardi i

el comissari polític en Luis Diez Pérez. El gener de 1938 van participar en el front de l'Alfambra ajudant a frenar l'ofensiva feixista, i el 10 de març passaren al front de Llevant del sector d'Alcorisa, per traslladar-se després, a la població d'Aliaga. D'aquí es van replegar cap al sector de Benasal-Culla i estigueren estacionats a la línia X-Y-Z fins al final de la guerra de Llevant. En Joan el van donar per desaparegut mentre defensaven el front d'Azaila (Terol) el 4 de novembre de 1938. El novembre de 1942 el jutjat núm.11 de primera instància de Barcelona va emetre un document certificant la seva mort, que va ser enviat al Fiscal de la Causa general.

7. 3. Columna Hilario-Zamora

Agrupació de 5 centúries que sortí de Lleida el 25 de juliol de 1936, comandada pel sindicalista Hilario Esteban i formada majoritàriament, per membres de la CNT, FAI, ERC i PSUC. El responsable polític era en Ramon Prat Bergès. En arribar al front, van participar en l'atac a Casp, juntament amb altres grups arribats de Barcelona i el mateix dia a la tarda, ja havien ocupat Casp, poc abans de l'arribada de la columna Ortiz. El dia 26 es van unir a la columna comandada pel militar professional Sebastià Zamora. Posteriorment, es van desplegar al sud del poble de Sástago, patint forts atacs de l'enemic. Després de conquerir Sástago, van ocupar Zaida amb l'ajut de l'aviació Alas Rojas. A partir del mes d'octubre, la columna va quedar integrada en l'agrupació del comandant Ortiz.

Milicians d'Arenys de Munt en aquesta unitat:

-Arrufat i Tirado, Pedro.- 1911-1981. Natural de Massalió (Terol). Pagès, afiliat a la CNT. Casat i amb dos fills. L'any 1933 va participar en els fets revolucionaris anarquistes que van tenir lloc a Vall de Roures i a tota la comarca del Matarranya el mes de desembre. Fou detingut per les forces de l'exèrcit, i jutjat per un tribunal militar a Terol, però després de passar dos mesos a la presó municipal de Vall de Roures el van declarar innocent. Quan es produí el cop militar el 18 de juliol se'n va anar a enrolar-se a una columna de milicians que venien de Lleida, concretament a la columna Hilario-Zamora (11a Centúria), participant als combats per alliberar Casp (Saragossa) que estava defensada per la guàrdia civil i 200 falangistes. Va tornar al poble i el dia 8 d'agost de 1936 va marxar de nou al front, enrolat en la columna del comandant Antonio Ortiz Ramírez, que participà en els fronts de Belchite i Saragossa, aconseguint apoderar-se de les poblacions d'Alcaniys, La Zaida i Sástago, entre altres. La columna arribà a disposar de més de 6.000 efectius i finalment es convertí en la 25a Divisió (formada per les brigades mixtes 116a, 117a i la 118a, que era en la que estigué en Pedro). El mes de gener de 1939 va ser ascendit a sergent per un decret del president de la República. L'assessor militar de la columna, era el tinent coronel d'infanteria Fernando Salavera. En Pere va estar lluitant amb la mateixa unitat fins al 28 de març de 1939 que el van fer presoner a Soneixa (Castelló) i fou internat al camp de concentració de Sant Joan de Mozarriar, a on passà a prop de dos anys, fins que fou reclamat pel jutjat militar per estar acusat d'auxili a la rebel·lió. Va ser

jutjat i condemnat a mort, però, li fou commutada per la pena de trenta anys. Quan sortí de la presó l'any 1946, es traslladà a Arenys de Munt i a principis dels anys seixanta marxà a Sant Pere de Ribes.

7. 4. Columna Carod-Ferrer

Era una columna formada per quatre centúries que va sortir de Reus el 24 de juliol de 1936 amb destí al front d'Aragó i en arribar al poble de Calaceit es desplegà per la zona d'Azuara i Fuendetodos. Estava composta de guàrdies civils, militars i militants de la CNT, amb el comandant Saturnino Carod (33) i el tinent de la guàrdia civil Eusebio Ferrer, com a caps militars. Posteriorment, es van incorporar a la columna més militants de la CNT i militars professionals procedents de Barcelona.

Milicians d'Arenys de Munt en aquesta columna:

-Artigas i Cruells, Francesc.- de can Menut.- 1911-1938. Jornaler. Natural d'Arenys de Munt resident al Masnou, militant de les Joventuts Llibertàries (JJLL) i de la CNT. Cosí dels dos germans Artigas, que també, varen perdre la vida al front. Es va enrolar a la Columna Carod, el mes d'agost de 1936 que va anar al front d'Aragó. Més tard s'integrà a la 118a Brigada Mixta de la 25a Divisió (XXII Cos d'Exèrcit). El cap de la brigada era el major de milícies Gerardo Valderias Francés i el comissari polític en Saturnino Carod Lerín de la CNT. El mes de juny de 1937 la brigada participà en l'atac al Santuari de Pueyo i a la població d'Azuara, dintre de l'ofensiva d'Osca, intervenint després, a la conquesta de Belchite. El 6 d'octubre van rebre l'ordre d'anar a Casp i des d'aquí al front de Terol, participant en violents combats al Cementerio Viejo i a l'ermita de Santa Bàrbara. A primers de gener de 1938 varen haver de restablir aquest mateix front amenaçat pels nacionals i aquí va morir en Francesc, el 5 de gener de 1938.

7. 5. Columna Ascaso (Tercera columna)

Agrupació de 9 centúries que sortí de Barcelona cap al front d'Aragó el 13 d'agost de 1936, comandada per Domingo Ascaso (34) i Cristobal Aldabaldetrecu (35) amb el capità de cavalleria Josep Tortosa (36) com a assessor militar. Estava formada majoritàriament per membres de la CNT, amb efectius del PFI, PSUC, ERC, la UGT i dues centúries de brigadistes estrangers (una d'elles estava formada per italians, portava el nom de Giustizia e Libertà i era dirigida pel socialista Carlo Rosselli i pel republicà Mario Angeloni). Totes les unitats de la columna es van desplegar al sud d'Osca, entre els municipis de Vicién i Sangarrén.

Milicians d'Arenys de Munt a la columna Ascaso:

-Campaña i Casella, Ferrand.- 1913-? Natural de Barcelona, però residia a Badalona quan esclatà la revolta feixista. El 17 de setembre de 1936 es va allistar voluntari a la columna Ascaso i fou destinat a fer de portalliteres d'una companyia de sanitat. La columna anà a lluitar al front d'Aragó i el campament base de la unitat estava a Monsó. Al final de la guerra va ser jutjat pels franquistes, en consell de guerra ordinari per auxili a la rebel·lió al TMTT, però, va ser declarat no culpable. A finals dels anys setanta

s'establí a la Rambla Francesc Macià d'Arenys de Munt.

-Casellas i Colomer, Martí.- 1894-? Sabater. Vivia a Arenys de Mar, quan esclatà la guerra. Es va allistar a la columna Ascaso que sortí de Barcelona cap al front d'Aragó amb la missió de conquerir Osca. En la retirada del gener de 1939 entrà com a refugiat a França i el 2 de febrer va ser internat al camp de refugiats de Bram. No ens consta que hagués tornat.

7. 6. Columna Roja y Negra (Quinta Columna miliciana)
Columna de la CNT-FAI formada per dotze centúries que sortí de Barcelona el 16 de setembre de 1936 cap al front d'Aragó i a la que, s'hi van unir els milicians de la columna de Transports Marítims arribats de l'expedició de Mallorca amb el capità Bayo. Van combatre als municipis de Siétamo o Azaila, entre altres punts del front aragonès. El seu cap era el capità Luis Jiménez-Pajarero i el delegat polític en José Garcia Prades.

Milicians d'Arenys de Munt en aquesta columna:
-March i March, Lluís fill d'en Moy.- 1917-1938. Vidrier. Natural de Santa Coloma de Farners. Voluntari a la columna Roja y Negra que es va desplegar al front d'Osca com a reforç de la columna Ascaso, i en la que acabà integrant-se. Al ser militaritzada es reconvertí en la 127a Brigada Mixta dirigida pel major de milícies Máximo Franco Caveró. Poc després, però, en Lluís fou traslladat a la 122a Brigada, adscrita a la 27a Divisió (antiga columna Durruti) del XII Cos d'Exèrcit. El comissari polític de la brigada era l'Inocencio Tresaco Ayerra del PCUS i el cap militar era el major de milícies Marcelino Usatorre Royo; l'Estat Major estava situat a Cobatillas. A principis del mes de gener de 1938 la brigada va ser concentrada a Fraga i quan s'inicià la batalla de Terol va ser cridada a l'avantguarda. El 25 de gener van ocupar Casas de Soya patint 616 baixes i dos dies després van arribar fins a les trinxeres enemigues al sector de Singra de la zona de Los Cobatillos, però s'hagueren de retirar sense haver aconseguit els seus objectius. En aquest atac va ser a on donaren per desaparegut a en Lluís el 29 de gener de 1938, fet que va ser comunicat pel comissari de la brigada a la família.

7. 7. Columna Los Aguiluchos de la FAI

Los Aguiluchos de la FAI, era una columna anarquista, també coneguda per la "Garcia Oliver", ja que el sindicalista i exministre, Joan Garcia Oliver (37) en fou el cap polític. Va sortir en direcció al front d'Aragó el dia 28 d'agost de 1936. El capità Josep Guarnier era el responsable militar de la columna, que es va desplegar als municipis de Vicién i Osera, establint en el castell d'aquesta última població el seu quarter general. La majoria dels seus efectius eren membres de la FAI i de la CNT, amb un important contingent de militars professionals, procedents del 7è Regiment d'Artilleria Lleugera, a més d'una presència molt significativa de dones milicianes. La columna va combatre a la batalla de Siétamo i posteriorment a les operacions d'Estrecho Quinto. En deixar la columna en Garcia Oliver ocupà el seu lloc el sindicalista de la FAI Gregorio Jover Cortés (38).

Milicians d'Arenys de Munt que van formar part de la columna:

-Garcia i Quilez, Francesc.- 1903-1971. Natural de Martin del Rio (Terol). Vivia a Barcelona quan va esclatar la guerra i s'enrolà voluntari a la caserna Bakunin per marxar al front amb la columna anarquista de Los Aguiluchos de la FAI, que estigué estacionada a Vicién, participant en els combats de la població de Siétamo i en els altres que va participar la columna. Un cop militaritzades les milícies, va ser integrat a la 120a Brigada Mixta (4t Batalló, 3a Companyia) de la 26a Divisió Durruti. En acabar la guerra va ser internat en un BBTT i l'any 1940 va ser processat, però, no ens consta que estigués a la presó. En sortir en llibertat del BBTT, va venir a viure a Arenys de Munt.

-Pascual i Pascual, Joan.- 1901-1980. Natural de Mataró. CNT. Es va allistar a la columna de Los Aguiluchos en el local de Sindicat Únic de Serveis Públics de carrer Conde Guell de Barcelona. Sortí cap al front el 28 d'agost de 1936.

7. 8. Columna Malatesta

Era una agrupació de tres centúries que sortí el dia 1 de setembre de 1936 de Mataró cap al front d'Aragó (també coneguda per, Los Pretendientes de la Muerte o El batallón de la Muerte). Havia estat organitzada pel Comitè Local de Defensa de Mataró, i anava comandada per Jesús Boada Payarolas (39). Estava formada per membres de la CNT de Mataró, de la comarca del Maresme i de Blanes. Es van desplegar per Samper de Salz i posteriorment, per Almonacid de la Cuba. El 16 de setembre el diari Llibertat de Mataró informava: "A Samper de Salz on actua la segona Centúria de la columna Malatesta, fou donat un míting pels companys Jesús Boada i Lluís Cerdà. Aquest acte d'orientació va donar molt bons resultats, car des d'aleshores es viu amb el poble en complet contacte i fent-se vida en comú" (...) "a Almonacid de la Cuba on actua la primera Centúria, el company de Blanes, Luis Panicello és el delegat del poble i la tercera Centúria comandada pel company Josep Bellairiu té a Castellnou la tasca de guanyar-se la voluntat dels seus habitants (...). Les 31 companyies destinades a Samper de Calanda són respectades i estimades pel poble aragonès, i fins ara no hem de lamentar cap baixa de la nostra comarca"

El dia 21 de setembre sortia una circular al mateix diari Llibertat, avisant de la imminent sortida cap al front d'una nova columna Malatesta. El 14 d'octubre el milicià mataroní de la columna Malatesta Josep Arnau, enviava una lletra al diari Llibertat, comunicant que estaven bé, i afegia que: "l'únic que ens falta són armes!". El dia 30 de novembre el diari Llibertat, informava de la constitució de la 5a centúria Malatesta, que marxaria aviat de Mataró. Sortí el dia 6 de desembre cap al front de Belchite, amb milicians de Mataró i la comarca. A finals del mes d'octubre, la columna s'integrà (com van fer altres columnes anarquistes) a l'agrupació del comandant Ortiz.

Milicians d'Arenys de Munt que van lluitar en aquesta columna:

-Artigas i Bellsollé, Salvador.- 1915-1997. Vivia a Canet

de Mar des de l'any 1926. Es va allistar voluntari a la columna Malatesta que sortí de Mataró el dia 1 de setembre de 1936 cap al front d'Aragó. Posteriorment, passà a la 117a Brigada Mixta (1r Batalló, 4a Companyia) de la 25a Divisió de l'XI Cos d'Exèrcit amb base a Casp, amb el rang de tinent d'infanteria. El mes de juny de 1937 va participar en l'ofensiva sobre Osca i el mes de setembre en l'atac a Belchite. El desembre la seva brigada atacà Terol, ocupant la primera línia de trinxeres enemigues i el febrer de 1938, van fracassar en l'intent d'apoderar-se de la Totana, patint moltes baixes causades pels atacs de l'aviació enemiga. Van continuar al front de Llevant fins al gener de 1939, en què amb la resta de la seva brigada es dirigí cap a la frontera francesa. Estigué més de mig any internat en un camp de refugiats i tornà a Espanya en creure's la propaganda franquista de què no serien represaliats. Però, l'any 1940 fou sotmès a un consell de guerra sumaríssim acusat d'auxili a la rebel·lió, i va ser condemnat a quinze anys de reclusió temporal que li van commutar per tres anys de presó menor.

-Cañameras i Colomer, Vicenç.- 1919-1939. Natural de Mataró. Tintorer. Abans de la guerra vivia a Arenys de Mar i durant la guerra s'establí a Arenys de Munt. Militant de la FAI. Es va allistar a la columna Malatesta que sortí de Mataró el dia 6 de desembre cap al front de Belchite. Al final de la guerra va ser jutjat en consell de guerra sumaríssim, acusat d'auxili a la rebel·lió i d'haver participat en patrulles armades. Fou condemnat a mort i afusellat al Camp de la Bota el 12 de juliol de 1939.

-Casas i Estol, Àngel de can Siset.- 1912-1937. Flaquer. Afillat a la CNT. Quan va marxar al front vivia a Canet de Mar, però, havia nascut al carrer Nou d'Arenys de Munt. Es va enrolar a les milícies antifeixistes de la columna Malatesta que van sortir de Mataró per anar al front de Madrid. Participà en la batalla de Belchite on va morir en un atac nocturn a la baioneta en el sector de La Serna, el mes d'agost de 1937 tot i que, fonts de la Generalitat situen la seva mort a Samper del Salz el 6 de desembre de 1936. Un germà seu i una germana (Jaume i Josepa) també milicians de Canet de Mar es van exiliar a França.

-Coll i Casals, Jaume de ca l'Andelet.- 1905-1975. Vidrier. Casat i amb un fill. Vivia a Arenys de Mar al començament de la guerra i fou regidor de l'Ajuntament pel PSUC. S'allistà voluntari a les milícies antifeixistes, de la columna Malatesta que es va organitzar a Mataró, i que marxà cap al front d'Aragó el dia 1 de setembre de 1936. Al final de la guerra es va exiliar a França per evitar les represàlies, ja que havia estat un destacat dirigent sindical a la veïna localitat d'Arenys de Mar. El dia 14 del mes de març de 1939 va ser internat al camp de refugiats de Bram i després que li fos concedit asil polític s'establí al poble de Pithiviers (Departament de Loiret), i posteriorment s'hi van traslladar la dona i el fill. Quan ja estava malalt i viudo, anà a viure a Perpinyà per tal, de morir en terra catalana.

-Coll i Casals, Santiago.- de ca l'Andelet.- 1920-1972. Natural d'Arenys de Mar. Peó. Voluntari a la centúria Malatesta (El batallón de la muerte), que sortí de Mataró l'1 de setembre de 1936, on també hi anava el seu germà Jaume,

participant tots dos, en els combats més aferrissats que van tenir lloc en aquell front. De tornada del front, va ser acusat de diversos delictes i tancat a les presons d'Arenys de Mar i Blanes. Va set jutjat l'any 1942, en consell de guerra sumaríssim i condemnat a la pena de mort per adhesió a la rebel·lió i ser membre del Comitè Local. Li van commutar la pena de mort per la de reclusió perpètua. Ingressà en diferents presons, acabant a la del Puerto de Santa Maria (Cadis) i aconseguint la llibertat condicional el mes de juliol de 1948. Va morir força jove, possiblement a causa dels maltractaments soferts a la presó.

-Gamell i Catarineu, Conrad.- 1911-1937. No sabem amb certesa, com i quan va morir en Conrad, però, sabem que es va allistar a la secció de la columna Malatesta que s'havia organitzat amb els anarquistes del Maresme, i que van estar lluitant al front d'Aragó amb la Divisió Ascaso. El mes d'abril de 1937 van protagonitzar un fort enfrontament amb els feixistes en l'assalt a l'ermita de Santa Quitèria amb la pèrdua de molts efectius. Probablement, va ser aquí on va morir en Conrad.

-Maynou i Castanyer, Joaquim.- 1912-2006. Pagès. Natural de Sant Iscle, però, veí d'Arenys de Munt i que en el moment d'anar a la guerra vivia a Canet de Mar, d'on va ser membre del Comitè de Salut Pública i conseller de l'Ajuntament, durant la guerra. Es va allistar voluntari per anar amb el capità Bayo a la conquesta de Mallorca a primers d'agost de 1936, però, tornà a temps per acompanyar als seus companys de Canet amb les milícies de la columna Malatesta, que sortí de Mataró l'1 de setembre de 1936, per lluitar al front d'Aragó. Un cop acabada la guerra fou jutjat en consell de guerra ordinari per auxili a la rebel·lió. Va ser condemnat a quinze anys de reclusió temporal a la presó Model de Barcelona, que després li fou reduïda a vuit anys. Sortí amb llibertat condicional el mes de març de 1943 i amb una ordre de desterrament a 250 Kilòmetres d'Arenys de Munt. Marxà a la localitat de Casp. Dos funcionaris el van acompanyar a l'estació del tren. Quan complí el temps de desterrament anà a viure a Arenys de Mar.

-Pascual i Vives, Valentí Fill del jutge.- 1919-1988. Mecànic, afiliat a les Joventuts Llibertàries (JJLL) i a la CNT. A finals de l'any 1936 ingressà com a voluntari a la columna Malatesta, del sector del Maresme, que van estar lluitant al front d'Aragó amb la Divisió Ascaso. En ser militaritzades les milícies, van quedar integrats en la 28a Divisió. En Valentí - que només tenia disset anys - va ser destinat a la 127a Brigada Mixta (113e Batalló, 2a Companyia) i enviat al sector d'Almonacid de la Cuba (Saragossa). El capità Martí Puigduví, veí d'Arenys de Munt, que era oficial del mateix regiment, havia enviat un telegrama a l'Ajuntament demanant que no li permetessin l'allistament, però no hi foren a temps. El seu pare en Valentí Pascual i Cuesta, jutge popular municipal, el reclamà per ser menor d'edat, però, tampoc tingué èxit. La unitat d'en Valentí participà en l'ofensiva sobre Osca i en les fortes batalles que es van produir a Terol, Saragossa i a la zona de l'Alfambra. El van fer presoner a Leganés (Madrid), el 30 de març de 1939 i el van enviar al camp de concentració del mateix poble. Més tard, el van traslladar, al BDST n. 42, 2ª Companyia de

Gerona, per haver estat classificat com a desafecto.

-Puigduví i Rucarols, Martí de can Carrasquet.- 1910-1990. Fuster. Dirigent de la FAI-CNT i membre del Comitè de Salut Pública d'Arenys de Munt. Es va allistar voluntari a les milícies antifeixistes de la columna Malatesta, que sortí de Mataró l'1 de setembre de 1936 en direcció al front d'Aragó. Aconseguí el grau de tinent per la seva decidida actuació en les milícies, i quan foren militaritzades, passà amb el grau de capità d'infanteria a la 117a Brigada Mixta (1r Batalló). Intervingué en l'ofensiva a Belchite que tingué lloc el mes d'octubre del 1937, sota la direcció del major de milícies Agustín Barrios Corredera. A l'inici de la batalla d'Aragó la seva brigada va resistir fins que van poder al sector d'Aliaga, retirant-se cap a la zona de Llevant, a on estigueren fins al 19 de gener de 1939. Quan la guerra ja estava definitivament perduda es trobava a València i aquí, s'entregà als nacionals. Primer fou traslladat al camp de concentració de Porta Coeli (València) i després al BBT núm. 155 de Madrid. D'aquí fou enviat al Depósito de Prisioneros de Guerra Miquel Unamuno de Madrid i posteriorment fou traslladat al jutjat d'Arenys de Mar, abans de ser ingressat a la presó de Mataró. Fou condemnat a mort, però, gràcies a alguns avals de gent de dretes li van comutar per la de trenta anys de presó.

-Santanach i Pujol, Miquel.- el Xato.- 1910-1954. Natural de Barcelona. Xofer, afiliat a la FAI. En produir-se l'alçament feixista, ingressà voluntari a la columna anarquista Malatesta, que va sortir de Mataró en direcció a l'Aragó per lluitar al front d'Osca. En Miquel, però, tornà a Arenys de Munt al cap de pocs mesos i es posà a les ordres del Comitè Local fins al final de la guerra, que marxà amb dos companys més cap al nord. En lloc de passar la frontera cap a França, van preferir entregar-se a les autoritats franquistes de Cantàbria i van ser internats al Camp de Concentració de Santoña, a on morí un dels seus companys a causa de les pallisses dels botxins franquistes. En tornar a Arenys de Munt fou detingut pels agents de la Falange local i torturat mentre estava tancat al Dipòsit Municipal. El 22 de juny de 1939, ingressà a la presó d'Arenys de Mar i fou posat en llibertat provisional el 10 d'agost. Però pocs mesos després, el jutja militar d'Arenys de Mar, l'envià a la presó Model de Barcelona i fou sotmès a un consell de guerra sumaríssim. El van condemnar a dotze anys i un dia de reclusió temporal per rebel·lió militar, condemna, que la Comisión Provincial de Exámen de Penas de Barcelona commutà per la de sis anys de reclusió menor. Després de passar per la presó de Vic, de treballar en el desenrunament a Torelló i Manlleu, tornà a la presó Model i fou posat en llibertat condicional el 9 d'agost de 1941.

-Viudez i Aguilar, Josep.- 1911-? Natural de Taberno (Almeria). Vivia a Arenys de Mar quan esclatà la guerra. Es va allistar a la columna Malatesta que va sortir de Mataró l'1 de setembre de 1936, per lluitar al front d'Osca. Després de la guerra tornà a Arenys de Munt.

-Viudez i Aguilar, Marianna.- 1917-? Natural de Taberno. Es va allistar a la columna Malatesta de Mataró amb el seu germà Josep i estigué lluitant al front d'Aragó. El mes de gener de 1939 es va exiliar a França i ja no tornà.

8. Columnes del POUM:

Varies foren les columnes del POUM que van sortir cap al front d'Aragó. Algunes de poc nombroses van sortir el dia 22 de juliol i el dia 24 de juliol van citar als inscrits al teatre Palace a concentrar-se a l'Arc de Triomf i es van reunir uns 1.600 voluntaris, en la que seria la 1a Columna del POUM (totes juntes van formar la Divisió Lenin) que van marxar al front en dies posteriors. Els principals responsables de la columna, eren en Manuel Grossi (40) cap militar i en Jordi Arquer (41) el comissari polític. El dia 24 sortí la columna Garcia Miranda, el dia 25 la columna Onofre, el 26 la del Capità Grau, les dues centúries Oltra-Picó/Balada i abans d'acabar el mes, la de Francesc Piqué. El mes d'agost van sortir les columnes: Joaquim Maurin amb deu centúries, la Morales, la Souso, la Miquel Pedrola, la Vila-Mir, etc., i que un cop al front es van integrar amb les columnes Balada-Oltra i la Grossi-Arquer, quedant-se a defensar el front d'Osca.

La primera columna va entrar en combat a Leiciñena fent fugir a una companyia enemiga de guàrdies civils, i a continuació van intentar conquerir Perdiguera, sense èxit. Continuà en direcció a Osca, tenint els principals combats a Estrecho Quinto, Siétamo, Tierz i Monte Aragón, entre altres poblacions i el mes de setembre els principals xocs amb l'enemic foren a la carretera de Barbastro. Les columnes del POUM va fer actes d'heroisme, destacant en la presa del "manicomi" i la cota "504". La segona columna van començar les operacions a Ballestar del Flumen a 6 Km d'Osca, seguint cap a La Granja i amb una gran batalla a la Torre del Francès a 2 Km d'Osca. Va prendre Tiers i van seguir cap a Osca. La columna del capità Medrano secundava les operacions i es trobava al poble d'Ola del Obispo amb la missió d'avançar cap a les carenes del Monte Aragón i Estrecho Quinto. El 10 de novembre sortia cap al front una nova columna dirigida pel comandant Rosich i que, un cop al front es va integrar també, a la columna Joaquim Maurin.

Una centúria de la columna Joaquim Maurin (42) s'organitzà a Mataró i sortí el diumenge dia 16 de setembre a les 4 de la tarda, en direcció a Barcelona. El dia 13 de setembre havia arribat a Mataró la banda de música del POUM que féu un concert a la plaça de la Llibertat i a la tarda del diumenge acomiadà als milicians de la centúria Maurin del Maresme que després, d'un parlament dels dirigents poumistes Balcells i Leal es van dirigir cap a l'estació, acompanyats de nombroses banderes, familiars i la banda vinguda de Barcelona, que interpretà la Internacional (43). Un cop a la capital els milicians es van concentrar a la caserna Lenin, d'on va partir el 28 de setembre el primer batalló de la columna Maurin, en el qual, anaven enrolats els milicians del Maresme. Van sortir de l'estació del Nord en direcció al front d'Osca i segons el diari Llibertat, "van causar sensació pel seu bon ordre de desfilada i el seu equipatge de roba complet".

Van estar primerament, destinats al front de Toledo, després al de Madrid i a finals de desembre marxaven cap al front aragonès.

Més tard, un cop juntes totes les columnes del POUM i convertides en Divisió, es van situar a les estacions de la Serra d'Alcubierre i a als voltants d'Osca. La Divisió Lenin, un cop militaritzades les milícies, es convertí en la 29a Divisió de l'Exèrcit Popular (la columna Joaquim Maurin en el 1r Regiment, la columna Miquel Pedrola en el 2n Regiment i la Joventut Comunista Ibèrica en el 3r Regiment).

8. 1. Columna Lenin

Es va formar amb militants del POUM de Barcelona de la caserna Lenin i de Lleida, que componien un grup d'almenys 5.000 milicians, comandats per José Rovira, i que es van dirigir cap al front d'Aragó. També, s'hi va afegir una centúria de voluntaris anglesos, entre els quals es trobava l'escriptor George Orwell (44). Van entrar en combat a Sietamo, Estrecho Quinto i Monte Aragón, a on van tenir les primeres baixes. El Grup Internacional va apropar les seves línies a la ciutat d'Osca, a menys de dos kilòmetres del nucli urbà, a on va ser ferit l'Orwell.

Milicians d'Arenys de Munt en aquesta columna:

-Álvarez Igual, Fernando.-1915-2003 Jornaler. Afiliat a la UGT-PSOE, natural d'Oropesa de la Calzada (Toledo). Es va enrolar al batalló Lenin, amb les brigades internacionals, participant en la defensa de la Ciudad Universitaria de Madrid i fou ferit en la famosa batalla del Puente de los Franceses. Un cop al front d'Aragó la seva unitat estigué estacionada a Serinyena. Tornà del front per ingressar al cos de carrabiners. Va anar a viure a Calella, a on va morir.
-Feliu i Bonavia, Miquel.- 1902-1962. Vidrier. Natural de Castell d'Aro. Es va allistar a la columna Lenin de la caserna de cavalleria del carrer Tarragona, seu del POUM, i fou destinat a la segona columna del batalló Lenin, que va partir a finals de juliol cap al front d'Aragó, participant en la presa d'Alcubierre, a on estigueren destacats. El mes de febrer de 1937 ingressà al cos de carrabiners en la secció de transports.

8. 2. Columna Maurin (2a del POUM)

Era una agrupació de deu centúries que sortí de Barcelona el 3 d'agost de 1936 en direcció al front d'Aragó. El seu comissari polític era en principi, l'Eduard Ponsoda i posteriorment, fou en Salvador Aymerich. Formada per militants del POUM i alguns membres del PSUC, UGT, CNT i brigadistes internacionals, es va instal·lar pels voltants d'Osca i un cop al front, se li van afegir altres columnes més petites, com l'Ortiz-Miranda, la Miguel Lobo o la Vidal. El mes d'octubre dues centúries de la columna van ser destinades al front del centre i van combatre al sector de Brunete i Arronte, baix el comandament de la columna del capità López Tienda.

Milicians d'Arenys de Munt que van combatre en aquesta columna:

-Curet i Rifer, Josep.- 1907-1992. Pintor. Natural de Barcelona, resident a la ciutat quan esclatà la guerra i membre destacat del POUM. Marxà voluntari amb les milícies del POUM el 10 de novembre amb la centúria del comandant Rosich (45) que al front d'Osca es va unir a la columna Joaquín Maurin (Grup de la Telefónica). La seva unitat

estigué estacionada a la localitat de Tierz i en Josep va actuar en una companyia de comunicacions per tot aquell front, d'on tornà a primers de gener de 1937, per tornar a sortir cap al front quan fou cridada la seva lleva. En acabar la guerra fou jutjat en un consell de guerra sumaríssim i condemnat en primera instància a reclusió perpètua, i a quinze anys en la revisió de la causa. Finalment, se li va concedir l'indult, però, va ser citat de nou al jutjat de Terol per altres fets ocorreguts en aquella ciutat. No sabem la sentència, però estigué tancat a la presó provincial d'aquella ciutat, fins al juliol de 1943 que sortí en llibertat condicional, traslladant-se a viure a Arenys de Munt (Generalísimo Franco, 3).

-Roca i Boix, Josep de cal Minaire.- 1917-1974. Teixidor. Ingressà voluntari a la caserna de Mataró del POUM i marxà al front amb la centúria de la columna Maurin que es formà a la capital del Maresme i que sortí el mes de setembre. Al militaritzar les columnes fou destinat primerament, a la 117a Brigada Mixta de la 25a Divisió, i després passà a la 145a Brigada Mixta, (44a Divisió del XII Cos d'Exèrcit) brigada, que participà activament en el front de Belchite apoderant-se de Torrecilla de Valmadrid, travessant un mes després, el Segre per establir-hi un Cap de Pont i controlar el marge esquerre del riu des de Mequinsena fins a Faió. Després d'actuar en la defensa de Santa Coloma de Queralt, van marxar en retirada cap a la frontera, passant a França. A la tornada, el 10 de juny de 1939, es presentà a les autoritats de Figueres i fou enviat al BBTT núm. 147 (3a Companyia), destacat a Cervera (la Segarra). Va ser alliberat a primers de gener de 1940.

-Serrats i Pujades, Joan.- 1920-? Xofer. Natural de Sant Daniel. Militant del POUM. Es va inscriure a la caserna Lenin de Barcelona i fou integrat a la columna Maurin a primers d'agost de 1936, marxant al front d'Osca i d'aquí al front de Madrid. Participà activament als atacs a Brunete amb el comandant López Tienda.

-Valero i Fort, Gabriel.- 1911-1994. Natural de Sabadell. POUM. Lampista. Es va enrolar a la centúria Vila-Mir de la columna Joaquim Maurin que marxà al front d'Aragó el mes d'agost de 1936, participant en tots els fronts de guerra per la conquesta d'Osca, des de Perdiguera a Monte Aragón. A la retirada, marxà amb els de la seva unitat cap a França i fou internat en el camp de refugiats d'Argelers. Sortí del camp el 24 de gener de 1940 per anar a treballar a la CTE. 191, que estava destinada a la localitat de Cerdon (departament de Loiret). L'any 1946 tornà a Catalunya i anà a viure a Girona.

8. 3. Columna Piquer

Centúria que sortí de Lleida el 29 de juliol en direcció al front d'Aragó i era comandada per Francesc Piquer (46). La majoria dels seus membres eren del POUM de Barcelona i Lleida, a més d'alguns voluntaris de la província de Girona i alguns internacionals de Portugal i Itàlia. Al mes d'agost la centúria es va integrar en la columna Arquer-Grossi, també del POUM.

Milicians d'Arenys de Munt en aquesta columna:

-Pujol i Castro, Joan.- Militant del POUM de Barcelona.

Es va enrolar el 4 d'agost de 1936 a la caserna Lenin, per marxar al front d'Aragó.

-Pagès i Beltran, Nicolau.- Militant del POUM de Barcelona. Es va inscriure a la columna Piquer el dia 29 de juliol de 1936.

9. Columnes nacionalistes (ERC-PRE-EC)

El partit d'ERC i el d'Estat Català, van creure convenient impulsar la creació de columnes catalanistes, per fer una mica de contrapès a les organitzades pels anarquistes i comunistes, i així defensar la sobirania de Catalunya. El president Companys, també, hi estigué d'acord, i per això demanà als militars Vicenç Guarner (47), cap de les forces de Seguretat de la Generalitat i al tinent coronel d'aviació Felip Díaz Sandino (48), la creació d'unitats de voluntaris catalanistes, i que cobrissin la zona meridional del front d'Aragó. Així, es van organitzar les columnes Francesc Macià i la Lluís Companys d'ERC, a les que van seguir la Volant Catalana d'EC o la Casas Sala dels republicans (PRE-ERC).

9. 1. Columna Casas Sala

Agrupació de 4 centúries formada per militants del Partit Republicà d'Esquerres i d'ERC, que sortí de la caserna del carrer Casp, 24 de Barcelona, el 24 d'agost cap al front d'Aragó, amb milicians procedents de Barcelona i província, així com militars de diferents guarnicions de la ciutat (49). La columna va disposar d'un comandant, 6 capitans, 19 tinents i 32 sergents, desplegant-se pel sector de Bujaraloz. Van acabar integrant-se a la columna Durruti.

Milicians d'Arenys de Munt en aquesta columna:

-Vila i Colomer, Francesc.- 1912-1959. Paleta. Militant de Partit Republicà d'Esquerres (PRE) que vivia a Barcelona quan esclatà la guerra i es va inscriure a la columna Casas Sala a la caserna del carrer Casp. Estigué amb les milícies fins a mitjans de novembre del 1936, que tornà a Barcelona per ser mobilitzat amb els de la seva lleva.

9. 2. Columnes Macià i Companys (Quarta Columna Catalana)

El 8 de setembre es van concentrar a la plaça Catalunya i en fer-se fosc van desfil·lar fins a l'estació de França, a on els va acomiadar el president Companys amb un discurs. Les columnes van ser reconegudes com la 4a Columna i encara que, al principi eren dues columnes (la Macià i la Companys) van acabar unint-se al front d'Aragó i estaven formades per uns 1.200 milicians/es d'ERC i d'Estat Català de la província de Barcelona i Lleida. El cap militar era el tinent coronel Jesús Pérez Salas (50) i el cap polític en Joan Molas. Estat Català convocà als seus seguidors el dia 25/7/36 davant del seu Casal de les Corts Catalanes, 591 per procedir a l'organització de la columna Macià per anar a la conquesta de Saragossa. Els d'ERC van organitzar la columna Companys que es van aquarterar a la caserna del Bruc i ambdues van marxar el 9 de setembre.

Es van dirigir a les localitats aragoneses de Calanda, Alcanyís i Alcorisa, entre altres, passant algunes de les seves unitats a primera línia de Tardienta i Alcubierre

de la província d'Osca i la resta van continuar lluitant al front de Vivel del Rio, Pancrudo o Montalbán i el mes de desembre ja enllaçaven amb la columna Ortiz de la CNT. Amb la dissolució de les milícies per la Generalitat el mes de desembre, la columna Macià-Companys, juntament amb la columna Volant Catalana passaren a conformar la "Divisió Macià-Companys", participant en l'intent de conquerir Terol, atacant les poblacions de Torre de los Negros i Villanueva de la Sierra. El mes de maig, amb la creació de l'Exèrcit Popular de la República dependent de Govern de Madrid, la Divisió Macià-Companys es dissolgué i es convertí en la 30a Divisió; i els seus dos regiments van passar a ser la 131a i 132a Brigades Mixtes.

Milicians d'Arenys de Munt en aquesta columna:

-Albadalejo Martínez, Antonio.- 1899-? Jornaler. Natural de La Unión (Múrcia), resident a Barcelona en temps de guerra. S'allistà a la columna Macià per anar al front d'Aragó i al final del mes de novembre de 1936 es trobaven a primera línia entre Tardienta i Alcubierre, a la província d'Osca. Posteriorment, la columna ja convertida en la Divisió Macià-Companys, participà en l'atac a Terol. L'Antonio va ser detingut per la Brigada Político-social el mes de maig de 1939 a Barcelona i jutjat en consell de guerra sumaríssim. Va ser condemnat a dotze anys i un dia de reclusió temporal, i en ser alliberat a mitjans dels anys quaranta es traslladà a Arenys de Munt.

-Carrasco Parra, Salvador de can Carrasco.- 1907-1989. Adober. Natural de Puerto Lumbreras (Múrcia). Afillat a la CNT. Es va allistar voluntari a la columna Macià-Companys i anà a combatre al front d'Aragó, participant en importants combats per la conquesta d'Osca. Posteriorment, va ser destinat a Infanteria de la 131a Brigada Mixta (523e Batalló, 4a. Companyia) integrada a la 30a Divisió del XII Cos d'Exèrcit. La brigada era dirigida pel comandant d'infanteria José Frias González, i tenia com a comissari en Benet Montagut i Alguero. Van intervenir a la batalla de Belchite en suport de la XII Brigada Internacional. El 9 de març de 1938 es trobaven en l'avantguarda de l'ofensiva d'Aragó, i a la zona d'Oriola es van batre amb heroisme, però varen sortir completament derrotats. La seva última intervenció la van protagonitzar en la defensa de Vic, i a partir d'aquí van iniciar la retirada cap a la frontera. En Salvador es presentà als franquistes el 6 de gener de 1939 a Artesa del Segre, ingressant al camp de concentració de La Merced (Pamplona).

9. 3. Columna Volant Catalana (EC)

Agrupació de quatre centúries composta de militants d'Estat Català, i que es va crear a partir de milicians que van acompanyar al capità Bayo en l'intent de conquerir Mallorca. A la tornada un grup dels milicians d'Estat Català van incorporar-se al Regiment Pirinenc núm. 1, altres van anar al front de Madrid i la resta van marxar al front d'Aragó, a les ordres del metge d'EC, Antoni Blàvia i Esquirol (51). Es van concentrar a la zona de Farlete a Saragossa i la columna es desplegà als voltants del municipi de Sástago, posant-se a les ordres de l'Estat Major de Guerra de Catalunya, seguint les indicacions de la Generalitat de

Catalunya. En militaritzar les columnes de milicians la Volant Catalana es convertí en la 132a Brigada Mixta de la 30a Divisió, participant en forts combats al front d'Aragó contra el CTV italià.

Milicians voluntaris d'Arenys de Munt en aquesta columna:

-Alsina i Salva, Emili.- de ca la Laia.- 1915-2003. Teixidor. Afiliat a la UGT. Voluntari a la columna de milicians del capità Albert Bayo. Participà en l'expedició catalana que havia d'ocupar Mallorca i que no va tenir èxit. A la tornada s'integrà a la Columna Volant Catalana que s'havia concentrat a Farlete (Saragossa), formada per milicians de l'expedició a Mallorca, participant en les batalles decisives al front d'Aragó i a Guadalajara. El mes de març de 1939 fou detingut i reclòs com a presoner de guerra al BBTT núm. 29 de Villafria (Burgos). Quan sortí el juny de 1940 fou declarat desafecto per la caixa de reclutes núm. 38 i enviat al BDST núm. 20, de Monte Cónico (Tetuan) a fer el servei militar. Sortí llicenciat el novembre de 1941.

-Bañeres Fernández, Josep.- 1914-1992. Militant d'EC. Es va integrar en la Columna Volant Catalana per lluitar al front d'Aragó. Va ser detingut pels franquistes i obligat a incorporar-se voluntàriament a l'exèrcit "nacional".

10. Quinto Regimiento de las Milicias Populares (PC)

El Regiment es va crear a Madrid a partir de les MAOC (Milicias Antifascistas Obreras i Campesinas) sota control del Partit Comunista. Els organitzadors es van reunir els primers dies de la revolta feixista, entre els quals hi havia els dirigents comunistes Enrique Castro Delgado, Enrique Lister Forjan el Campesino o el general Juan Modesto Guilloto (52), entre altres, per donar-li forma. Fou nomenat comandant en cap del V Regimiento el polític comunista Enrique Castro i establí el quarter general a la caserna del Quinto, organitzant-se en 5 batallons, que cada un tenia la seu en un barri diferent de Madrid. Van combatre en la defensa de Madrid, al front del Guadarrama, Boadilla del Monte, El Plantio, l'Alcazar de Toledo, etc., i posteriorment, unitats del V Regimiento a les ordres del Campesino, Modesto o Lister, van participar en els principals fronts de guerra, com el de Terol o a la batalla de l'Ebre.

Milicians d'Arenys de Munt en aquest Regiment:

-González Plaza, Francisco.- 1914-? Paleta. Natural de Taberno (Almeria). Afiliat al Partit Comunista. Es va inscriure al V Regiment i fou designat a una columna que comandava l'Enrique Lister, lluitant a diferents fronts del sector del Centre. Va ser ascendit a caporal per mèrits de guerra.

11. Milícies del Transport

Els voluntaris del transport de l'exèrcit català, foren milicians que anaven destinats a fer de xofers al Cos de Tren de les diferents Brigades Mixtes o Divisions de l'Exèrcit de l'Est i estaven organitzats en batallons.

Milicians d'Arenys de Munt voluntaris en aquests batallons:

-Arbó i Austrich, Bonaventura.- 1909-1999. Natural de Lloret de Mar. Xofer/mecànic. PSUC-UGT. Conseller

d'Assistència Social i jutge popular suplent durant un parell de mesos de l'any 1937. El dia 1 de setembre de 1937 presentà la renúncia al càrrec de conseller i de Jutge suplent per anar a lluitar al front. S'allistà voluntari a la Brigada de Milicias del Transporte i pocs dies després, va ser destinat al 4º Batallón Local de Transporte Automóvil. El mes de gener de 1939 passà a França i estigué internat al camp de refugiats d'Argelers (França) fins al 12 de febrer de 1939 que tornà a Espanya. Es presentà a la comandància franquista d'Irun i fou traslladat al camp de concentració de La Rinconada (Sevilla). Al cap de pocs mesos sortia amb llibertat, gràcies als avals de membres de la Jefatura Local de la Falange que el tenien catalogat com un element moderat i amb bons antecedents.

-Castro Fernández, Josep.- 1900-1970. Natural d'Ogijares (Granada). La seva mare feia de mestre a una escola de Barcelona, però vivien a Arenys de Munt (53). Ell, va arribar a ser comandant de milícies d'un batalló del Cos de Tren, però, no sabem a quin front estigué. El van fer presoner i fou internat a un BDST. A la tornada anà a viure a Arenys de Mar.

-Grassot i Grivé, Joan del carrer Olivera.- 1909-1941. Paleta. Natural de Barcelona. Resident a Arenys de Munt des del 1924, casat. President de la secció local del partit socialista (USC) de principis dels anys trenta. Un dels principals dirigents del sindicat UGT, membre del Comitè Antifeixista i conseller del Consell Municipal del 1936 a 1937. El mes de setembre de 1937 va marxar voluntari a la guerra i s'allistà de conductor de camions a una companyia del Cos de Tren. Acabada la guerra marxà a França per lluitar contra els nazis. Mentre estava en una companyia de treballadors estrangers, probablement la 59 CTE. - que estigué muntant fortificacions a la frontera francobelga a la ciutat de Bray-Dunes a 18 Kilòmetres de Dunkerke i amb uniforme francès - va ser detingut per la Stapo (polícia de l'estat) de la ciutat d'Allestein. Junt amb altres companys de la seva companyia a primers d'agost de 1940, va ser empresonat al Stalag I-B (Hohenstein) a l'estat alemany de Saxònia. D'aquí el van enviar al camp de concentració de Mauthausen el dia 9 del mateix mes, amb un grup de 168 presoners republicans espanyols i li van adjudicar el número: 3582. En Joan morí assassinat el 31 de març de 1941 a les 20.15 hores.

-Martí i Huguet, Ramon Mingot.- 1913-1938. Teixidor. Natural de Bellpuig. Residia a Arenys de Munt des de 1923. Es va allistar voluntari a la Brigada de Milicias del Transporte i el mes de setembre de 1937 va ser destinat al 4º Batallón Local de Transporte Automóvil. D'aquí, passà a la 123a Brigada Mixta de la 27a Divisió (La Bruixa), integrada a l'XI Cos d'Exèrcit. El cap de la brigada era el comandant d'infanteria Enrique Oubiña Fernández i el cap de la divisió, el tinent coronel Manuel Trueba Mirones. Després de marxar el 24 de març de 1938 amb tota la divisió a la línia del Cinca per integrar-se a l'Exèrcit de Lleida, es van desplegar entre Alamús i Artesa de Segre. Quan al 3 d'abril es va perdre Lleida van passar el Segre i s'establiren al sector d'Ivars d'Urgell, per passar després, per Montgai i Alòs de Balaguer. El dia 24 de maig, en l'ofensiva del Cap de

Pont de Balaguer, tota la divisió es llançà a la Gran Batalla, l'assalt al tossal de 306 metres d'altura, El Merengue, a on les metralladores feixistes i els avions de la Legió Còndor (Legión Condor) (54) van acabar amb més de 800 soldats republicans – la major part, de la lleva del Biberó - i entre els morts es trobava en Ramon Martí. Una gran mortaldat que no serví de res, ja que l'operació va ser un fracàs.

-Martí i Huguet, Roc Mingot.- 1905-1940. Manyà. Natural de Bellpuig. Membre del Comitè Antifeixista i més tard, conseller de l'ajuntament republicà en representació de la CNT-FAI. Va deixar el càrrec de regidor per marxar al front amb les Milícies del Transporte que anaren al front de l'Aragó. En militaritzar les milícies va ser adscrit al 4º Batallón Local del Transporte de la Dirección de los Servicios de Retaguardia i Transportes de la 36a Divisió. Fou jutjat el 28 de desembre de 1939, acusat d'adhesió a la rebel·lió armada i de pertànyer al comitè local, el condemnaren a mort. Fou afusellat el 12 de novembre de 1940, tot i que era considerat un moderat per les autoritats franquistes locals. Enterrat al Fossar de la Pedrera. El 25 de gener de 1940, dos veïns d'Arenys de Munt – Miquel Catà i Gaspar Viader – van escriure al jutge auditor de la 4ª Región Militar, demanant que li fos atenuada la pena de mort, donant fe de l'actuació moderada d'en Roc Martí. Malauradament, no van ser ateses les seves súpliques de clemència.

-Roig i Ordeig, Josep Pepet Roig.- 1906-1956. Minaire. Conseller d'Assistència Social del 2 de desembre de 1936 al 29 de maig de 1937. Militant del PSUC-UGT. El maig del 1936 fou escollit secretari general de les Joventuts de la USC, passant després, al PSUC. Actuà de xofer del Comitè Antifeixista quan es constituí després del 18 de juliol. Deixà el càrrec de conseller per anar voluntari a lluitar amb les milícies antifeixistes i s'allistà a la Brigada de Milícies del Transporte amb destí al front d'Aragó. El mes de setembre de 1937 va ser destinat al 4º Batallón Local del Transporte Automòbil. Es va exiliar a França i tornà l'any 1944, aprofitant els decrets d'amnistia promulgats pel general Franco.

12. Milícies de la Marina

Les milícies d'Infanteria de Marina foren unitats adscrites a l'Armada i que amb la militarització de l'exèrcit es van transformar en Brigades Mixtes d'infanteria de Marina i que van ser destinades a lluitar al front.

Milicians d'Arenys de Munt en aquestes brigades d'infanteria de Marina:

-Umbert Bosch, Lluís de can Pipis.- 1912-1938. Natural d'Arenys de Mar. Teixidor. Casat i amb una filla. S'allistà voluntari a la marina i fou destinat a la 56a Brigada d'Infanteria de Marina, que s'havia format l'abril de 1938 a Almeria i que havia estat integrada a la 56a Divisió del XII Cos d'Exèrcit. La brigada era dirigida pel comandant honorari d'Infanteria de Marina, Tomás Cañedo Cuevas i el comissari polític era en Joaquin Palacios Martin. A principi de novembre de 1938 van ser enviats a lluitar al Cap de Pont del sector de Serós, on probablement fou ferit en Lluís. Morí a l'Hospital Militar de Manresa per septicèmia

el 15 de novembre.

13. Milícies de l'Arma d'Aviació

Voluntaris que es van allistar majoritàriament, com a xofers de Transports de l'Arma d'Aviació. Excepte en Joan Fontbona que va actuar de pilot en avions de guerra i morí en combat.

Milicians d'Arenys de Munt en les Forces Aèries:
-Artigas i Sañé, Josep.- 1906-1985. Xofer. Casat i amb un fill. Ingressà voluntari com a conductor de transports a l'arma d'aviació el 9 de maig de 1938, però, no sabem a on estigué destinat. Amb la retirada passà a França el set de febrer de 1939, ingressant a un camp de refugiats, però al cap d'un parell de mesos ja estava de nou a Arenys de Munt.

-Fontbona i Pascual, Joan de can Lari.- 1917-1939. Teixidor. Sergent d'aviació. Es va allistar voluntari a l'Arma d'Aviació essent enviat a Los Jerónimos, 2a Regió Aèria (Múrcia) a on arribà el mes d'agost de 1937. A finals d'octubre va passar a l'aeròdrom d'Alcantarilla per començar el curs de pilot militar, impartit pel Cap d'Instrucció, capità Luis Riaño Herrero. Posteriorment, fou enviat a la Base Aero-naval de San Javier, (3a. Companyia) per acabar el curs a l'aeròdrom de La Ribera i fer-ne un altre complementari, el de Transformació. El 27 de gener de 1938 va aconseguir el títol de pilot de guerra i fou ascendit a sergent. El juliol del mateix any començà un curs d'hidroavions, que va deixar a mitges per fer el curs de pilot de caça. El novembre de 1938 fou traslladat al camp d'instrucció d'avions de caça de la localitat de Lorca per fer les pràctiques i acabar el curs. Va ser integrat al Cuadro Eventual de cazas i destinat a la 2a patrulla de defensa de costes. El 7 de març de 1939 va enlairar-se des de l'aeròdrom veí de La Aparecida, a bord d'un Xato Polikàrpov I-15 (55) per atacar un vaixell carregat de soldats, que intentava entrar al port de Cartagena. A les 3.30 de la tarda va ser abatut per l'artilleria franquista (56).

-Freixas i Cot, Josep de can Llorenç.- 1907-1995. Xofer. Militant de La Lliga i afiliat a la CNT. Es va incorporar a la guerra com a voluntari de la secció automobilística de l'arma d'Aviació i després d'aprovar els exàmens a l'Escola Automobilística d'Aviació, va ser nomenat caporal mecànic-conductor. Es presentà als franquistes el 12 de febrer de 1939 a la localitat d'Irun i fou traslladat al camp de concentració de Castromonte (Valladolid). El van alliberar el març de 1939, avalat per en Jaume Parera i Valls.

-Missé i Coll, Jaume 1901-1976. Flequer, afiliat a la UGT. Es va incorporar a l'exèrcit com a voluntari del Cos d'Aviació, (3a. Companyia, Grup de xofers). L'abril de 1938 va ser nomenat caporal conductor del grup d'Automòviles de Aviación Militar i assignat a la Jefatura del Batallón de Transportes de Aviación de Barcelona. Acabada la guerra passà a França i tornà a entrar per Irun, a on es presentà a les autoritats locals, ingressant com a presoner de guerra, al camp de concentració de Santoña (Santander).

14. Milícies de la Cultura

Les Milícies de la Cultura va ser un cos de mestres i ins-

tractors, adscrits majoritàriament a la F.E.T.E. i que el Govern de la República va instaurar per mitjà del decret del 30 de gener de 1937 del Ministerio de Instrucción Pública, dirigit pel comunista Jesús Hernández Tomás (57) amb la finalitat d'ensenyar a llegir i escriure als soldats analfabets, i a repassar i ampliar les bases culturals de la resta. Per això, el ministeri va editar dues publicacions com a eines de treball dels mestres: la Cartilla Escolar Antifascista i la Cartilla Aritmetica Antifascista.

Voluntaris d'Arenys de Munt en aquesta unitat:

-Vives de la Cortada i Gual, Joaquim.- 1899-? Resident a Arenys de Mar, però, amb propietats a Arenys de Munt. Es va allistar a les milícies de la cultura, però, no saben a on va estar destinat. Va ser jutjat en consell de guerra l'any 1939 i va ser absolt per manca de proves.

15. Batalló Los Comuneros (Milícies Castellanes)

Va ser una columna formada per voluntaris de les regions castellanes, que eren reclutats a la seu del Centro Abulense de Madrid, gràcies a les crides fetes des d'Unión Radio Madrid, i entre els quals s'hi van integrar més d'un 10% de dones. Van lluitar al sector de Madrid i província, amb importants combats als pobles de Griñon i Ilescas. Quan el govern decretà la militarització de les milícies, la Unidad de Voluntarios Antifascistas Comuneros passà a integrar-se en la 40a Brigada Mixta dintre de 7a Divisió que estava comandada pel tinent coronel Ortega. Més de 2.200 comuneros van passar per aquesta brigada.

Milicians d'Arenys de Munt que van servir en aquest batalló:

-Fernández Bardera, Fausto.- 1915-2011. Pagès, natural de Lanzahita (Avila). Afiliat a la UGT i FETT. Es va allistar a Los Comuneros al Centro Abulense de Madrid el 10 d'agost de 1936 i el van destinar, amb el seu batalló, a aturar l'avenç de les tropes marroquines a la província de Toledo i a lluitar a la població de Santa Cruz de Retamar. Amb la militarització de les milícies que decretà el govern de la República, va ser incorporat a la 40a Brigada Mixta, que dirigia en aquell moment el major de milícies Antonio Carrasco Escobar. El van fer presoner i el van internar en un camp de concentració.

16. Batallón Floreal (Milícies d'Almeria)

Columna miliciàna que es formà a Almeria i estava desplegada a Vélez, un sector d'Almeria, que contava només, amb una força de 1.812 milicians de la CNT, que estigueren lluitant en els fronts d'Orgiva, Lanjarón i Trévez, contra les tropes revoltades. Quan les columnes de milicians es van transformar en brigades mixtes el Batalló Floreal quedà integrat la 54a Brigada que es formà a Almeria, conjuntament amb els batallons Lenin, Cervera, Motril i Antonio Coll, sota les ordres de comandant Luis Molina Suárez. Van estar gairebé, tota la guerra al sector d'Ugijar del front de Sierra Nevada. Els mesos de juliol i agost de 1937 van entrar en combat, patint una forta ofensiva que deixà la unitat força desfeta. L'any 1938, encara, defensaven el mateix front.

Milicians d'Arenys de Munt que van servir en aquesta unitat:

-Hernández i Carmona, Jacinto.- 1911-1992. Natural d'Almeria. Paleta. Militant de la CNT. Va participar en la guerra com a milicià del Batalló Floreal que s'havia format a Almeria, passant posteriorment, a un batalló d'infanteria de la 54a Brigada Mixta, que pertanyia a la 23a Divisió del XXIII Cos d'Exèrcit. El mes de juny de 1938, quan ja feia mesos que estava exercint de sergent va ser ascendit a tinent, a proposta del Cap de l'Exèrcit d'Andalusia i "en reconpença a su distingida actuación en diversas operaciones de guerra". Va ser condemnat pels franquistes i no sortí de la presó fins a l'any 1941. Va venir a viure a Arenys de Munt a principis dels anys cinquanta.

17. Batallons Asturians

L'ofensiva dels revoltats sobre Euskadi iniciada el 31 de març de 1937, obligà al comandament republicà del nord a enviar-hi reforços. S'hi van enviar 5 Brigades d'infanteria asturianes, compostes de 15 batallons amb 16 peces d'artilleria. Les primeres brigades van arribar a Euskadi el dia 4 d'abril i les últimes a finals de juny, que foren, les brigades números 10,3 i 15. La número 10 dirigida pel comandant Luis Bárzena estava formada pels batallons 237, 265 i 242. I precisament, aquest últim (també conegut per Batallón José Guerra Pando) i que estava controlat pels comunistes, van tenir fortes batusses amb els rebels franquistes, patint més de 140 baixes entre morts i ferits.

Milicians d'Arenys de Munt integrats en els batallons d'Astúries:

-Chicote i Navas, Manuel.- 1915-1995. Sabater, afiliat a les JSU. Natural d'Arenys de Munt, però en l'esclatar la revolta feixista el 1936, estava a Villablino (Lleó) fent el servei militar. El 26 de setembre, després de ser dissolt l'exèrcit, ingressà voluntari a les milícies del Batallón Asturias 242 (José Guerra Pando) participant en els combats d'Euskadi, entre d'altres. El gener de 1939 passà la frontera i estigué un temps en un camp de refugiats francès. En tornar a Espanya fou classificat com a desafecte i enviat a un BDST de Gimena de la Frontera. L'any 1940 va ser encausat pel TERMC. Al ser llicenciat se'n anà a viure a Mataró i més tard a Bilbao, a on va morir.

18. Voluntaris als Cossos de Seguretat (que van estar al front de guerra) (58).

Alguns dels joves que volien col·laborar en la defensa de la República, però, no tenien confiança en les milícies o l'exèrcit regular, van preferir prestar servei en els cossos de seguretat, com els carrabiners, mossos d'esquadra o guàrdies d'assalt. La majoria dels carrabiners i guàrdies d'assalt, van anar destinats a brigades mixtes d'infanteria que van lluitar al front, com fou el cas dels carrabiners d'Arenys de Munt.

Carrabiners i guàrdies d'assalt voluntaris d'Arenys de Munt, destinats a Brigades Mixtes:

-Bayo i Bau, Ramon.- 1899-1965. Natural de Fuentes de Ayódar (Castelló). Anà voluntari a les milícies antifeixistes (no saben a quines) i al cap d'uns mesos demanà l'ingrés al

Cos de Carrabiners. El mes de juny de 1937 li fou concedit, però fou destinat a infanteria de les brigades mixtes de xoc que estaven en primera línia del front. En acabar la guerra fou detingut i acusat de ser membre del Comitè Local Antifeixista del seu poble. Estigué ingressat a la presó provincial de Castelló, però sortí aviat amb llibertat condicional i se'n anà a viure a Arenys de Mar.

-Berlangua i Cano, Josep.- 1921-1941. Natural de Barcelona. Forner. S'allistà al cos de carrabiners i lluità al front amb una brigada mixta de carrabiners del cos d'infanteria, però no sabem en quin front estigué destinat. Al final de la guerra s'exilià a França, i després de passar pel camp de refugiats d'Argelers i el de Bram, el 26 d'abril de 1940 s'allistà a l'exèrcit francès per lluitar en la Segona Guerra Mundial contra els nazis, morint en el combat. Va ser destinat al 6e. Régiment d'Étrangers d'infanterie, participant en el front de Saïda, exdepartament d'Oran (Algèria), a on morí el 12 de juny de 1941. Al seu expedient del Service Historique de la Défense de Caen, hi consta el següent: Mort pour la France (59).

-Bosch i Castanyer, Josep.- 1922-1989. Ingressà al cos de carrabiners a primers de l'any 1937. Fou promocionat a caporal amb destí al Centro de movilización de carabineros nº 2. L'any següent fou nomenat sergent i destinat al Batalló núm. 11 de carrabiners d'una brigada mixta que lluità al front de guerra de Madrid. En acabar la guerra es traslladà a viure a Barcelona.

-Clariana i Fontrodona, Francesc.- 1915-? Natural de Caldes d'Estrac. Pagès. Militant del PSUC-UGT. Ingressà al Cos el mes de febrer de 1937 i fou destinat a les brigades mixtes de carrabiners que van estar lluitant al front. El mes de març va ser ascendit a caporal. Va venir a Arenys de Munt l'any 1950.

-Garcia Jiménez, Juan.- 1919-2009. Natural de Puerto Lumbreras (Múrcia). Vidrier, afiliat a la CNT. In-

gressà voluntari al Cos de Carrabiners, quan només tenia disset anys i després del període d'instrucció fou destinat a la 222a Brigada Mixta, (19e. Batalló, 1a. Companyia) integrada a la 40a Divisió. La brigada estava formada per 4 batallons de carrabiners i dirigida pel tinent coronel Tiburcio Diaz Carrasco. A finals de febrer de 1938 la van incorporar, conjuntament amb tota la divisió, al XIX Cos d'Exèrcit i fou enviada al front de Terol. Es van distingir en un contraatac per la reconquesta del Vértice Marrón, i la Divisió va ser condecorada amb la Medalla al Valor. En Juan, s'entregà als feixistes al Camp de Mestalla (València) el 5 d'abril del 1939 i fou traslladat al camp de concentració del Sot del Ferrer (Castelló).

-Marfà i Domènech, Àngel, de can Broix del Pa.- 1921-1938. Forner. Quan marxà a la guerra vivia a Pineda de Mar. Es va allistar al cos de carrabiners i fou destinat al 7e Batalló de la 3a Brigada Mixta, dirigida pel comandant de carrabiners Antonio Martínez Rabadan, que estava formada per quatre batallons de carrabiners i assignada a la 34a

Divisió. El mes de març de 1938, poc abans de l'arribada de l'Àngel, foren destinats com a reserva de l'exèrcit de l'Ebre i quan va caure aquest front, van ser traslladats a defensar el sector de Tamarite de Litera, incorporats al X Cos d'Exèrcit. Després de lluitar al Cap de Pont de Serós van anar destinats al front de Torres de Segre-Torrebellanes. Va ser aquí en alguna batussa al front del Segre que van donar per desaparegut a l'Àngel (no ens consta la data ni el lloc exacte). El seu pare va posar un anunci al diari La Vanguardia, del dia 11 d'agost de 1939 demanant informació sobre el seu fill. No ens consta que hagués aparegut. L'any 1941 va ser declarat pròfug per l'Ajuntament d'Arenys de Munt.

-Noguero i Gala, Miguel.- 1917-1969. Natural d'Almodóvar de Rio (Córdoba). Jornaler. Ingressà al Cos de Carrabiners a principis de l'any 1936 i fou destinat a un batalló de carrabiners de les brigades mixtes que van estar lluitant al front del sector Centre. El seu germà Tomàs que vivia a Canet va morir a la guerra.

-Roldan i Jiménez, Manuel.- 1917- 2009. Natural de Martos (Jaén). Licorista. Va ingressar al cos de carrabiners a principis de l'any 1937. Fou nomenat caporal per mèrits de guerra el mes de juliol del mateix any i destinat al front amb la 5a Brigada Mixta que estigué cobrint el sector del Jarama. Va venir a viure a Arenys de Munt l'any 1956.

-Sánchez Escoriza, Juan.- 1808-? Jornaler. Natural de Senés. Ingressà al Cos de Carrabiners el mes de juliol de 1937 i fou destinat a les brigades mixtes de carrabiners. Estigué lluitant a la batalla de l'Ebre i fou donat per desaparegut, però, en realitat marxà a l'exili francès i estigué internat al camp de refugiats de Septfonds i treballant al CTE. 206 de la localitat d'Auxerre (60).

-Simoni i Torrentera, Rafael de can Ventiuno.- 1909 -1991. Natural de Posadas. Pagès. Ingressà al cos de guàrdies d'assalt el gener de 1937 i el mes de maig va ser ascendit a caporal, com a premi pel seu bon comportament en diverses accions de guerra, i el mes de febrer de 1938 fou destinat al 31 Grup d'Assalt de Madrid. El mes de juliol fou promocionat a sergent del mateix Cos de Seguretat (Grup uniformat) i traslladat a la Comandància de València. Mentre estava en aquest front va ser ferit en una cama i en entrar els franquistes a València el van detenir. Fou traslladat al camp de presoners de Paterna.

-Sirvent i Redondo, Antoni.- 1904-1971. Natural d'Aiora (València). Ingressà al cos de carrabiners el mes d'agost de 1936 i l'any següent obtingué els galons de caporal. Va ser destinat a un batalló d'infanteria de carrabiners de la 5a Brigada Mixta, que lluità al front de Madrid. Després de la guerra se'n anà a viure a la ciutat de València.

-Suñen i Casamayor, Josep.- 1903-1991. Natural d'Alcubierre. Va servir en el Cos de Guàrdies d'Assalt. Després d'estar destacat al front d'Aragó, el mes de gener de 1937 li van concedir els galons de caporal, passant al 16e Grup d'Assalt, Tercera Companyia. Pocs dies més tard, va ser ascendit a sergent per su distingido comportamiento en acciones de guerra. Va morir a Madrid.

19. Voluntaris en altres Unitats Militars

-Agramunt i Mestres, Jaume.- de can Cintet.- 1908-1936. Cambrer/reboster. Natural de Barcelona. Vivia amb el seu pare que feia de pintor a Arenys de Munt (Orient, 21) des de l'any 1923, i ell treballava a Barcelona. Segons l'arxiu de PARES feia de milicià (possiblement en una columna anarquista) i fou ferit al front, morint a un hospital de Barcelona el 9 d'agost de 1936, però també, hi ha documents que el situen a Barcelona a principis de la revolta franquista, a on el van ferir en els enfrontaments entre els revoltats i els lleials a la República.

-Badia i Rucarols, Carles.- 1913-2000. Es va allistar voluntari a un batalló d'enginyers per a fer obres militars i fou assignat al 4t Batalló del Castell de Montjuïc. Després de la guerra es traslladà a Calella.

-Buch i Mas, Martí.- 1914-1960. Vivia a Arenys de Mar quan esclatà la guerra. Es va allistar voluntari, però no sabem a on i no tenim cap més dada.

-Domínguez Márquez, José.- 1904-1992. Natural de Navas de la Concepción (Sevilla). Voluntari a les milícies confederals del PSOE. Va venir a viure a Arenys de Munt durant la postguerra.

-Esteban Martín, Juan.- 1891-1957. Natural de Montalbán (Terol), però resident durant la guerra a Barcelona. Es va allistar voluntari a les milícies confederals del PSOE, per lluitar al front de Madrid. Fou jutjat en consell de guerra ordinari i condemnat a dotze anys de reclusió temporal. Finalment, li van rebaixar la pena a un any de presó menor. L'any 1944 es traslladà a Arenys de Munt.

-Galera i Checa, Joan.- 1903-1977. Natural de Tijola (Almeria). Peó, casat i amb dos fills, afiliat a la CNT. A principi de la guerra actuà de delegat del Consell Municipal d'Arenys de Munt per assumptes militars, i marxà voluntari al front, però, no saben amb quina unitat. Posteriorment, fou nomenat ajudant de comissari de la seva brigada. Acatat d'arribar de l'exili de França fou detingut i internat al Depósito de Prisioneros de Reus amb motiu de les denúncies de dos veïns, i el 22 d'abril de 1940 va ser traslladat a la presó de La Model de Barcelona. Anà a declarar al jutjat militar d'Arenys de Mar el 24 de gener i el maig de 1942 va ser sotmès a un consell de guerra sumaríssim al Regimiento de Artilleria de Mataró, acusat de rebel·lió militar, de custodiar presoners i de ser membre del Comitè Local. El van condemnar a reclusió perpètua, però li fou commutada la pena per trenta anys de presó, que complí primer, a la presó Model de Barcelona, a on ingressà el 16 de maig de 1942. Després passà al Campamento Penitenciario de Belchite (el 24 d'octubre de 1942) a continuació, el van traslladar a la presó provincial de Tarragona (el 28 de novembre de 1944) d'aquí, al Campamento Penitenciario El Dueso (el 13 de desembre de 1944) a la presó provincial de Segòvia (el 19 de gener de 1945) i finalment, a La Model de Barcelona fins al 8 de gener de 1946 que sortí amb llibertat condicional, a causa de la malaltia que patia i acollint-se als beneficis concedits en el decret de 26 d'octubre de 1945. Obtingué la llibertat definitiva el 4 d'abril de 1946.

-Molina Carpena, Juan.- 1915-? Conseller de l'ajuntament en temps de guerra i voluntari a les Milícies Antifeixistes, però, no ens consta en quina unitat. Després de passar la

frontera francesa, el mes de febrer de 1939, va ser internat, juntament amb l'alcalde Calafell al camp de refugiats francès de Bram (Aude). El set de desembre del mateix any s'enrolà, juntament amb l'Esteve Capella, a una companyia de treballadors estrangers (CTE. núm. 167) i fou enviat a un Atelier de Chargement (dipòsit de municions i obusos). Posteriorment, va ser traslladat a Le Mans (Sarthe) i a continuació a La Ferté Imbault (Loir et Cher) a treballar en fàbriques d'armament. A mitjan any 1940 va deixar la CTE per ingressar al camp de refugiats d'Agde (Hérault) i el 19 de novembre de 1940 va ser traslladat al camp d'Argeliers (segurament com a exiliat perillós), a on el van inscriure amb el número 3.245 i fou allotjat al carrer 3, barraca 283. El dia 1 de març de 1941 les autoritats del camp el van donar per desaparegut. En realitat s'havia fugat per allistar-se al Regiment de Marxa de Voluntaris Estrangers (RMVE) de l'exèrcit francès a Perpinyà.

-Mora i Roura, Salvador de can Barretina.- 1914-1977. Teixidor. Membre de les Joventuts Llibertàries i voluntari a les milícies anarquistes, però no sabem en quina columna va estar assignat. En acabar la guerra va ser internat en un camp de concentració franquista, d'on fou alliberat per ser jutjat en consell de guerra ordinari. Va ser condemnat a dotze anys i un dia de reclusió temporal a la presó Model acusat de rebel·lió militar. Posteriorment, li va ser reduïda la sentència a sis anys. Va complir 795 dies i sortí amb llibertat condicional, a proposta del Patronato Central para la Redención de Penas por el Trabajo el 14 d'octubre de 1941. El 1951 obtingué la llibertat definitiva i es traslladà a Sant Celoni.

-Ortega Fernández, Pedro.- 1908-? Ebenista. Natural d'Albox (Almeria). Abans de venir a Arenys de Munt vivia a Sant Just Desvern. Militant del PSUC, delegat del Socors Roig Internacional (SRI) i fundador del sindicat Alba Roja. El març de 1935, quan només feia vuit mesos que residia a Arenys de Munt, fou detingut per repartir propaganda il·legal a Mataró i jutjat el mes de juny. Marxà voluntari a les milícies, però, no ens consta en quina columna estigué destinat. Al final de la guerra les autoritats falangistes el varen acusar de diversos delictes i de l'incendi de l'Església, però, no el varen poder jutjar per estar exiliat a França, a on va ser internat en un camp de refugiats. D'aquí s'allistà voluntari a la Légion étrangère de l'exèrcit francès per lluitar a la guerra contra els nazis. No sabem a on es va establir després de la guerra, però ja no va tornar.

-Salvà i Casals, Ramon de can Curxel.- 1905-1977. Paleta. Membre del Comitè en representació de la CNT-FAI i un dels seus militants més actius. També fou conseller municipal amb l'ajuntament presidit per en Miquel Calafell. Fins que no marxà al front treballà a l'empresa col·lectivitzada d'en Ramon Vernis i Vergés (Serraries Mecàniques Col·lectivitzades), amb el càrrec de delegat Interventor. Participà en la guerra com a voluntari, en un destacament d'artilleria i es va exiliar a França el gener de 1939. El 22 de maig de 1940 fou citat a declarar al Jutjat Militar núm. 1 de la 4a Regió Militar (causa núm. 16). No hi va assistir i la família va al·legar que patia una malaltia greu. En realitat era a França.

-Sánchez i Tripliana, Josep.-1901-? Quan esclatà la guerra vivia a Sant Celoni. Era membre del Comitè Local Antifeixista i es va allistar voluntari a les milícies per anar a lluitar al front, probablement a la columna del Vallès Oriental. El van fer presoner i fou internat en un BDST.

-Solà i Tarragona, Agapit.- 1882-1937. Natural d'Alfaro (Logronyo). Vivia a Vallvidrera i tenia 6 fills. Es va incorporar quan ja era molt gran, com a voluntari al front de Belchite amb la 144a Brigada Mixta, que estava integrada a la 44a Divisió del XII CE. El cap de la brigada era el comandant d'infanteria Álvaro Cruz Urruti. La 144a BM, va intervenir en la batalla d'Hijar-Abalate del Arzobispo al sector de Belchite. L'Agapit fou donat per mort a conseqüència de les ferides sofertes en acció de guerra el 6 de setembre de 1937 - mentre defensaven el sector de Belchite - fet que no es va poder demostrar amb proves fefaents. L'any 1940, mentre estava desaparegut (o mort), li van fer un judici per Responsabilitats Polítiques a Burgos, del qual va ser absolt. Segons la sentència, tenia la seva residència a Alfaro (Logronyo). L'any 1946, el jutjat d'Arenys de Mar, a proposta de la viuda va validar la seva defunció, gràcies al testimoni d'un veí del poble que assegurava haver presenciat com moria en un enfrontament amb l'enemic.

-Vila i Clarà, Ramon de can Corder.- 1915-1989. Pagès, natural de Sant Hilari de Sacalm. El 2 de febrer de 1937 ingressà voluntari a les milícies (no sabem la unitat) però era d'infanteria. En tornar del front el 30 de gener de 1939, es presentà a les autoritats locals, i fou detingut i sotmès a consell de guerra, acusat d'auxili a la rebel·lió. Va ser condemnat a vint anys de reclusió temporal ingressant a la presó provincial de Girona, d'on sortí en llibertat condicional el 20 de maig de 1942 en aplicació de l'Ordre de 13 d'abril de 1942. I d'aquí, fou enviat a treballar d'esclau al BDST nº. 19 (1ª. Compañia) de La Pobra de Lillet, que era dirigit pel comandant en cap, Francisco Miranda.

20. Voluntaris del Servei Mèdic dedicat a les milícies

Cal, també, deixar constància d'uns voluntaris que van ser essencials pel bon funcionament de les milícies, i que foren els metges que es van allistar als Serveis Sanitaris de l'exèrcit de la República (alguns de molt brillants, com el barceloní Frederic Duran (61) o el canadenc Norman Bethune (62), impulsors del Servei de Transfusió de Sang).

Però, ens dedicarem en aquest apartat a mencionar els metges que van estar relacionats, directament o indirectament amb Arenys de Munt. En primer lloc, podem destacar a l'Enric Mias i Codina (1885-1956), que fou l'organitzador del voluntariat mèdic a Catalunya quan es produí la rebel·lió feixista i posteriorment, fou metge de la Jefatura de Sanidad. (L'Enric, fou un dels germans del farmacèutic de les Borges Blanques, Ricard Mias i Codina (63), que va muntar una farmàcia a Arenys de Munt, i per tant oncle de l'anterior farmacèutic Ricard Mias i Poble i de la farmacèutica actual Mireia Mias). En Mias, a part d'organitzador del servei mèdic pels milicians, també, passava consulta i decidia si podien continuar al front o no. Va fer un gran treball contribuint a la causa republicana (igual que tots els altres germans Mias) i per la seva

consulta van passar uns quants dels milicians d'Arenys de Munt que van ser ferits al front o van patir alguna malaltia. Acabada la guerra es va exiliar a França i morí allà.

Altres sanitaris voluntaris, dignes de mencionar, que van tenir relació amb Arenys de Munt durant la guerra:

-Broggi i Vallés, Santiago.- 1906- ? Natural de Barcelona. Membre actiu d'Estat Català i germà de l'eminent cirurgia Moisès Broggi, que va implantar els quiròfans mòbils durant la guerra. En Santiago va ser segon tinent Farmacèutic de la clínica n. 17 - situada a les dependències de l'antiga escola - i fou encausat per Auxilio a la Rebelión. Com que no tenien proves suficients, el van deixar en llibertat.

-Munguet i Pons, Heribert.- Capità mèdic i director accidental de la Clínica Militar núm. 17. Pertanyia a la Clínica núm. 10 de Barcelona, però fou enviat a rellevar provisionalment al Dr. Sabaté. Al principi de la guerra estigué a la clínica d'Alcanyís. No va ser represaliat.

-Sabaté i Barjau, Primitiu.- 1888-1939. Comandant mèdic de l'equip quirúrgic. Natural de Tortosa i metge de reconegut prestigi. Nomenat el 13 de desembre de 1938 amb assimilació de major, com a director de la Clínica Militar núm. 17. Afusellat incomprendiblement, pels repressors franquistes, per haver-se dedicat a salvar vides.

-Tusó i Temprado, Tomàs.- 1891-1974. Metge de l'Hospital Militar de Vilafranca. Natural de Serinyena (Osca). Militant de la CNT i el POUM. Va ser candidat a regidor de l'Ajuntament de Barcelona l'abril del 1931 i diputat a Corts per Barcelona el novembre de 1933. Al principi de la guerra va ser Delegat de la Generalitat a l'Hospital General; més tard marxà al front d'Aragó a fer-se càrrec de l'Hospital Militar de Sariñena i posteriorment passà a l'Hospital de Vilafranca. Els últims mesos de la guerra vingué a passar-los a la clínica d'Arenys de Munt i vivia al carrer Riera i Penya núm. 5. En entrar els franquistes marxà a l'exili, passant un temps a Lyon (França) abans de traslladar-se al Marroc. D'aquí aconseguí embarcar-se cap a Mèxic, arribant a Veracruz el 12 de juny de 1942 a on va morir l'any 1974. Mentre estava a l'exili, fou jutjat pel Tribunal Especial per la Repressió de la Maçoneria i el Comunisme.

-Vidal i Capità, Pau.- Natural de Barcelona. Capità metge de l'equip quirúrgic del Dr. Sabaté. El mes de gener de 1938 va ser destinat l'Hospital d'Azaila i el mes de novembre a la Clínica d'Arenys de Munt. No fou represaliat.

21. Socors Roig de Catalunya (Front únic de la Solidaritat)

El Socors Roig de Catalunya era la secció catalana del Socors Roig Internacional (S.R.I) que fou organitzat per la Internacional Comunista l'any 1922 amb l'objectiu de funcionar com una mena de Creu Roja política internacional. Al llarg de la seva història, va ajudar en campanyes de suport humanitari en els diversos conflictes bèl·lics i en solidaritat amb els presos i emigrats polítics i les seves famílies. Funcionava en la majoria dels països democràtics del món i a la ciutat de Barcelona es constituí el gener de 1936 i posteriorment s'anaren organitzant els Comitès Lo-

cals de les diferents poblacions catalanes.

El Socors Roig Internacional (S.R.I.) era una organització, com ells mateixos la definien de voluntaris que defensaven a tots els antifeixistes perseguits, sense preguntar a quin partit pertanyien, amb catorze anys d'experiència de lluita i formació, i que havia aconseguit una unitat eficient responsable i revolucionària. Es dedicaven, en definitiva, a defensar a tots els perseguits pel feixisme internacional, a les nacionalitats oprimides, les víctimes de la guerra, els combatents i els refugiats. Proporcionaven queviures, roba, medicaments, assistència als ferits, guarderies i diners als refugiats, així, com als familiars dels morts a la guerra, col·laborant amb la Generalitat i els ajuntaments. Se subvencionava a base de donatius i de les quotes dels afiliats.

L'organització del E.R.I. va ser reconeguda per la Generalitat i en els seus comitès hi estaven representats tots els partits (uns més que altres) i organitzacions sindicals. Tots els pobles catalans van organitzar els seus propis Comitès amb els seus associats. Arenys de Munt no fou una excepció i gràcies a l'empenta de la gent del PSUC – UGT (principalment) la CNT, l'ERC i d'altres partits, es constituí el Comitè Local, que s'anomenà Grup Octubre i que, a finals de l'any 1937 ja tenia 66 afiliats (que relacionem en els documents adjunts, i en els que s'especifica a quin sindicat i partit pertanyien). El seu primer delegat local va ser en Pedro Ortega i Fernández.

Notes:

- (1) Decret de la Generalitat de Catalunya del 21 de juliol de 1936.
- (2) (3) En Lluís Prunés i Sató (1894-1964) era un polític català que va ser governador civil de Girona i conseller de la Generalitat i a partir de 1931 fins a 1932 alcalde de Manresa. El mes d'agost de 1936 en plena guerra civil va ser nomenat conseller de Treball. Acabà exiliat a Cuba i Mèxic, a on va morir.
- (3) En Jaume Miravittles i Navarra (1906-1988) va ser un polític català, natural de Figueres, afiliat primer, al Bloc Obrer i Camperol i posteriorment, a Esquerra Republicana de Catalunya. Va ser representant d'ERC al Comitè de Milícies, director general de Serveis Públics i director del Comissariat de Propaganda. Es va exiliar a França, Mèxic i Estats Units. El 1963 tornà a Espanya per treballar de periodista.
- (4) En Buenaventura Durruti Dumange (1896-1936) fou un anarquista natural de Lleó, treballador ferroviari. Començà militant a la UGT i posteriorment, s'afilià a la CNT i lluità contra la patronal minera d'Astúries. Va ser condemnat a mort tres

vegades: a Xilè, Espanya i Argentina. Va liderar la columna de milicians més important de la CNT i morí d'un tret perdut a Madrid, a on havia anat a ajudar a les forces de la capital en la lluita contra els feixistes.

(5) L'Enric Pérez i Farràs (1885-1949) va ser un militar d'infanteria de família castellana i igualadina. Amb la proclamació de la República, el president Macià el nomenà cap del cos policial dels Mossos d'Esquadra. Va contribuir a sufocar el cop d'estat del general Franco a Barcelona i marxà al front d'Aragó, com a assessor militar de la columna de milicians Durruti. Al final de la guerra s'exilià a França i posteriorment, marxà a Mèxic a bord del vaixell Nyassa. Es quedà a treballar a Veracruz, en diferents feines, fins a la seva mort.

(6) Segons fonts de l'historiador Gonzalo Berger.

(7) Les milícies catalanes al front d'Aragó. Judit Camps.

(8) Arxiu Nacional de Catalunya/Generalitat de Catalunya (Fons Segona República).

(9) Atès que no s'ha localitzat cap document d'època que relacioni totes les persones que van formar part de les Milícies Antifeixistes, aquesta sèrie documental esdevé una de les fonts principals per elaborar el catàleg de milicians. Una altra documentació sobre subsidis que també es conserva dins dels lligalls restituïts a la Generalitat, són els justificants de pagament a milicians tramitats a través dels ajuntaments. Hi consta la relació dels milicians a qui l'ajuntament havia d'abonar el subsidi. Dins del fons ANC1-001 Generalitat de Catalunya (Segona República) també s'hi conserven documents que, puntualment, fan referència a les Milícies, com ara certificats, credencials de guerra, correspondència, autoritzacions diverses, comunicats de baixa, etc. Així mateix, dins del fons ANC1-886 Llei 21/2005 de restitució a la Generalitat de Catalunya, la documentació de partits i sindicats inclou documents sobre les Milícies Antifeixistes (correspondència, informes, relacions, etc.).

(10) Decret de la Generalitat de Catalunya del 28 d'octubre de 1936 (DOGC núm. 302, Pàg. 370).

(11) En Joan Garcia Oliver (1902-1980) natural de Reus va ser secretari de la FAI el 1931. Dirigí la insurrecció del gener de 1933, el juliol de 1936 impulsà la formació del Comitè de Milícies i organitzà la columna los "Aguiluchos". Organitzà les "Escoles Populares de Guerra". S'exilià a Suècia, Veneçuela i Mèxic, país on va morir.

(12) Decret de la República del 28 de setembre de 1936, creant l'exèrcit popular.

(13) A.H.M.A.M. – Fons Generalitat de Catalunya.

(14) José del Barrio Navarro va ser un sindicalista militant del partit comunista, secretari general de la UGT i organitzador de la columna Carlos Marx. Va dirigir la 124a Brigada Mixta, la 27a Divisió, i amb el grau de tinent coronel, el XVIII Cos d'Exèrcit a la batalla de l'Ebre.

(15) Àngel Estivill i Salvadó (1908-1994) va ser un treballador ebenista, periodista i polític català. Afiliat al Bloc Obrer i Camperol BOC i redactor del diari L'Hora. Comissari polític de l'Exèrcit Popular i un dels membres fundadors del PSUC. Es va exiliar a França i a Mèxic.

(16) Manuel Trueba Mirones (1908-1981): Dirigent comunista i militar. Va rebre cursos de formació a Rússia i va ser militant de la UGT. Va comandar, al costat de del Barrio la primera columna del PSUC i també, va ser nomenat tinent coronel, dirigint diferents divisions republicanes. Es va exiliar a Mèxic i va morir en una missió a l'Amèrica Central.

(17) En Miquel Alcubierre Ortiz, va ser un sindicalista aragonès, nascut a Tardienta que va venir a Catalunya i entrà a treballar a Lámparas Z i va militar juntament amb en José del Barrio al PSUC. Va ser director general de Transports de la Generalitat i

actuà de Comissari Polític a la columna Del Barrio. Es va exiliar a Mèxic a on morí l'any 1972.

(18) Marcelino Usatorre Royo (1902-1966) va ser un militar natural de Lequeitio, militant del Partit Comunista, que es va unir a les milícies i fou comandant de la 122a BM i posteriorment de la 27a Divisió, aconseguint el grau de tinent coronel. Es va exiliar a la Unió Soviètica i va morir a Moscou.

(19) En Rafael López Tienda (1900-1936) fou un militar natural de Madrid de l'Arma d'Enginyers, que havia estat abans de la guerra lluitant en la campanya d'Àfrica, i que fou ascendit a comandant mentre estava de cap de les columnes del PSUC-UGT. Es va incorporar a les milícies per anar a Mallorca amb el capità Bayo i posteriorment, al front de Madrid, a on morí, precisament en un combat amb les forces revoltades a la capital d'Espanya el 25 d'octubre del 1936.

(20) Valentin González González el Campesino (1909-1983) era un minaire natural de Matalcán (Badajoz), afiliat al partit comunista, que en començar la guerra civil es va enrolar al Cinquè Regiment i lluità en els fronts de Guadalajara, Brunete i altres, com a cap de brigada i de divisió. Es va exiliar a l'URSS i el 1963 dirigí un grup guerriller als Pirineus.

(21) L'Alberto Bayo Giroud (1892-1967) va ser un militar i aviador nascut a Cuba, que es va implicar en la Guerra Civil Espanyola, dirigint l'intent de conquesta de Mallorca, que no acabà de reeixir. Posteriorment, va participar en la Revolució Cubana com a instructor, morint a la ciutat de l'Havana.

(22) En Virgilio Llanos Manteca (1896-1973) natural de Zafra (Badajoz) va ser un sindicalista i membre del PSUC que va actuar de comissari polític en l'expedició a Mallorca i també, del XXII Cos d'Exèrcit de la República. En acabar la guerra es va exiliar a la Unió Soviètica i morí a Moscou.

(23) En Ramon Casanellas i Lluch (1897-1933) nascut a Barcelona, era un militant de CNT que intervingué en l'assassinat del president del govern Eduardo Dato. Es va refugiar a l'URSS i es posà al servei del Partit Comunista. Organitzà el PC a Catalunya. Viatjant amb una motocicleta anant a Madrid, va patir un accident i morí, juntament amb el seu company Francisco del Barrio. A una columna del PSUC li van posar el seu nom.

(24) L'Hèlios Gómez Rodríguez (1905-1956) natural de Sevilla, conegut popularment com "el artista de corbata roja", era un sindicalista, pintor, cartellista i poeta, representant del moviment avantguardista de principis del segle XX. Al principi de la guerra va ser nomenat comissari polític i es va encarregar d'organitzar la columna Ramon Casanellas del PSUC i se'n anà a lluitar a Mallorca i posteriorment, al front d'Aragó. Va ser acusat de trotskista i expulsat del PSUC. Va marxar a l'exili francès, però tornà a Catalunya i empresonat, fins a l'any 1954.

(25) Les CTE (companyies de treballadors estrangers) i els GTE (grups de treballadors estrangers) eren reclutats entre els refugiats estrangers dels camps de concentració francesos, a vegades voluntàriament i a vegades obligats.

(26) En Ricardo Sanz Garcia (1898-1986) va ser un dirigent anarquista, que l'any 1914 es traslladà a Barcelona i entra a la CNT, col·laborant a fundar el grup Los Solidarios amb Bonaventura Durruti. Durant la guerra fou nomenat inspector general dels fronts de Catalunya i Aragó i Cap de la 26a Divisió a la mort d'en Durruti.

(27) L'Antoni Ortiz i Ramírez (1907-1996) va ser un anarquista català de la CNT del Poble nou de Barcelona que treballava de fuster i era membre del grup Nosotros. Va estar detingut diverses vegades per les seves activitats sindicals i a causa de l'aixecament feixista de 1936 va estar els enfrontaments del Paral·lel. Va organitzar una columna de milicians coneguda com la Columna Ortiz o Segona columna, per anar al front d'Aragó.

Va marxar a l'exili francès i lluità amb l'exèrcit francès contra els nazis i va rebre una distinció del General de Gaulle. Tornà a Barcelona l'any 1987.

(28) En Valeriano Gordo Pulido (1908-1960) va ser un anarquista, sotsoficial d'artilleria que el 16 de juliol de 1936 estava a la caserna d'Atarazanes de Barcelona i va formar part de la columna de l'Antoni Ortiz com a responsable de la bateria. L'any 1939 passà a França i posteriorment, a Veneçuela i Bolívia, a on va morir.

(29) En José Garcia-Miranda y Esteban-Infantes (1897-1971) va ser un militar espanyol natural de Toledo, membre del BOC (Bloc Obrer i Camperol) que es va posar al servei de la República comandant una columna de milicians i posteriorment, d'altres unitats de l'exèrcit popular amb el grau de tinent coronel. Era conegut com "El capitán rojo". Es va exiliar a França i fou internat al camp de concentració de Dachau, d'on va ser alliberat pels americans l'any 1945.

(30) En Sebastià Zamora Medina (1899-?) va ser un militar professional de l'arma d'artilleria del Regiment Albuera núm. 16 de Lleida i que es va mantenir fidel a la República. Amb l'Hilario Esteban van ser els caps de la columna anarquista Hilario-Zamora, organitzada a Lleida i que van anar a l'Aragó, aconseguint ocupar Casp. El maig de 1937 va ser nomenat comandant de la 16a Divisió, participant en la batalla de l'Ebre. Es va exiliar a França i posteriorment a Mèxic.

(31) L'Hilario Esteban Gil va ser un anarquista lleidatà, que juntament amb en Sebastià Zamora, va dirigir la columna organitzada a Lleida, que portà el nom de Hilario-Zamora.

(32) En Lluís Jubert Saliati (1900-1936) era un capità d'infanteria gironí, que no va voler seguir les ordres dels seus superiors d'afegir-se al cop d'estat i va continuar fidel a la República. A Girona van organitzar un batalló (columna Jubert) que sortí de Figueres cap al front d'Aragó i lluità integrada a la columna Ortiz. Va ser mort en una operació militar al front de Belchite i la columna Ortiz va ser nomenada Divisió Jubert en homenatge al capità gironí.

(33) En Saturnino Carod Lerin (1903-1988) va ser un dirigent anarcosindicalista aragonès, natural de Moneva, que es traslladà a treballar a Barcelona en el ram de la construcció. El dia 19 de juliol estava a Saragossa i aconseguí fugir a Tortosa, on va formar la columna Carod-Ferrer amb el comandant de la guàrdia civil José Ferrer Bonet i posteriorment, van integrar-se a la columna Sud-Ebre de l'Antoni Ortiz. Va ser comandant de la 25a Divisió i al final de la guerra fou detingut a Alacant. El van internar al camp de concentració, d'on es pogué fogar i marxà a França, a on es va unir al grup de Francisco Ponzan, col·laborant en la lluita contra els nazis. Va tornar a Catalunya, va ser detingut i condemnat a mort, però li van commutar per la pena de vint-i-cinc anys i fou alliberat a finals del 1960.

(34) En Domingo Ascaso Abadia, va ser un treballador forner i un líder llibertari que es va afegir a la defensa de la República, quan esclatà la revolta feixista. Va néixer a Almudéver (Osca) i ja va destacar com activista - igual que els seus germans Francisco i Alejandro - anarquista en temps de Primo de Rivera. Va dirigir una columna de milicians i va morir en un enfrontament amb elements estalinistes a Barcelona.

(35) En Cristóbal Aldabaldetrecu Irazábal (1896-1948) va ser un anarquista nascut a Llodio, fundador, junt amb Durruti, Suberviola i altres, del grup Los Justicieros, que més tard es convertiria en Los Solidarios amb l'entrada d'Ascaso, Garcia Oliver i altres, que van actuar a Saragossa. Va ser detingut i empresonat acusat d'atemptar contra el capitalista H. Bernal. Gran orador i conferenciant, fou detingut en diverses ocasions més, tancat i apallissat, a principis dels anys trenta, mentre militava al sindicat de

la construcció de Barcelona. Quan es produí la revolta feixista va encapçalar amb en Domingo Ascaso, la columna Ascaso, que marxà al front d'Aragó. Posteriorment, actuà de comissari de divisió i actuava de representant de la FAI. El gener de 1939 s'exilià a la República Dominicana i a Mèxic, actuant a favor de la CNT. (36) El capità de cavalleria Josep Tortosa Ortega era un militar professional que marxà al front d'Aragó amb la columna Ascaso, com a assessor militar 9 cap de la centúria del Partit Federal Ibèric. Morí en un atac per conquerir la ciutat d'Osca i va ser enterrat a Barcelona enmig d'una gran gentada que anà a acomiadar-lo.

(37) En Joan Garcia Oliver (1902-1980) va ser un dirigent sindical anarquista de Reus, treballador de l'hostaleria. Exercí càrrecs importants a la CNT, va ser detingut en diverses ocasions i va organitzar amb en Durruti el grup Los Solidarios. Organitzà la columna Los Aguiluchos, que anà a lluitar al front d'Aragó, però, tornà a Barcelona per ser Cap del departament de Guerra i ministre de Justícia del govern de Francisco Largo Caballero.

(38) En Gregorio Jover Cortés (1892-1964) va ser un militant anarcosindicalista (també conegut per: Gori, El chino, Serrano, etc.) natural de Terol i matalasser d'ofici. Un cop a Catalunya va militar a la CNT, amb importants càrrecs al sindicat, participant en actuacions força polèmiques, per les que fou detingut i empresonat. Posteriorment, marxà a l'exili vivint un temps a París, fins que tornà al proclamar-se la República. L'agost de 1936 marxà al front per agafar el relleu del comandament, amb Garcia Vivancos, de la columna Los Aguiluchos, lluitant posteriorment, en la 28a Divisió. Es va exiliar a França i finalment a Mèxic, a on va morir.

(39) En Jesús Boadas Payarolas, natural de Mataró i militant de la CNT, era militar de la guarnició de Mataró que va comandar la columna Malatesta i posteriorment, en militaritzar les milícies, va ser Cap de la 117a Brigada Mixta de la 25a Divisió. Al final de la guerra es va exiliar a l'Argentina, però, tornà i fou represaliat pel franquisme.

(40) En Manuel Grossi Mier (1905-1984) era nascut a Oviedo i treballador de la mina Mariana de Mieres. Comunista i vicepresident de l'Alianza Obrera d'Astúries, va ser condemnat a mort als anys trenta i posteriorment amnistià, pels fets de la revolució d'octubre. A la guerra dirigí la columna del POUM a Catalunya per lluitar al front d'Aragó. Es va exiliar a Brignoles (França) i no va tornar a Espanya fins a la mort de Franco.

(41) En Jordi Arquer i Saltor (1907-1981) va ser un escriptor i polític de Barcelona fill d'un mestre d'escola i relacionat amb grups independentistes com Estat Català. Participà en la creació del Partit Comunista Català i en el Bloc Obrer i Camperol. Formà part de la columna del POUM durant la guerra i acabà exiliant-se a França i a Mèxic, tornant l'any 1977, però, acabà morint a Perpinyà.

(42) En Joaquim Maurin i Julià (1896-1973) va ser un sindicalista natural de Bonansa (Osca) que anava per capellà, però, finalment es va decantar pel magisteri. En 1920 es va afiliar a la CNT i fou nomenat secretari provincial de Lleida, actuant mà a mà amb l'Andreu Nin. El 1924 passà al Partit Comunista i el 1935, quan ell ja estava al BOC es produí la fusió amb la IC i la constitució del POUM. El 1936 fou elegit diputat a Corts i el 1937 va ser detingut per la guàrdia civil franquista, condemnat a mort, que li fou commutada per la cadena perpetua, no aconseguint la llibertat condicional fins al 1946.

(43) Diari La Llibertat del 14-9-1936.

(44) En George Orwell (pseudònim d'Eric Blair, 1903-1950) va ser un escriptor britànic nascut a l'Índia. Va formar part de la Policia Imperial Anglesa de l'Àsia i col·laborà amb els republicans espanyols a la guerra civil, lluitant contra el feixisme en

una columna del POUM. L'any 1938 va escriure el famós llibre Homenaje a Catalunya, sobre les seves experiències a la guerra. Durant la guerra mundial va formar part de l'Home Guard i actuà a la ràdio anglesa. Les seves obres més populars foren: Rebelión en la granja i 1984.

(45) En Ramon Rosich Armora (1907-1942) fou un anarquista i anarcosindicalista conegut com a Caragol. Havia nascut a Flix i els seus pares es deien Agustí Rosich Romà i Rosa Armora Cervelló. Fuster de professió, milità en la Confederació Nacional del Treball (CNT) i en la Federació Anarquista Ibèrica (FAI) de Flix. El 10 de juny de 1934 va ser detingut, amb altres companys, per participar en un tiroteig amb la força pública. Durant la Revolució fou membre del Comitè Local de la CNT i durant la guerra prestà els seus serveis a la frontera de Puigcerdà (Baixa Cerdanya, Catalunya). L'abril de 1941 va ser capturat pels franquistes a Algesires (Cadis, Andalusia, Espanya) i enviat a la presó de Tarragona. Jutjat en consell de guerra el 3 d'agost de 1942, va ser condemnat a mort per rebel·lió militar, acusat d'haver participat en els anomenats Fets de la Fatarella. Va ser afusellat, juntament amb el confederal Josep Cases Porta (Ton), el 26 de novembre de 1942 a la presó de Pilats de Tarragona (Tarragonès, Catalunya). Estava casat amb Teresa Codina i deixà dos infants.

(46) En Francesc Piquer, va ser un mestre lleidatà, format en el Liceu Escolar de Frederic Godàsque que va organitzar a la localitat d'Alguaire la Escuela Racionalista Luz, i que va deixar una gran empremta a la població, però, va marxar per fer-se càrrec de la segona columna del POUM.

(47) En Vicenç Guarnier i Vivancos (1893-1981) va ser un militar menorquí que el 1917 obtingué el grau de capità i participà en la guerra del Marroc. El 1936 fou nomenat cap superior de totes les forces policials de la Generalitat. Restà fidel a la República quan es produí el cop d'estat i formà part del Comitè de Milícies Antifeixistes de Catalunya. Fou nomenat sotssecretari de la Conselleria de Defensa de la Generalitat i s'ocupà d'organitzar columnes per al front i ell mateix participà en nombroses accions de guerra. Va ser cap d'estat major de l'exèrcit de l'Est, director de l'Escola Popular d'Estat Major i agregat militar d'Espanya a Tànger. S'exilià al Marroc, i a Mèxic – a on morí – fou coronel de l'exèrcit mexicà.

(48) En Felip Diaz i Sandino (1891-1960) va ser un militar i aviador, natural de Caldes d'Estrac, pioner de l'aviació militar catalana i que va ser cap d'una esquadrilla a la guerra del Marroc. Va ser un dels membres fundadors de la Unió Militar Republicana Antifeixista. A l'inici de la guerra civil va posar l'aviació al servei de la República, fou nomenat cap de l'aviació republicana a Catalunya, així com, agregat militar a l'ambaixada de París. Es va exiliar a França i després a Colòmbia, a on va morir.

(49) Aquesta columna portava el mateix nom que una altra que havia sortit de Castelló el mes anterior formada per guàrdia civils i milicians, i que en arribar a la localitat de La Poble de Valverde es van rebel·lar tots els guàrdies civils, matant als milicians per sorpresa.

(50) En Jesús Pérez Salas (1892-?) va ser un militar natural d'Alacant, que el 1933 va ser nomenat cap superior de la policia de Barcelona i es va mantenir fidel a la República en produir-se el cop d'estat feixista. Era tinent coronel i va ajudar a combatre els militars revoltats a Catalunya i s'encarregà de l'organització de columnes militars per anar cap al front. Ell mateix va estar al capdavant de la Columna Macià-Companys. També, va ser nomenat subsecretari del Ministeri de Defensa i va dirigir el XXIV Cos d'Exèrcit. Va ser ascendit a coronel i al final de la guerra s'exilià a França i posteriorment passà a Mèxic, a on va morir.

(51) L'Antoni Blàvia i Esquirol (1915-1994), va ser un militar català de Lleida, militant d'Estat Català i estudiant de medicina,

que quan esclatà la guerra civil estava fent el servei militar. Es va incorporar a la columna Volant Catalana com a cap militar del sector que marxà al front d'Aragó i va ser comandant de la 132a Brigada Mixta. Va ser ferit de gravetat en dues ocasions, donant-lo per mort, però pogué sobreviure. En acabar la guerra s'exilià a França i posteriorment a Xile, a on treballà de professor universitari. Va morir a Caracas.

(52) L'Enrique Castro Delgado (1907-1965) natural de Madrid, va ser un dirigent comunista espanyol del PCE, director general de l'Institut de Reforma Agrària, que va participar en l'organització del Quinto Regimiento i en va ser el primer comandant. Es va exiliar a França i posteriorment, a la Unió Soviètica, tornant a Espanya l'any 1965. - L'Enrique Lister Forjan (1907-1994) natural de Teo (La Corunya) va ser un sindicalista, dirigent comunista i picapedrer d'ofici, que va destacar per l'organització del Quinto Regimiento i la primera escola de formació per milicians. A més de les columnes de milicians va estar al capdavant de la 1a Brigada Mixta i posteriorment, de l'11a Divisió, una de les més selectes unitats militars. Va morir a Madrid. - En Juan Modesto Guilloto León (1906-1969) natural d'El Puerto de Santa Maria, va ser un militar del PCE, que va organitzar les milícies comunistes després de rebre un curs de formació a la Unió Soviètica. També, va ser un dels fundadors del Quinto Regimiento, cap de la Junta de Defensa de Madrid, cap de la 4a Divisió i cap principal de l'Exèrcit Popular Republicà. Es va exiliar a la Unió Soviètica i lluità a la Segona Guerra Mundial com a general de les tropes comunistes búlgares. Va morir a Praga.

(53) La mare d'aquest milicià era la mestra Maria Fernández Miralles, natural de Granada, que va ser depurada pel franquisme i ja no tornà a exercir més. Se'n anà a viure a Almeria.

(54) La Legión Condor, era una agrupació d'esquadrilles d'avions de guerra alemanys, que el govern nazi va enviar per ajudar als revoltats feixistes espanyols. Estava conformada per esquadrilles de caça, Me-109, bombardeigs Mehnert, avions de reconeixement DO-173, etc. La majoria dels aparells es van instal·lar a Burgo de Osma i van fer innumerables actes criminals atacant zones civils de ciutats com Barcelona, Madrid, Lleida o Gernika, entre altres.

(55) L'avió de caça Polikàrpov I-15, també conegut per "Xato" eren uns avions soviètics utilitzats pels republicans durant la guerra civil, que es van arribar a fabricar a Catalunya per l'empresa Aeronauticas S.A. (CASA).

(56) Guerra i Repressió a Arenys de Munt (1936-1959). Elies Surroca i Campàs, 2023. Col·lectiu pel Museu-Arxiu d'Arenys de Munt.

(57) En Jesús Hernández Tomás (1907-1971) natural de Múrcia, va ser un polític comunista que va ser ministre d'Educació i de Sanitat durant la guerra civil. Va impulsar les Milícies de la Cultura per aconseguir l'alfabetització dels milicians i soldats. També, va ser comissari polític de l'exèrcit republicà de la zona Centre-Sud. En acabar la guerra va ser un dels últims polítics en sortir del país, i es traslladà a la Unió Soviètica, després a Iugoslàvia i finalment a Mèxic, a on feia d'assessor de l'ambaixada iugoslava. Morí a Mèxic el 1971.

(58) Molts dels voluntaris a les Forces de Seguretat com, carrabiners o Guàrdies d'Assalt eren integrats a Brigades Mixtes d'infanteria que van lluitar a primera línia del front. Aquests que mencionem, sabem que van estar al front, potser altres també, però no en tenim constància.

(59) Ministère des Armées (Mémoire des Hommes). Portail Culturel du Ministère des Armées.

(60) Va treballar de pagès a les vinyes franceses amb la CTE. 206 que s'havia format als caps de refugiats de Vernet i Septfons de la

8a regió. (Arxius departamentals del Yonne).

(61) En Frederic Duran (1905-1957) va ser un metge català de Barcelona que l'any 1936 va crear el primer servei de transfusió amb una metodologia que serviria per recollir les donacions de sang i ser transfoses a distància, que en el seu cas, va ser al front de batalla en la guerra civil, mètode que va ser aplicat també, en la Segona Guerra Mundial. Es va exiliar al Regne Unit i va morir allà.

(62) En Norman Bethune (1890-1939) era un metge canadenc que també, va desenvolupar el servei mòbil de transfusions de sang durant la guerra civil i posteriorment, a la guerra xinès-japonesa, a on va actuar com a assessor mèdic i a on va morir.

(63) La història de la família Mias es pot consultar al llibre Memòria d'Arenys de Munt. Vol. II - Col·lectiu pel Museu-Arxiu. 2019.

ATLANTIDA. A.G. - ROGER w. FLOR 5° T.52636 BRND

Sant Martí d'Arenys de Munt 1808-1814 (1)	ARENNIOS 4	Desembre 2015
Sant Martí d'Arenys de Munt 1808-1814 (2)	ARENNIOS 5	Juny 2016
Nostra Senyora de Goscons (Ca l'Arquer)	ARENNIOS 5	Juny 2016
Sant Martí d'Arenys de Munt 1808-1814 (3)	ARENNIOS 6	Desembre 2016
Els remences de Sant Martí d'Arenys	ARENNIOS 6	Desembre 2016
Sant Martí d'Arenys de Munt 1808-1814 (4)	ARENNIOS 7	Juny 2017
Gosconencis	ARENNIOS 7	Juny 2017
Sant Martí d'Arenys de Munt 1808-1814 (5)	ARENNIOS 8	Desembre 2017
Pare, m'ha tocat Melilla!	ARENNIOS 8	Desembre 2017
Els orígens d'una nissaga arenyenca	ARENNIOS 9	Juny 2018
El Robin Hood del Maresme	ARENNIOS 9	Juny 2018
Un cap guerriller d'Arenys de Munt	ARENNIOS 10	Desembre 2018
Senyors feudals a Sant Martí d'Arenys? (1)	ARENNIOS 10	Desembre 2018
Senyors feudals a Sant Martí d'Arenys? (2)	ARENNIOS 11	Juny 2019
Honors i Privilegis	ARENNIOS 12	Desembre 2019
Temps de Pirates	ARENNIOS 13	Desembre 2020
Una aproximació als Catalaunis	ARENNIOS 13	Desembre 2020
Jugant amb el temps	ARENNIOS 14	Novembre 2021
Els Arquer. Complementant un article anterior	ARENNIOS 14	Novembre 2021
Arquer vs. Catha	ARENNIOS 15	Juny 2022
Els senyors del Montnegre	ARENNIOS 16	Desembre 2022
Continuant una mica amb els senyors del Montnegre	ARENNIOS 17	Novembre 2023
L'extraordinari viatge d'un cavaller català	ARENNIOS 17	Novembre 2023
Armangué Herrero, Joan		
Curse de cintes a Arenys de Munt	ARENNIOS 13	Desembre 2020
La nit de naps i cols a Arenys de Munt	ARENNIOS 14	Novembre 2021
La marededéu de Valldemaria a Arenys de Munt	ARENNIOS 15	Juny 2022
Barrera Puigví, Agustí		
Un motor de reacció	ARENNIOS 1	Febrer 2012
El sis d'Octubre de 1934 a Arenys de Munt	ARENNIOS 3	Juny 2014
Naufragis	ARENNIOS 4	Desembre 2015
Quatre boigs de Mataró	ARENNIOS 6	Desembre 2016
Tres imprescindibles: F. Soldevilla, J. Vicens Vives i P. Vilar	ARENNIOS 7	Juny 2017
Converses amb el meu gat	ARENNIOS 7	Juny 2017
La Indústria de Guerra a Catalunya (1936-1939)	ARENNIOS 8	Desembre 2017
La història oblidada. Josep Bigorra i Colomer (1920-1966)	ARENNIOS 8	Desembre 2017
Reviure el passat	ARENNIOS 9	Juny 2018
Xavier Mitjà Servisé (1953-2018)	ARENNIOS 10	Desembre 2018
El 13S del 2009, el despertar d'un poble	ARENNIOS 10	Desembre 2018
Objectivitat i falsificació en la història	ARENNIOS 11	Juny 2019
La carta misteriosa	ARENNIOS 12	Desembre 2019
Apòstols i mercaders. Seixanta anys de lluita social a Cat.	ARENNIOS 12	Desembre 2019
Nació. Òrgan de las CAC d'Arenys de Munt	ARENNIOS 13	Desembre 2020
Joan Grassot i Grivé, la lluita per l'ideal	ARENNIOS 14	Novembre 2021
August Gil Matamala	ARENNIOS 14	Novembre 2021
Aurora Bertrana	ARENNIOS 15	Juny 2022
Una lectura de Perill a la reraguarda	ARENNIOS 15	Juny 2022
La Cruz de los Caidos	ARENNIOS 16	Desembre 2022
Possiblement els primers llibres catalans editats després ...	ARENNIOS 17	Novembre 2023

Bilbeny Alsina, Jordi		
Dues caricatures grotesques d'en Salvat-Papasseit	ARENNIOS 1	Febrer 2012
La sardana i la religió de les bruixes	ARENNIOS 2	Setembre 2013
Bruguera Riera, Ramon		
Les llànties de la vil.la romana de Valldemaria	ARENNIOS 10	Setembre 2018
Casals Coll, Gaspar		
L'actitud de Josep Jalpí durant la Guerra de Successió	ARENNIOS 4	Desembre 2015
Descendents de Rafael Casanova a Arenys de Munt	ARENNIOS 5	Juny 2016
Can Mallol de la Torre: nissagues, famílies i motius	ARENNIOS 5	Juny 2016
Capelletes de Carrer	ARENNIOS 11	Juny 2019
Els Roca rellotgers	ARENNIOS 12	Desembre 2019
L'antic camí de Torrentbò	ARENNIOS 13	Desembre 2020
Castañeda Massaguer, David		
Les llànties de la vil.la romana de Valldemaria	ARENNIOS 10	Setembre 2018
Castillo, Maria		
Premis Raimon Torroja i Brenda Hudson Perramon	ARENNIOS 4	Desembre 2015
X Trobada d'Entitats de Recerca local i comarcal	ARENNIOS 5	Juny 2016
Colomer González, Magdalena		
Homenatge a la generació republicana.	ARENNIOS 8	Desembre 2017
Colomer Bartrolí, Mercè		
Antoni Espiell Saleta. Capa 2002	ARENNIOS 4	Desembre 2015
Descendents de Rafael Casanova a Arenys de Munt	ARENNIOS 5	Juny 2016
El Racó de les capes de Sant Martí	ARENNIOS 5	Juny 2016
Capa de Sant Martí 2015: Dolors i Carme Colomer	ARENNIOS 5	Juny 2016
Els arxius històrics de l'empresa Grobelàstic SA	ARENNIOS 6	Desembre 2016
Capa de Sant Martí a Enric Catà i Catà, 2011	ARENNIOS 6	Desembre 2016
Díaz Pérez, Roser		
L'Oriol Riba ens ha deixat al 2011	ARENNIOS 1	Febrer 2012
Font, Jaume		
Manolo Hugué, escultor	ARENNIOS 16	Desembre 2022
Forn Salvà, Francesc		
Abril de 1937: els pioners de l'Escola Nacional de Coed.	ARENNIOS 1	Febrer 2012
Si no us porteu bé, vindrà en «Paietes»	ARENNIOS 2	Setembre 2013
Can Croanyes o cal Moro	ARENNIOS 3	Juny 2014
Mestres (1)	ARENNIOS 4	Desembre 2015
Sobre escuts i símbols	ARENNIOS 5	Juny 2016
Mestres (2)	ARENNIOS 5	Juny 2016
Mestres (3). Els mestres de la República (1931-1936)	ARENNIOS 6	Desembre 2016
Arenys de Munt 1786. El plet de F. Sans contra J. Regàs (1)	ARENNIOS 7	Juny 2017
Mestres (4). De la República en guerra al feixisme	ARENNIOS 7	Juny 2017
Arenys de Munt 1786. El plet de F. Sans contra J. Regàs (2)	ARENNIOS 8	Desembre 2017
El carrer dels Capellans	ARENNIOS 9	Juny 2018
CRIM 16, campament nº 2 a Arenys de Munt	ARENNIOS 9	Juny 2018

L'església romànica de Sant Martí d'Arenys	ARENNIOS 10	Desembre 2018
La població al segle XVI a Arenys de Munt... l'epidèmia	ARENNIOS 11	Juny 2019
Del Camp de Plaça al carrer Sant Martí. 1719-1723	ARENNIOS 11	Juny 2019
La construcció del nou campanar a Sant Martí d'Arenys	ARENNIOS 12	Desembre 2019
Els obres de la parròquia. Primeres autoritats municipals...	ARENNIOS 12	Desembre 2019
La pandèmia de grip espanyola a Arenys de Munt (1918..	ARENNIOS 13	Desembre 2020
La construcció de la nova església de Sant Martí d'Arenys	ARENNIOS 13	Desembre 2020
En Blanquillo, «un dels més grans bruixots	ARENNIOS 14	Novembre 2021
L'església de Sant Martí d'Arenys després de la consagra.	ARENNIOS 14	Novembre 2021
La 134 brigada mixta, primer batalló, a Arenys de Munt	ARENNIOS 15	Novembre 2022
L'església de Sant Martí d'Arenys després de la consagració	ARENNIOS 15	Novembre 2022
Manolo Hugué a Arenys de Munt, 1916-1918 i 1928	ARENNIOS 16	Desembre 2022
Antoni López Bentures i Antoni López Llausàs, llibreters	ARENNIOS 16	Desembre 2022
La Juliana	ARENNIOS 17	Novembre 2023
L'església de Sant Martí d'Arenys segles XIX i XX (1)	ARENNIOS 17	Novembre 2023
Gibert, Enric		
Román Gibert Paluzié. Capa 2007	ARENNIOS 4	Desembre 2015
Grup fotogràfic		
La nostra història en imatges	ARENNIOS 3	Juny 2014
Lloret Yusta, Joan		
Records del primer Arennios	ARENNIOS 3	Juny 2014
Lloret Bellvehí, Vicenç		
Lectures al carrer	ARENNIOS 1	Febrer 2012
Marpons Colomer, Pere		
Els raïms i el vi	ARENNIOS 5	Juny 2016
Màrtir, Eva		
Premis Raimon Torroja i Brenda Hudson Perramon	ARENNIOS 4	Desembre 2015
X Trobada d'Entitats de Recerca local i comarcal	ARENNIOS 5	Juny 2016
Moratalla Valls, Imma		
Arxivers sense fronteres i la seva tasca de recup.	ARENNIOS 4	Desembre 2015
Arxivers sense fronteres i el arxius de Bòsnia-Herzegovina	ARENNIOS 5	Juny 2016
La digitalització dels arxius dels Casals Catalans	ARENNIOS 6	Desembre 2016
Col.laboració dels Arxivers Sense Fronteres amb RASD	ARENNIOS 7	Juny 2017
Col. dels Arxivers S. F. Documents Pere Casaldàliga	ARENNIOS 8	Desembre 2017
Col. dels Arxivers S. F. amb l'Ajuntament de Barcelona	ARENNIOS 9	Juny 2018
Emigració i retorn: el cas d'una família catalana	ARENNIOS 11	Juny 2019
Bandolers, trabucaires i lladres de camins: el cas del Becaina	ARENNIOS 12	Desembre 2019
L'arxiu, entre la història i l'administració	ARENNIOS 15	Juny 2022
Notícies		
Dues importants donacions al Col·lectiu pel Museu Arxiu	ARENNIOS 5	Juny 2016
Exposició 30 del Col·lectiu	ARENNIOS 5	Juny 2016
Noves incorporacions a l'arxiu, fons Borrell/Colomer	ARENNIOS 6	Desembre 2016
Curs de Genealogia	ARENNIOS 6	Desembre 2016
Sembla que la cosa ve de lluny...	ARENNIOS 6	Desembre 2016
Jornades d'homenatge a la generació republicana	ARENNIOS 8	Desembre 2017

Lliurament de les restes d'Andreu Flores Flores	ARENNIOS 15	Juny 2022
Curset sobre Reserca històrica	ARENNIOS 15	Juny 2022
Puigduví, Cecília		
Martí Puigduví i Rucarols	ARENNIOS 9	Juny 2018
Rodríguez Bosch, Josep Lluís		
En gratitud	ARENNIOS 2	Setembre 2013
Aula cultural: algunes curiositats i una proposta	ARENNIOS 3	Juny 2014
Sibilla Bruguera, Josep		
El roure de Guernika, d'Arenys de Munt	ARENNIOS 2	Setembre 2013
Soms Tramujas-Durall, Roser		
Manolo Hugué, pintor i dibuixant	ARENNIOS 16	Desembre 2022
Surroca Campàs, Elies		
29 anys del primer Arennios	ARENNIOS 4	Desembre 2015
Ca l'Espàrrec	ARENNIOS 4	Desembre 2015
Últims dies de la República a Arenys de Munt	ARENNIOS 5	Juny 2016
Sant Martí de 1921. Inici de la història d'un pont	ARENNIOS 6	Desembre 2016
Ramon Paituvi i Rovira	ARENNIOS 7	Juny 2017
Memòries de Miquel Santanach i Pujol (1908-1954)	ARENNIOS 8	Desembre 2017
Narcís Casas i Bach. Un regidor de dretes,...	ARENNIOS 9	Juny 2018
Els fets d'octubre de 1934 i l'ajuntament gestor	ARENNIOS 10	Desembre 2018
Joan Fontbona i Pasqual. Un aviador republicà d'Arenys...	ARENNIOS 11	Juny 2019
La granja avícola Santa Clara del Dr. Zariquiey	ARENNIOS 12	Desembre 2019
Centre Democràtic d'Arenys de Munt (1885-1912)	ARENNIOS 13	Desembre 2020
Els Regàs: una família arenyenca que es va establir a Gir.	ARENNIOS 13	Desembre 2020
Josep Rossell i Tremoleda (1912-1999)	ARENNIOS 14	Novembre 2021
L'exili forçós dels republicans d'Arenys de Munt (1939-1975)	ARENNIOS 14	Novembre 2021
Fèlix Graupera i Leonart (1873-1936)	ARENNIOS 15	Novembre 2022
La Causa General d'Arenys de Munt	ARENNIOS 16	Desembre 2022
Emili Aranyó i Rossell, Alcalde de Mataró. 1906-1909	ARENNIOS 16	Desembre 2022
La construcció de maquinària tèxtil i ...	ARENNIOS 17	Novembre 2023
Varis		
Paper moneda	ARENNIOS 7	Juny 2017
Imatges d'abans	ARENNIOS 7	Juny 2017
Fotos antigues d'Arenys de Munt	ARENNIOS 10	Desembre 2018
Donacions	ARENNIOS 16	Desembre 2022
Viader Crous, Montse		
Enric Catà i Catà	ARENNIOS 1	Febrer 2012
El retaule major de l'església de Sant Martí d'Arenys	ARENNIOS 5	Juny 2016
25 anys de L'associació de Puntaires d'Arenys de Munt	ARENNIOS 6	Desembre 2016
Gloria Bilbeny: picar patrons, tot un art.	ARENNIOS 6	Desembre 2016
Mines d'aigua a Can Pau Bernadó	ARENNIOS 10	Desembre 2018
El museu parroquial	ARENNIOS 15	Juny 2022
Les pintures del retaule major de l'església	ARENNIOS 17	Novembre 2022
Vila i Fàbregas, Goretti		
La mina d'en Joan Iglesias	ARENNIOS 14	Novembre 2021

COL·LECTIU PEL
MUSEU ARXIU
D'ARENYS DE MUNT